

ANAYASA HUKUKUNA GİRİŞ

Anayasa hukuku: Yasama, yürütme ve yargı gibi devletin temel organlarının kuruluşunu işleyişini ve bu organlar arasındaki karşılıklı ilişkileri ve devlet karşısında vatandaşların temel hak ve hürriyetleri düzenleyen hukuk kurallarını inceleyen bir hukuk bilimi dalıdır.

Maddi anlamda Anayasa: Bir kural içerik itibarıyla devletin temel organlarının kuruluşuyla veya işleyişiyle ilgili ise o kural anayasal niteliktedir.

Şekli anlamda Anayasa: Eğer bir kural normlar hiyerarşisinde en üst basamakta yer alıyorsa ve kanunlardan daha zor bir usulle değiştirilebiliyorsa o kural içerik olarak neye ilişkin olursa olsun bir anayasa kuralıdır.

Anayasa Türleri

A)Yazılı anayasa- Yazısız Anayasa

Yazılı Anayasa: Bir anayasa içinde olması düşünülebilecek kuralların yetkili bir organ tarafından belirli bir belge içinde toplanmasıdır.

Yazısız Anayasa: “Teamüli Anayasa” ve “Geleneksel Anayasa” da denir.

Toplum içinde uzunca bir süre kesintisiz olarak tekrarlanan ve bağlayıcı olduğuna inanılan uygulamalardan oluşur.

B)Yumuşak Anayasa- Katı Anayasa

Yumuşak Anayasa: Normal kanunlarla aynı usulle ve aynı organlarca değiştirilebilen anayasalardır.

*Anayasa, ya açıkça normal kanunlar gibi değiştirilebileceğini hükme bağlar; ya da değiştirme konusunda hiçbir hüküm içermez.

*Yumuşak anayasa sisteminde anayasa ile kanun normlar hiyerarşisinde aynı basamakta yer alır.

Katı Anayasa: “Katı anayasa” veya “sert anayasa” normal kanunlardan daha farklı organlarca veya daha zor usullerle değiştirilebilen anayasa olarak tanımlanmaktadır.

Bir anayasaya “katılık” yani “sertlik” sağlamanın değişik yolları şunlardır:

a)Özel Meclis Usulü: Anayasa değişikliği normal parlamento tarafından değil, sırf bu amaçla oluşturulmuş özel bir meclis tarafından teklif edilebiliyor, kabul edilebiliyor veya onaylanabiliyorsa, bu anayasa katı bir anayasadır.

b)Üye Tamsayısının Salt Çoğunluğu Kuralı: Eğer bir anayasanın değiştirilmesi için –kanunlar için aranmadığı halde- parlamento üye tamsayısının salt çoğunluğu aranıyorsa o anayasa katıdır.

c)Nitelikli Çoğunluk Kuralı: Anayasanın değiştirilmesi için parlamento üye tamsayısının beşte üçü, üçte ikisi, dörtte üçü gibi bir nitelikli çoğunluğu gerekiyorsa o anayasa katıdır.

d)Halkoylaması: Kanunlar için aranmadığı halde bir anayasanın değiştirilebilmesi için değişiklik teklifinin halkoylamasına sunulması gerekiyorsa bu anayasa katıdır.

e)Değiştirilemeyecek Maddeler: Bir anayasanın bazı maddelerinin değiştirilmesi yasak ise, o anayasa katıdır.

f)Süre Yasağı: Bir anayasanın kabul edilmesinden itibaren belli bir süre değiştirilmesi yasak ise, o anayasa yine katıdır.

g)Dönem Yasağı: Bir anayasa kendisinin belirli dönemlerde veya durumlarda değiştirilmesini yasaklıyorsa o anayasa yine katıdır.

Anayasacılık Hareketleri

Bu kavram 1700'lerin sonlarında ortaya çıkmıştır. Yeryüzünün ilk anayasası 1787 ABD Anayasasıdır. Anayasacılık hareketleri devlet iktidarının sınırlandırılması ve vatandaşların temel hak ve hürriyetlerinin devlet karşısında güvence altına alınması isteğiyle ortaya çıkmıştır. Zira devletin temel organlarının görev ve yetkileri anayasa tarafından düzenlenirse ve keza vatandaşların temel hak ve hürriyetleri anayasalarda sayılırsa bu devletin sınırlandırıldığı ve vatandaşların temel hak ve hürriyetlerinin korunduğu anlamına gelir.

TEST

1)Aşağıdaki ifadelerden hangisi yanlıştır?

- A)**Maddi anlamda anayasa tanımına göre bir normun anayasal nitelikte olup olmadığı onun içeriğine bakılarak belirlenir.
- B)**Devletin temel kuruluşuna ilişkin kurallar şekli anlamda anayasa tanımına göre anayasal niteliktedir.
- C)**Şekli anlamda anayasa tanımına göre bir normun anayasal nitelikte olup olmadığına onun bulunduğu yere bakılarak karar verilir
- D)**Anayasada yer alan ormanlara ilişkin bir hüküm maddi anlamda anayasal nitelikte değildir.
- E)**Seçim sistemlerine ilişkin kurallar maddi nitelikleri itibarıyla anayasal niteliktedir.

(Cevap: B)

2)Aşağıdaki ifadelerden hangisi yanlıştır?

- A)**Yazılı anayasa kurallarının tek bir belge içinde toplanması zorunlu değildir.
- B)**Teamüli anayasalar yazısız niteliktedir.
- C)**Yazısız anayasa sisteminde de bazı kuralların yazılı belgelerde saptanması mümkündür.
- D)**Bir anayasanın kendi içinde nasıl değiştirileceğine ilişkin hüküm yoksa o anayasa katı bir anayasadır.
- E)**Bir anayasada değişiklik yapılması için değişiklik teklifinin parlamentonun üye tamsayısının üçte iki çoğunluğuyla kabulü şart ise bu anayasa katı bir anayasadır.

(Cevap: D)

3)Aşağıdaki ülkelerin hangisinin anayasası “yazısız”dır.

- A)**Almanya **B)**Avusturya **C)**İngiltere **D)**Fransa **E)**İtalya

(Cevap: C)

4)Yeryüzündeki ilk anayasa nerede yapılmıştır?

- A)Atina Site Devleti B) Roma İmparatorluğu C) Fransa D) İngiltere E) A.B.D.

(Cevap: E)

5)1215 tarihli Magna Carta Libertatum niçin bir anayasa olarak kabul edilmemektedir?

- A)Devletin temel kuruluşuna ilişkin değildir.
B)Devlet karşısında vatandaşların temel hak ve hürriyetlerini korumaz.
C)Halkın katılımı olmadan Baronlar ile Kral arasında yapılan bir pazarlık sonucu hazırlanmıştır.
D)Normlar hiyerarşisinde kanunların üstünde yer almaz.
E)Maddi anlamda anayasal nitelikte değildir.

(Cevap. D)

KURUCU İKTİDAR

Kurucu İktidar: Anayasa yapma ve değiştirme iktidarındır.

Asli Kurucu İktidar – Tali Kurucu İktidar Ayrımı:

Asli Kurucu İktidar, yeni bir anayasa yapma, tali kurucu iktidar ise anayasayı değiştirme iktidarındır.

Kurucu İktidar – Kurulmuş iktidar Ayrımı:

Kurulmuş iktidarlar, kurucu iktidar tarafından yapılan anayasayla kurulan devlet organlarıdır. Devletin başlıca yasama, yürütme ve yargı organları olmak üzere üç kurulmuş organı vardır.

A)Asli Kurucu iktidar

Ortaya çıkış Halleri

Hukuk –dışı bir iktidardır. Bu iktidar “hukuk boşluğu” ortamında belirir.

- 1) Asli kurucu iktidarın en yaygın ortaya çıkış şekli devrim ve hükümet darbesidir.
- 2) Asli kurucu iktidarın ortaya çıktığı diğer bir durum da savaştır.
- 3) Asli kurucu iktidar, sömürge olan bir ülkenin bağımsızlığa kavuşması durumunda da ortaya çıkmaktadır.
- 4) Bazı hallerde birden çok bağımsız devletin kendi istekleriyle birleşip yepyeni bir devlet kurdukları görülmektedir. Bu durumda yeni anayasalar yapılır.

*Asli Kurucu iktidar hangi durumda ortaya çıkarsa çıksın her halükarda bir “hukuk boşluğu” durumunda ortaya çıkmaktadır. Bu iktidar önce mevcut bir anayasayı devirerek bir hukuk boşluğu yaratmakta sonrada yeni bir anayasa yaparak bu boşluğu doldurmaktadır.

Asli Kurucu İktidarın Özellikleri

- 1)**hukuk dışılık:** Hukuk boşluğu ortamında ortaya çıkan bir iktidardır.
- 2)**Sınırsızlık:** Böyle bir iktidarı sınırlandırabilecek herhangi bir kural veya güç yoktur. En üstün, sınırsız iktidar demektir.

Asli Kurucu İktidarın Anayasa Yapma Usulleri

1)Monokratik Usuller

a)Ferman: Bu usulle yapılan anayasalar hükümdarın tek taraflı iradesinin ürünüdür. Tek taraflı bir işlemi yapan kişi, onu değiştirmeye ve geri almaya da ehildir.

b) Misak: Ferman usulünün aksine hükümdarın iradesinin karşısında ona kendisini kabul ettirebilen bir temsili organ ya da meclis vardır. Bu nedenle misak, hükümdarın tek yanlı bir işlemi değil, iki yanlı bir işlemdir. Fermanın aksine bağlayıcıdır.

2) Demokratik Usuller

a) Kurucu Meclis: Anayasayı yapmak için halk tarafından seçilmiş özel bir meclis demektir. Diğer bir ifadeyle millet adına karar alır ve onun iradesi hukuken milletin iradesi olarak kabul edilir. Hazırladıkları anayasa tasarılarını halkoyuna sunmazlar bizzat kendileri kabul ederler.

b) Kurucu Referandum: Bu usulde kabul edilen anayasa yine bir meclis ve ya komisyon tarafından hazırlanır. Ancak bu meclis veya komisyon hazırladığı anayasa tasarısını kendi kabul etmez. Kabul için mutlaka halkoyuna sunulmalıdır. Halkoylamasıyla kabul edilmiş anayasa hukuki gücünü kendini hazırlayan meclisten değil doğrudan halktan alır.

B) Tali Kurucu İktidar

Bir anayasayı yine o anayasada öngörölmüş usullerle değiştirme iktidarındır.

Tali Kurucu İktidarın Özellikleri

1) Tali kurucu iktidar hukuki nitelikte bir iktidardır.

2) Tali Kurucu İktidar sınırlı bir iktidardır.

a) İçeriksel (maddi) sınırlar: Anayasalara bakıldığında birçok anayasanın kendisinin bazı hükümlerinin değiştirilmesini yasakladığı görölmektedir.

b) Zamansal sınırlar: Bazı anayasalar da tali kurucu iktidarın anayasayı değiştirmesini anayasanın kabul edilmesinden itibaren belli bir süre geçmedikçe yasaklamaktadır.

c) Biçimsel sınırlar: Katı anayasaların hemen hepsi kendi değiştiriliş usullerini ayrıntılarıyla tespit etmektedirler. Tespit edilen bu usuller tali kurucu iktidarın biçimsel sınırlarını oluştururlar. Tali kurucu iktidar ancak bu biçimsel koşullara uyarak anayasayı değiştirebilir.

Tali Kurucu İktidarın Anayasayı Değiştirme Usulleri

1) Teklif Safhası

Bu safha anayasa değişikliği sürecinin ilk safhasıdır. Bu safha anayasa değişikliğinin fiilen gerçekleştirilmesi safhasına kadar uzanan bütün işlemleri içerir.

2) Karar Safhası

Bu safha değişiklik teklifinin kabul veya reddine varan bütün işlemleri içerir. Anayasaların çoğu karar yetkisini yasama organına vermektedir.

3) Onay Safhası

Anayasa değişikliği sürecinin son safhasıdır.

a) Onay Yetkisinin Devlet Başkanına Verilmesi:

1) Bazı ölkelerde devlet başkanı anayasa değişikliğini onaylamak istemezse yapabileceği tek şey anayasa değişikliğini parlamentoya iade etmek ve bir kez daha görüşölmesini istemektir. Parlamento aynı çoğunlukla değişikliği aynen kabul ederse devlet başkanı anayasa değişikliğini onaylayıp yayımlamak zorunda kalmaktadır. Bu durumda devlet başkanının onay yetkisi bir “geciktirici veto” yetkisi durumundadır.

2) Bazı anayasalar ise devlet başkanı tarafından geri gönderilmiş anayasa değişikliğinin parlamento tarafından kabul edilebilmesi için daha yüksek bir nitelikli çoğunluk şartı öngörmektedir. Bu durumda başkanın geri gönderme yetkisi “**güçleştirici veto**” yetkisi niteliğindedir.

3) Bazı anasalarda devlet başkanına anayasa değişikliğini onaylayıp onaylamamak konusunda sınırsız bir yetki vermektedir. Bu ülkelerde devlet başkanı beğenmediği bir anayasa değişikliğini onaylamayabilir. Bu durumda anayasa değişikliği yürürlüğe giremez. Devlet başkanının yetkisi “**mutlak veto**” yetkisi durumundadır.

b) Onay Yetkisinin Halka Verilmesi

1) “**Mecburi halkoylaması**” nda anayasa değişikliği anayasa gereği doğrudan doğruya ve otomatik olarak halkoylamasına sunulur.

2) “**İhtiyari (isteğe bağlı) halkoylaması**” ise devlet başkanının, belirli sayıda parlamento üyesinin veya belirli sayıda seçmenin isteğiyle yapılan halkoylamasıdır.

	ASLİ KURUCU İKTİDAR	TALİ KURUCU İKTİDAR
Konusu	Yeni bir anayasa yapma	Mevcut anayasada değişiklik yapma
Ortaya çıkış halleri	Devrim, hükümet darbesi savaş	Normal dönemler
Sahibi	Filten en güçlü olanlar	Anayasanın yetki verdiği organlar
Hukuki Niteliği	Hukuk-dışıdır	hukukidir
Sınırlılık Özelliği	Sınırsızdır	Sınırlıdır
Biçimleri(usulleri)	Önceden belirlenemez	Anayasa tarafından belirlenen usuller

TEST

1) Aşağıdaki ifadelerden hangisi yanlıştır?

- A) Kurucu iktidar asli kurucu iktidar ve tali kurucu iktidar olarak ikiye ayrılır.
- B) Kurulmuş iktidarlara statüleri anayasa tarafından belirlenmiş olan devlet iktidarlardır.
- C) “Kurucu iktidar” teriminin isim babası Emmanuel Sieyès’tir.
- D) Yasama organı bir kurucu iktidar yürütme organı ise bir kurulmuş iktidardır.
- E) Yargı organı bir kurulmuş iktidardır.

(cevap: D)

2) Devrim, hükümet darbesi gibi olağanüstü durumlardan sonra ortaya çıkan ve önceki anayasanın kurallarıyla bağlı olmaksızın önceki anayasayı yürürlükten kaldırıp yeni bir anayasa yapan iktidara ne isim verilir?

- A) Asli kurucu iktidar
- B) Tali kurucu iktidar
- C) Kurulmuş iktidar
- D) Yasama iktidarı
- E) yürütme iktidarı

(Cevap: A)

3)Fransa’da 1814 charte’inin “Başlangıç “ kısmında XVIII’inci Louis şöyle diyordu: “Biz kendi isteğimizle ve krallık otoritemizin serbest kullanımı ile bu anayasayı tebaamıza bahşediyor ihsan ediyor devir ve ferağ ediyoruz”. **Söz konusu Anayasa hangi biçimde yaolmış olabilir?**

- a) Ferman
- b) Misak
- c) Kurucu polis
- d) Kurucu referandum
- e) Kurucu plebisit

(Cevap: A)

4)**Aşağıdaki ifadelerden hangisi yanlıştır?**

- A) Kurucu meclise konvansiyon da denir
- B)Fransız tipi kurucu meclislerin çifte görevi vardır.
- C)Kurucu meclis usulü temsili demokrasi ilkesinin anayasa yapımı alanına uygulanması niteliğindedir.
- D) Kurucu referandum usulü teorik olarak milli egemenlik ilkesine dayanmaktadır.
- E)Kurucu plebisit usulünde anayasa tasarısı üzerinde serbest bir tartışma ortamının oluşturulmasına izin verilmez.

(Cevap: D)

5)**Aşağıdakilerden hangisi tali kurucu iktidarın bir özelliği değildir?**

- A)Tali kurucu iktidar hukuki nitelikte bir iktidardır.
- B)Tali kurucu iktidar sınırlı bir iktidardır.
- C)Pozitivist yazarlara göre tali kurucu iktidarın birtakım anayasa üstü ilkelerle bağlıdır.
- D) Tali kurucu iktidarın sahibi anayasa tarafından belirlenmektedir.
- E) Tali kurucu iktidar anayasanın belirlediği usuller dairesinde çalışır

(Cevap: C)

6)**Anayasa değişikliği usulü hakkında aşağıdaki ifadelerden hangisi yanlıştır?**

- A)Anayasa değişikliği sürecinde karar yetkisini yazılı anayasaların çoğunluğu yasama organlarına vermektedir.
- B)Birçok anayasa, anayasa değişikliği kararının alınabilmesi için nitelikli çoğunluk kuralı öngörmektedir.
- C)Cumhurbaşkanının geri gönderdiği anayasa değişikliği parlamento tarafından yine aynı çoğunlukla kabul edilebiliyorsa ortada “geciktirici veto” yetkisi vardır.
- D)monarşilerde krallar anayasa değişiklikleri hakkında mutlak veto yetkisine sahiptirler.
- E)Parlamento tarafından kabul edilen bir anayasa değişikliğinin anayasa gereği halkoylamasına sunulması durumunda “ihtiyari halkoylaması” vardır.

(Cevap: E)

DEVLET KAVRAMI

Devletin Unsurları

a)İnsan Topluluğu: Millet

Bir devletin kurulabilmesi için gerekli olan ilk şey insan topluluğudur.İnsan topluluğunun niceliği önemli değildir; ama niteliği önemlidir. Her insan topluluğu devlet kuramaz. Bir arada yaşayan insanların bir devlet kurabilmeleri için birtakım bağlar ile birbirine bağlanmış olmaları gerekir. O halde belli bir insan topluluğunun bir devlet kurabilmesi için “millet” niteliğinde olması gerekir.

Objektif Millet Anlayışı

- a) Irk Birliği
- b) dil Birliği
- c) Din Birliği

Sübjektif Millet Anlayışı

Subjektif millet anlayışına göre milleti oluşturan insanlar birbirine sübjektif yani elle tutulamayan gözle görülemeyen nitelikte olan bağlarla da bağlanabilir. Bu bağlar manevi niteliktedir. Milleti oluşturan bu bağlar arasında mazi, hatıra, amaç, ideal, istikbal, ülkü birliği gibi hususlar yer almaktadır.

b)Devletin toprak unsuru: Ülke

millet teşkil eden bir insan topluluğunun belli bir toprak parçasına hakim olmaksızın devlet kurması mümkün değildir. Ülke, kara sahası, su sahası ve hava sahası olmak üzere başlıca üç kısımdan oluşur.

Kara Sahası; Toprak ve torak altından oluşur. Bir devlet mutlaka bir kara ülkesine sahip olmalıdır.

Su Sahası; suyun yalnız yüzeyi değil aynı zamanda altı da dahildir.

Hava Sahası; Devletin kara sahası ve karasularının üzerinde yer alan bütün hava sahasını kapsamaktadır.

c)Devletin İktidar Unsuru: Egemenlik

Devletin oluşması için insan topluluğunun bu ülke üzerinde egemen olması gerekir. Egemenlik kavramını ilk defa tanımlayan ve sistemleştiren düşünür Jean Bodin'dir.

a)Dış Egemenlik; Uluslararası ilişkiler alanında söz konusudur. Bir devletin diğer devletlerden aşağı konumda olmaması başka denetlere tabi bulunmaması ve dış ilişkilerinde diğer devletlerle eşit olması anlaşılır. Yani kastedilen şey bağımsızlıktan başka bir şey değildir. Devletlerin egemen eşitliği ve içişlerine karışmama ilkesi hakimdir.

b)İç Egemenlik; devletin kendi ülkesi içinde söz konusu olan egemenliğidir. Kendi içinde iki değişik anlamda kullanılmaktadır. **1)**egemenlik birinci anlamıyla devlet iktidarının kendisini yani içeriğini açıkçası kapsadığı yetkileri ifade etmek için kullanılır. Örneğin egemenlik; devletin kanun yapmak, savaş veya barış ilan etmek, para basmak, vergi toplamak gibi yetkilerinden oluşur. **2)** Egemenlik terimi devlet iktidarının kendisini değil bu iktidarın bazı niteliklerini belirtir. Bu nitelikler **a)**egemen iktidar asli bir iktidardır. Başka iktidardan türememiştir ve başka bir iktidar tarafından kurulmamıştır. **b)**en üstün iktidardır. **c)**tek ve bölünmez bir bütündür. **d)**sınırsız bir iktidardır. **e)** Egemen iktidar devir ve ferağ edilemez.

Egemenlik Teorileri

1)Teokratik Egemenlik Teorileri

Bu teorilere göre egemenlik Tanrıya aittir.Bütün iktidarlar Tanrıdan geir.

a)Doğaüstü İlahi Hukuk Doktrini: Bu doktrine göre egemenlik hem tanrıdan gelir hem de egemenliği yeryüzünde çeşitli ülkelerde kullanacak kişileri bizzat ve doğrudan doğruya Tanrı seçer.

b)Providansiyel İlahi Hukuk Doktrini: Bu doktrine göre egemenlik Tanrıya aittir. Ancak egemenliği yeryüzünde kullanan kişiler doğrudan Tanrı tarafından seçilmemiştir. Bu kişiler Tanrının görünmez yön vermesi altında insanlar tarafından veya beşeri olaylar neticesinde seçilir.

2)Demokratik Egemenlik Teorileri

Bu teorilere göre artık egemenlik Tanrıya değil insanlara aittir. Yani egemenliğin kaynağı beşeridir.

a)Milli Egemenlik Teorisi: Bu teoriye göre egemenlik millete aittir. Millet sadece bir ülke üzerinde belli dönemde yaşayan bireyleri değil, aynı zamanda geçmişte yaşamış ve gelecekte doğacak olanları da kapsayan bir kavramdır.

b)Halk Egemenliği Teorisi: Bu teoriye göre egemenlik halka aittir. Halk belirli bir anda hayatta olan vatandaşlar topluluğu demektir.

DEVLETİN KÖKENİ HAKKINDA TEORİLER

1)Aile Teorisi

Bu teoriye göre devlet ailenin zamanla büyümesi ve aynı kandan gelen ailelerin birleşmesiyle meydana gelmiştir.

2)Biyolojik Teori

Bu teoriye “organizmacı teori” de denir. Bu teoriye göre devlet tabii ve biyolojik kanunlara göre diğer canlı yaratıklar gibi kendiliğinden meydana gelen, büyüyen, gelişen ve zamanla yok olan bir organizmadır. Biyolojik teoriye göre insan organizması ve devlet organizması arasında büyük bir benzerlik vardır.

3)Kuvvet ve Mücadele Teorisi

Bu teoriye göre devlet güçlüler ve zayıflar arasındaki kuvvet ve mücadeleden doğmuştur. Devlet güçlülerin zayıflar üzerinde zorla kurdukları bir baskı teşkilatıdır.

4)Ekonomik Teori: Marksizm

Bu teori st yapı ve altyapı kurumları arasında ayırım yapar. st yapıyı alt yapı belirler. Alt yapıda üretim biçimleri bulunur. Devlet ise bir st yapı kurumudur. Devlet egemen sınıfın sömürülen sınıf üzerindeki baskısının teşkilatlanmasıdır.

5)Devletin Kaynağını İnsan Aklına ve İradesine Dayandıran Teori: Sosyal Sözleşme Teorisi

Bu teori Thomas Hobbes, John Locke ve Jean-Jacques Rousseau tarafından savunulmuştur. Bu yazarlara göre insanlar devletin oluşmasından önce doğal yaşam veya tabiat hali denilen bir dönemde yaşıyorlardı. Bu dönemde bir şey oldu insanlar bu dönemden çıkmaya kendi akıl ve iradeleriyle karar verdiler. İnsanlar bu dönemden çıkarken kendi aralarında bir sözleşme yaptılar. İşte devletin temelinde bu sosyal sözleşme yatar.

a)Thomas hobbes

Devletin oluşmasından önceki dönemde yani doğal yaşam döneminde kavga, savaş, didişme vardı. Bu kargaşadan bıkan insanlar düzeni ve barışı sağlamak için kendi aralarında anlaştılar ve bir sözleşme yaptılar. Bu sözleşmeyle kendi özgürlüklerini “Leviathan (dev, ejderha)” a devrettiler. Hobbes’un modelinde kişiler özgürlüklerini Leviathan ‘a devretmişlerdir.

b)John Locke

Devletin ortaya çıkmasından önceki dönemde yani doğal yaşam döneminde insanlar arasında barış ve özgürlük vardı. Bu dönemde suçluların cezalandırılmasında sorun ortaya çıkıyordu. Suçluları cezalandıracak adaleti gerçekleştirecek ve insanlar arasında anlaşmazlıkları üzecek üstün ve ortak bir otoritenin yokluğu insanların arasındaki barışın ve huzurun tehlikeye düşmesine yol açabilirdi. Bu sakıncayı ortadan kaldırmak için insanlar kendi arasında bir sözleşme yaparak sahip oldukları cezalandırma haklarını devlete devrettiler. John Locke’ da liberal özgürlükçü bir devlet anlayışı vardır.

c)Jean –Jacques Rousseau

doğal yaşamda insanlar arasında barış ve huzur vardı. Tarım topraklarının ve madenlerin işlenmesi özel mülkiyeti doğurdu. Özel mülkiyetin çıkmasıyla insanlar arasındaki eşitlik bozuldu. Güveni yeniden tesis etmek için insanlar bir araya gelip bir sosyal sözleşme yapmışlar. Kendi kişiliklerinin dışında kolektif bir varlık meydana getirmişer işte bu varlık devlettir.

DEVLET ŞEKİLLERİ

Cumhuriyet ile monarşiyi birbirinden ayırmak için Leon Duguit tarafından önerilen ölçüt devlet başkanının göreve geliş usulüdür. Bu ölçüte göre, bir devlette eğer devlet başkanı bu makama veraset usulüyle yani irsî olarak geliyorsa bu devletin şekli monarşidir, yok eğer başka bir usulle geliyorsa bu devletin şekli cumhuriyettir. Monarşi olmayan her devlet cumhuriyettir.

1)MONARŞİ

A)Saltanat Haklarının Sınırlanmasına Göre Monarşi Çeşitleri

1)Mutlak Monarşi

Hükümdarın saltanat haklarının kanuni bir sınırlandırmaya tabi tutulmadığı monarşi türüdür. Diğer bir ifadeyle bu tür monarşide hükümdar bütün iktidarı elinde toplar ve gücü onun yanında yer alan bir organın yani bir parlamentonun varlığı ile sınırlandırılmamıştır.

2)Meşruti Monarşi

Hükümdarın saltanat haklarının kanuni bir sınırlandırmaya tabi tutulduğu monarşidir. Bu monarşilerde hükümdarın yanında devlet iktidarını onunla paylaşan ve en azından bir kısmı halk tarafından seçilen bir organ bir parlamento vardır. Meşruti monarşilerde hükümdar dahil her organın yetkisini sınırlayan anayasa kuralları vardır. Günümüzde İngiltere, İspanya, Belçika, Hollanda, Danimarka, İsveç, Lüksemburg ve Norveç' te meşruti monarşi vardır.

B)Hükümdarın Tahta Geçiş Biçimine Göre Monarşi Çeşitleri

1)İrsi Monarşiler

Hükümdar tahta belirli bir hanedana mensup olmak, veraset sırasında belirli bir yerde bulunmak be belirli bir takım şartları yerine getirmek suretiyle otomatik olarak çıkar.

2)Seçimli Monarşiler

Bu tür monarşilerde hükümdar saltanat hakkını seçimle kazanır. Hükümdarı devletin ileri gelenleri seçer. Ancak seçimli monarşi yinede monarşidir; cumhuriyet değildir. Seçilen kral ömür boyu görevde kalır ve genellikle o ölünce tekrar seçim yapılmaz çocuğu tahta geçer.

2)CUMHURİYET

A)Dar Anlamda Tanım: Cumhuriyet Monarşinin Tersidir

Eğer devlet başkanlığı görevi veraset yoluyla intikal ediyorsa o devlet bir monarşidir. Monarşi olmayan her devlet ise cumhuriyettir. Devlet başkanının seçimle yahut zor kullanarak işbaşına gelmesinin bir önemi yoktur.

B)Geniş Anlamda Tanım: Cumhuriyet=Demokrasi

Bu düşünceyi savunanlara göre cumhuriyet tamamen seçime bağlı bir hükümet şeklidir. Cumhuriyet seçilmiş yöneticilerin ömür boyu değil sadece belirli bir zaman için görevde kalmasını gerektirir. Bu şekilde cumhuriyet milli egemenliğin en iyi şekilde gerçekleştiği hükümet şekli haline gelir. Dolayısıyla cumhuriyet milli egemenlik ve demokrasiyle özdeşdir.

****Cumhuriyet ile demokrasi arasında bir bağıntı yoktur. Bir cumhuriyet demokratik olabileceği gibi anti-demokratik de olabilir. Keza monarşi ile demokrasi arasında da bir bağıntı yoktur. Bir monarşi demokratik olabileceği gibi anti-demokratik de olabilir. O halde dar anlamda cumhuriyet tanımı daha doğrudur.****

TEST

1) Monarşi hakkında aşağıdaki ifadelerden hangisi yanlıştır?

- A) Monarşi devlet başkanlığının irsi olarak intikal ettiği devlet şekli olarak tanımlanmaktadır.
B) Saltanat haklarının sınırlanmasına göre monarşiler mutlak ve meşruti monarşiler olmak üzere ikiye ayrılmaktadır.
C) Mutlak monarşi hükümdarın ülkeyi önceden tespit edilmiş konulmuş bir kural olmaksızın despotik bir şekilde yönettiği monarşi şeklidir.
D) Meşruti monarşiye sınırlı monarşi de denmektedir.
E) Meşruti monarşide hükümdar yetkilerini anayasadan almaktadır.

(Cevap: C)

2) aşağıdaki ülkelerden hangisi bir monarşi değildir?

- a) İspanya b) Lüksemburg c) Hollanda d) İrlanda e) İsveç

(Cevap: D)

3) Seniorat sistemi yani ekber evlad sisteminin uygulandığı bir monarşide kral ölmüş, geriye 20 yaşında bir oğlu A, 25 yaşında oğlu B, 30 yaşında oğlu C, 35 yaşında kızı D ve 50 yaşında kardeşi E kalmıştır. **Saltanat kime geçer?**

- a) A'ya b) B'ye c) C'ye d) D'ye e) E'ye

(Cevap: E)

4) Cumhuriyete ilişkin olarak aşağıdaki ifadelerden hangisi yanlıştır?

- A) Dar anlamda cumhuriyet tanımı Leon Duguit tarafından savunulmuştur.
B) Dar anlamda cumhuriyet tanımına göre sadece demokratik olan devletler birer cumhuriyet olarak kabul edilmektedir.
C) Geniş anlamda cumhuriyet tanımı Maurice Hauriou tarafından savunulmuştur.
D) Cumhuriyet kelimesinin İngilizce karşılığı olan "republic" kelimesi latince "mal, eşya " anlamına gelen "res" ve "kamu, halk " anlamına gelen publica kelimelerinden türetilmiştir.
E) Cumhuriyet kelimesi bize Arapça "cumhur" kelimesinden gelmiştir. "cumhur" toplu halde bulunan halk demektir.

(Cevap: B)

5) "Le Roi est mort, vive le Roi (Kral öldü yaşasın kral) " özdeyişi aşağıdakilerden hangisini anlatmak için kullanılmaktadır?

- A) Interregnum yasağı (Fetret Yasağı)
B) Primogenitur kuralı (en büyük erkek çocuğun tahta çıkması)
C) Usul-fürü ilkesi
D) Meşruti monarşi
E) Seniorat ilkesi (ekber evlad, saltanatın ailenin en yaşlı üyesine geçmesi)

(Cevap: A)

DEVLET ŞEKİLLERİ

1) ÜNİTER DEVLET

Tek devlet veya basit devlet de denir. Fransa, İngiltere, İrlanda, İspanya, İtalya, Hollanda, Japonya, Norveç, Portekiz, Yunanistan, Türkiye gibi devletler birer üniter devlettir. Üniter devleti, devletin

unsurları ve organlarında teklik özelliğiyle tanımlayabiliriz.

1)Devletin Unsurlarında Teklik

- a)Üniter devlette devletin ülkesi tek ve bölünmez bir bütündür.
- b)Üniter devlette millet unsuru da tek ve bölünmez bir bütündür.
- c)Üniter devlette egemenlik de tek ve bölünmez bir bütündür.

2)Devletin Organlarında Teklik

- a)Üniter devlette tek yasama organı vardır.
- b)Üniter devletin yargı organı da üniter niteliktedir.
- c)Üniter devlette yürütme organı yetkisinde de esas itibarıyla bir bütünlük vardır. Üniter devletin yürütme organının tepesinde parlamenter sistemde başbakan, bakanlar kurulu ve bakanlar, başkanlık sistemlerinde başkan bulunur.

Üniter Devletin İdari Teşkilatı

Üniter devletin idari teşkilatı “merkezi idare” ve “mahalli idareler” olarak ikiye ayrılır.

1)Merkezi idare: Başkent Teşkilatı ve Taşra Teşkilatı

Merkezi idarenin başkent teşkilatında devlet başkanlığı, bakanlar kurulu ve bakanlar bulunur. Üniter devletlerde başkent teşkilatı dışında tüm ülkeye yayılmış ayrı bir teşkilat vardır. Bu teşkilata “merkezi idarenin taşra teşkilatı” denir. Kendi içinde başkent ve taşra teşkilatı olarak ikiye ayrılabilir da merkezi idare bir bütündür. çünkü başkent ve taşra teşkilatı aynı tüzel kişilik içinde yer alır, taşra teşkilatı merkezin bir uzantısı konumundadır, taşra teşkilatındaki görevliler halk tarafından seçilmez doğrudan başkent tarafından atanırlar, ayrıca başkent teşkilatının taşra teşkilatı üzerinde hiyerarşi yetkisi vardır.

2)Mahalli idareler

Üniter devletlerde insanların sırf belirli bir yerde oturmalarından kaynaklanan ortak ihtiyaçlarını karşılamak üzere merkezi idarenin dışında kendine has tüzel kişilikleri bulunan, belli bir özerkliğe sahip olan, karar organları seçmenler tarafından seçilen kamu tüzel kişileri kurulmuştur. Bunlara mahalli idareler denmektedir.

Özellikleri:

- Ayrı bir kamu tüzel kişiliğine sahiptir.
- belli ölçüde özerktirler
- Merkezi idarenin hiyerarşisine tabi değildir
- Merkezi idareden ayrı kendilerine has malvarlıkları ve bütçeleri vardır.
- Karar organları seçimle iş başına gelir
- Kendine has personeli vardır.

****Üniter devletlerde mahalli idarelerin olması bu devletlerin üniter niteliğine ve idarenin bütünlüğü ilkesine aykırı değildir. Çünkü ;**

- Mahalli idarenin yasama ve yargı yetkisi yoktur. Sadece birtakım idari yetkileri vardır.
- Merkezi idare mahalli idareleri kanunla kurar ve istediğinde bunlara kanunla son verebilir.
- Merkezi idarenin mahalli idareler üzerinde “idari vesayet” (sınırlı denetim) yetkisi vardır.

2)BİLEŞİK DEVLET

İki veya daha fazla devletin sıkı veya gevşek bağlarla birleşmelerinden meydana gelmiş bir devlet çeşididir. Yasama, yürütme ve yargı organlarına sahip ayrı devletler vardır. Birden fazla anayasa ve hukuk düzeni yürürlükte. Bileşik devletler kendi içinde “devlet birlikleri” ve “devlet toplulukları” olmak üzere ikiye ayrılmaktadır.

A)Devlet Birlikleri

1)Şahsi Birlik

İki veya daha fazla monarşik devletin başına aynı hükümdarın geçmesiyle oluşur. Yani aynı şahıs iki ayrı devletinde kralı olursa şahsi birlikten bahsedilir. Kralın şahsı dışında tüm diğer alanlarda bu iki devlet birbirinden ayrı devletler olarak varlığını sürdürür.

2)Hakiki Birlik

Birden fazla devletin içişlerinde bağımsızlıklarını koruyarak dış ilişkileri bakımından bir devlet oluşturacak şekilde birleşmelerinden meydana gelir. Bu devletlerin dış ilişkileri birlik tarafından yürütülür. Uluslararası hukuk bakımından ayrı birer kişilikleri yoktur.

B)Devlet Toplulukları

1)Konfederasyon

Birden fazla bağımsız devletin uluslararası hukuki kişiliklerini muhafaza etmek şartıyla belli bir amaçla özellikle ortak savunmalarını sağlamak üzere kurdukları bir devlet topluluğu şeklindedir. Üye devletlerin ayrılma hakkı mevcuttur. Gerek iç gerek dış ilişkilerinde bağımsız birer devlet niteliğini korurlar.

2)Federasyon(Federal Devlet)

Kendi içlerinde belli bir özerkliği koruyarak ii veya daha fazla devletin aynı merkezi iktidara tabi olmak suretiyle oluşturduğu bir devlet topluluğudur.

Federalizmin Özellikleri

1)Yetkilerin Yerel Bölüşümü (Federasyonun kurucu birimleri coğrafi olarak tanımlanmaktadır.)

2)Yetkilerin güvenceli bölüşümü: Yazılı ve Katı Anayasa ile Anayasanın değiştirilmesinde Federe Devletlerin Rızalarının Alınması Zorunluluğu (Her federal devlet bir yazılı anayasaya sahiptir. Ayrıca federal anayasanın değiştirilmesi usulünde federe devletlerin onayı da aranmaktadır.)

3)Yetki Bölüşümü Usulü

a)*Federal Devletin Yetkilerini Sayma:* Bu sistemde federal devletin yetkileri tek tek sayılır ve bu yetkilerin dışındakiler federe devletlere bırakılır. Yani federe devletlerin yetkisi genel yetkidir.

b)*Federe Devletlerin Yetkilerini Sayma :* Bu sistemde federe devletlerin yetkileri tek tek sayılır ve bu yetkilerin dışında kalan yetkiler federal devlete bırakılır. Bu sistemde federal devletin yetkisi genel yetkidir.

4)Yetki Uyuşmazlıklarının Yargısal Çözümü: Federal Yüksek mahkemenin Gerekliliği

5)Federe Devletlerin Federal Yasama Organında Temsili : İki meclislilik ve ikinci Mecliste Eşit Temsil İlkesi (Her federal devletin yasama organı iki-meclislidir. Birinci meclisi(Temsilciler Meclisi) halk seçtiği için bu mecliste her federe devlet nüfusları oranında temsil edilir. İkinci mecliste ise eşitliği sağlamak üzere ikinci meclise (senato) federe devletler eşit olarak katılır.

6)Eşit-iki Meclislilik (Eşitlik gereği Federe devletlerin ikinci mecliste eşit temsil edilmeleri ile sağlandığına göre ikinci meclis göstermelik olmamalı ikinci mecliste söz sahibi olmalıdır. Bu yüzden eşit-iki meclislilik sistemi görülmektedir. Yani iki meclisin yetkileri birbirine yakın veya eşittir.

Federal Devletlerin Kurulması

a)Birleşme Yoluyla Federalizm: Başlangıçta birbirinden ayrı olan üniter devletler birleşerek bir federal devlet meydana getirirler.

b)Ayrılma Yoluyla Federalizm: Bu usulde başlangıçta üniter nitelikte olan bir devletten bölge, il gibi birimleri ayrılmak ister. Bu birimler genellikle ayrılıp bağımsız devletler kurmak yerine, federe devlet

haline gelirler. Ve bunlar bir federal devlet oluştururlar. Bu şekilde eski üniter devlet federal devlete, eski devletin il ve bölgeleri de federe devlete dönüşmüş olur.

TEST

1)Bileşik devlet çeşitlerine ilişkin aşağıdakilerden hangisi yanlıştır?

- A)Devlet birlikleri “şahsi birlik” ve “hakiki birlik” olmak üzere ikiye ayrılır.
- B)Devlet toplulukları “konfederasyon” ve “federasyon “ olmak üzere ikiye ayrılır.
- C)Üniter devlet “merkezi üniter devlet” ve “adem-i merkezi üniter devlet” olmak üzere ikiye ayrılır.
- D)şahsi birlik iki veya daha fazla devletin başına aynı cumhurbaşkanının geçmesiyle oluşur.
- E)Hakiki birliğı oluşturan devletlerin her birinin kendi anayasaları kendi kanunları kısaca kendi hukuk düzenleri, kendi yasama, yürütme ve yargı organları vardır.

(Cevap: D)

2)Aşağıdaki devlet çeşitlerinden hangisi başka devletlerle ilişkiler kuramaz?

- A)şahsi birlikteki üye devlet
- B)Hakiki birlikteki üye devlet
- C)Konfederasyondaki üye devlet
- D)Federal devlet
- E)Üniter devlet

(Cevap:B)

3)Aşağıdakilerden hangisi federalizmin bir özelliğı değıldir?

- A)Federalizm kanunlarla güvence altına alınmış yerel düzeyde bir yetki bölüşümüdür.
- B)Her federal devlette yetki uyuşmazlıklarını çözmekle görevli bir yüksek mahkeme vardır.
- C)Her federal devlette yazılı ve katı bir anayasa vardır.
- D)Her federal devlet iki-meclisli bir parlamentoya sahiptir.
- E)Federal devletlerde ikinci meclislerinde temsilde nüfus esası geçerli değıldir.

(Cevap: A)

4)Avusturya-Macaristan İmparatorluğunun (1867-1918) şekli aşağıdakilerden hangisidir?

- A)Konfederasyon
- B)Federasyon
- C)şahsi birlik
- D)Hakiki birlik
- E)Üniter devlet

(Cevap: D)

5)X devletinin bir anayasası ve kendine has yasama, yürütme ve yargı organları vardır. Bununla birlikte X devletinde hem bu devletin kendi hukuku hem de Y devletinin hukuku uygulanmaktadır. X devletinin dış ilişkileri Y devleti tarafından yürütölmektedir. Bu verilere göre aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

- A)X devleti üniter devlettir.
- B)X devleti bir konfederal devlettir.
- C)X devleti bir konfedere devlettir.
- D)X devleti bir federal devlettir.
- E)X devleti bir federe devlettir.

(Cevap: E)

6)Konfederasyona ilişkin olarak aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A)Konfederasyonda devletler uluslararası ilişkilerini muhafaza ederler.
- B)konfederasyon bir uluslararası antlaşmayla kurulur.
- C)Konfederasyona üye devletlerin konfederasyondan istedikleri zaman çıkabilirler.
- D)Konfederasyon üye devletler üzerinde bir zorlama gücüne sahip değildir.
- E)Konfederasyonun tek organı olan Diyet meclisinin kararlarını oy çokluğuyla alır.

(Cevap: E)

7)Aşağıdakilerden hangisi bir federal devlet değildir?

- A)A.B.D.
- B)Almanya
- C)İsviçre
- D)Hollanda
- E)Avusturya

(Cevap: D)

8)Yetkilerin yerel olmayan bir şekilde yani toplumlar, cemaatler veya etnik gruplar arasında paylaştırıldığı devlet şekline ne isim verilmektedir?

- A)Konfederasyon
- B)Korporatif Federalizm
- C)Şahsi birlik
- D)Hakiki birlik
- E)Bileşik devlet

(Cevap: B)

9)Federalizmde yetki bölüşümü konusunda aşağıdaki ifadelerden hangisi yanlıştır?

- A)Yetki paylaşımı anayasayla yapılır.
- B)“Bakiye yetkiler” federe devletlere bırakılmış ise federal devlet genel yetkilidir.
- C)Bakiye yetkiler kime bırakılmışsa o devlet daha güçlüdür.
- D)A.B.D. de bakiye yetkiler federe devletlere aittir.
- E)Kanada’da bakiye yetkiler federal devlete bırakılmıştır.

(Cevap: B)

10)Amerika Birleşik Devletleri için aşağıdaki ifadelerden hangisi söylenemez?

- A)Yasama organı iki-meclislidir.
- B)Temsilciler meclisinde bütün federal devletin halkı temsil edilir.
- C)Senatoda federe devletler temsil edilir.
- D)Senatoda her federe devlet nüfusu oranında temsil edilir.
- E)hiçbiri

(Cevap: D)

HÜKÜMET SİSTEMLERİ

Kuvvetler Ayrılığı Teorisi

Kuvvetler ayrılığı ilkesini teorileştiren düşünür Montesquieu ise de bu ilkeyi ilk dile getiren kişi John Locke olmuştur. Montesquieu’ ye göre kuvvetlerden birincisi yani “yasama kuvveti” geçici veya sürekli kanun yapma; eskiden yapılmış olanları düzeltme yada yürürlükten kaldırma işidir. İkinci

kuvvet ise hükümdar veya idareci savaş veya barış yapar; elçi gönderir ya da kabul eder; güvenliği kurar. Bu kuvvete de devletin yürütme kuvvetidir. Üçüncü kuvvet ise suçluları cezalandırma ve özel kişiler uyuşmazlıkları yargılama kuvvetidir. Bu kuvvete de yargılama kuvveti ismini vermektedir. Bu kuvvetlerin birbirinden ayrılmasının gerektiğini ileri sürmektedir.

Kuvvetler Birliği Sistemleri

Kuvvetler birliği sistemleri yasama ve yürütme kuvvetlerinin aynı elde birleştiği hükümet sistemleridir. Bu birleşmede iki ihtimal olabilir. Yasama ve yürütme kuvvetleri ya yürütme organında yada yasama organında birleşir.

A)Yürütme Organında Birleşme

Yürütme organı hem kanunları yürütmektedir hem de yürüttüğü kanunları kendisi koymaktadır.

1)Mutlak Monarşi

Yasama ve yürütme kuvvetlerinin hükümdarda toplandığı bir hükümet sistemidir. Devlet içinde tek ve en yüksek otorite hükümdardır. Yasama, yürütme hatta yargı yetkisi hükümdara aittir. Mutlak monarşi anti-demokratik bir sistemdir.

2)Diktatörlük

Yasama ve yürütme hatta yargı kuvvetlerinin tek bir kişinin veya grubun elinde toplandığı bir rejimdir.

a)Totaliter Diktatörlük: Totaliter diktatörlükler şu dört unsurla tanımlanabilir: Anti-plüralizm (çoğulculuk) , kütleli tek parti, toptancı ideoloji ve yaygın terör.

b)Otoriter Diktatörlük: Sınırlı bir plüralizme yer veren, ideolojiye değil zihniyete dayanan, yaygın ve yoğun bir siyasal mobilizasyon ve katılma yaratmayan rejimlerdir.

B)Yasama Organında Birleşme: Meclis Hükümeti

Yasama ve yürütme kuvvetleri yasama organında birleşmiştir.

***Meclis Hükümeti Sisteminin Yasama Organına İlişkin Özellikleri**

- Yasama organı her halükarda tek-meclislidir.
- Meclis kendi kendini toplantıya çağırır.
- Meclis ancak kendi kendini feshedebilir.
- Meclis sürekli olarak çalışır. Meclis tatil yapmaz.

***Meclis Hükümeti Sisteminin Yürütme Organına İlişkin Özellikleri**

Meclis hükümeti sistemlerinde yürütme görevi bir kişiye değil bir “heyet” e verilir. İcra heyeti olarak tanımlanabilir üyelerine de icra vekili denilebilir.

- İcra heyetinin meclisten ayrı bir varlığı kendisine mahsus bir hüviyeti yoktur. Meclis ne istiyorsa onu yapmak zorundadırlar. İcra heyetinin tek görevi meclisin aldığı kararları uygulamaktan ibarettir.
- Meclis hükümeti sistemlerinde bir devlet başkanı ve bir başbakanlık makamı yoktur.
- İcra vekilleri heyeti üyeleri arasında kolektif sorumluluk ilkesi geçerli değildir.
- bu üyeler meclise karşı bireysel olarak sorumludurlar.
- Meclis icra vekillerine yürütme işini nasıl yapacakları konusunda emir ve talimat verebilir.
- heyetin aldığı kararlar meclisin denetimine tabidir.
- İcra heyetinin meclis karşısında kullanabileceği hiçbir hukuki silah hiçbir araç yoktur.

Kuvvetler Ayrılığı Sistemleri

Yasama ve yürütme kuvvetlerinin ayrı ayrı organlara verildiği hükümet sistemleridir.

A)Sert Kuvvetler Ayrılığı : Başkanlık Sistemi

Yasama ve yürütme kuvvetleri birbirinden mutlak bir şekilde ayrılmış iki organa verilmiştir. Yasama

ve yürütme organları ayrı ayrı seçilir ve seçildikten sonra da birbirlerinin varlıklarına son veremezler. Bu sistemin en bilinen örneği Amerika Birleşik Devletleridir.

Asli Özellikler

- a) Yürütme organı tek kişiliktir.-Bütün yürütme yetkisinin sahibi tek başına başkandır.
- b)Başkan halk tarafından seçilir.
- c)Başkan yasamanın güvenine dayanmaz.- Başkan normal olarak süresi dolmadan yasama organı tarafından güvensizlik oyuyla görevden alınamaz. Başkan yasama organına karşı sorumlu değildir.

Tali Özellikler

- a) Başkan yasama organını feshedemez.
- b) Aynı kişi Hem yürütmeye hem yasadaki görev alamaz.
- c) Başkan yasama organının çalışmasına katılamaz.

Başkanlık sisteminde yasama ve yürütme arasında karşılıklı etkileşim araçları

- a)Atamalar:** Atamalar yürütmenin elindedir. Ancak bazı atamalar Senatonun onayına tabidir.
- b)Milletlerarası andlaşmaların onaylanması:** Milletlerarası andlaşma yapmak yetkisi başkana aittir. Ancak yapılan andlaşmaların geçerliliği senato tarafından 2/3 çoğunlukla onaylanmalarına bağlıdır.
- c)Meclis araştırması :** Kongre yürütme alanına giren faaliyetlerde bir araştırma yapması mümkündür. Ancak araştırma olumsuz sonuçlansa bile Kongre başkanı görevden alamaz.
- d)Impeachment (Suçlama) :** Başkanın cezai sorumluluğuna yol açabilecek bir yasama meclisi soruşturmasıdır. Senato mahkumiyet kararını ancak hazır bulunan üyelerinin üçte ikisinin oyuyla verebilir.
- e)Bütçe:** Yürütmenin bütçeye ihtiyacı vardır. Kongre başkanın bütçesini onaylamayabilir veya kısıabilir. Başkan Kongreyle iyi geçinmek zorundadır.
- f)Veto :** Başkan Kongrenin kabul ettiği kanunları veto edebilir.
- g)Mesaj:** Başkanın kanun teklif etme yetkisi yoksa da Kongreye mesaj gönderme hakkı vardır.

*Amerika Birleşik Devletlerindeki Başkanlık sistemine “frenler ve dengeler” sistemi denmektedir.

Başkanlık Sisteminin Güçlü Yanları

- 1)Başkanlık sistemi istikrarlı bir yönetime yol açar.
- 2)Başkanlık sistemi güçlü bir yönetim yaratır.
- 3)Başkanlık sistemi daha demokratik bir yönetim yaratır.

Başkanlık Sisteminin Zayıf Yanları

- 1)Başkanlık sistemi rejim krizlerine yol açabilir.
- 2)Başkanlık sistemi katıdır.
- 3)Başkanlık sistemi çift meşruluk sorununa yol açabilir.- yasama organının da halk tarafından seçilmiş olması her iki organında ayrı ayrı meşruluk iddiasında bulunmasına yol açabilir.
- 4)Başkanlık sistemi siyasal kutuplaşmalara yol açabilir.
- 5)Başkanlık sistemi iktidarın kişiselleşmesine yol açabilir.

Yarı-Başkanlık Sistemi

Cumhurbaşkanının halk tarafından seçildiği bir parlamenter sisteme yarı-başkanlık sistemi denir.

-İki Başlı Yürütme: Yürütme organı iki-başlıdır. Bir tarafta cumhurbaşkanı bir tarafta da hükümet (bakanlar kurulu) bulunur.

-Yasamanın Güveni : Yürütme organının bir kanadı olan hükümet yasama organına karşı sorumludur. Yasama organı güvensizlik oyuyla kabineyi görevden alabilir.

Yumuşak Kuvvetler Ayrılığı: Parlamenter Sistemi

Bu sistemde yasama ve yürütme yetkileri kural olarak iki ayrı organa verilmişse de bu organlar birbirinden tam olarak bağımsız değildir. Bu organlar yer yer i içe geçmiştir. Keza bu organlar karşılıklı olarak *birbirinin* hukuki varlığına son verme imkanına da sahiptir.

Asli Özellikler

- 1)Hükümet yasama organından kaynaklanır; yani yasama organı tarafından seçilir.
- 2)Hükümet yasama organına karşı sorumludur.
- 2)Hükümet ikili yapıdadır.

a)Yürütme Organının Yapısı: İki-Başlılık

Bir yandan devlet başkanı vardır diğer yanda ise bakanlar kurulu vardır. Devlet başkanı yasama organı karşısında sorumsuzdur. Bakanlar kurulu ise yasama organı karşısında sorumludur. Bakanlar kurulunun başlıca görevi ülkenin genel siyasetini ve hükümet etmektir. Bakanlar kurulu kendi içinde ikili yapıdadır. Bir tarafta başbakan diğer tarafta ise bakanlar bulunur. Başbakan bakanlar kurulunun başıdır. Başbakan eşitler arasından birincidir.

Bakanlar kuruluna Hakim Olan İlkeler

- 1)**Kolektif Sorumluluk:** Parlamento karşısında bakanlar kurulunun bütün üyeleri hep birlikte sorumludur.
- 2)**Kolejyallik İlkesi:** Kararlarını her zaman oy birliğiyle aldığı varsayılır.
- 3)**Homojenlik İlkesi:** Bakanlar kurulu üyelerinin ortak bir siyasal çizgi ortak bir bakış açısına sahip olduğu varsayılır.
- 4)**Dayanışma İlkesi:** Bakanlar kurulu tarafından ortaklaşa alınan kararların sorumluluğu tek tek bütün bakanlar tarafından yüklenilmesi gerekir. Alınan bir kararı onaylamayan bakan istifa etmedikçe bu kararı imzalamak zorundadır. Bakanlar kurulunun bir üyesi diğer üyelerini bakanlar kurulu dışında eleştirmemekle yükümlüdür.
- 5)**Gizlilik İlkesi:** Bakanlar kurulunun görüşmeleri gizlidir.

b)Yürütmenin Göreve Gelişi

Yürütme organı doğrudan doğruya halk tarafından seçilmez. Devlet başkanı genellikle yasama organı tarafından seçilir. Yürütmenin ikinci kanadı olan kabine de yasama organı tarafından belirlenir.

c)Sorumluluk: Yasamanın Güvenine Dayanma

Yürütmenin bir kanadı olan devlet başkanı yasama organı karşısında sorumsuzdur. Ancak ikinci kanadı olan kabine yasama organı karşısında sorumludur. Kabinenin yasamanın güvenine dayanır. Yasama organı güvensizlik oyuyla kabineyi görevden alabilir. Kabinenin yasamaya karşı iki tür sorumluluğu vardır. Kabinenin bir bütün olarak yasama organı karşısında sorumluluğuna kolektif sorumluluk denir. Bunun yanında her bir bakan tek tek yasama organı karşısında sorumludur. Buna bireysel sorumluluk denir. Yasama organı tüm kabineyi de sadece bir bakanı da güvensizlik oyuyla görevden alabilir.

Tali Özellikler

- a)**Fesih-** Yürütme organı da yasama organını feshedebilir. Devlet başkanı bakanlar kurulu veya başbakanının istemiyle fesih yetkisini kullanabilir.
- b)**Aynı kişi hem yürütmede hem de yasamada görev alabilir.-** Bir kişi hem milletvekili hem de başbakan veya bakan olabilir.
- c)**Bakanlar kurulu yasama organının çalışmalarına katılır.-** Bakanlar kurulunun kanun tasarısı sunma hakkı vardır. Aynı zamanda başbakan ve bakanlar parlamentoya girme hakkı oturma tartışmaları izleme söz alma haklarına sahiptir.

Karşılıklı Etkileşim Araçları

a) Kanun yapımına yürütmenin katılması

b) Bütçe- Bütçeyi yürütme organı hazırlar ama yasama organı kabul eder.

c) Uluslararası Andlaşmalar- andlaşma yapma yetkisi yürütme organına, onaylama yetkisi yasama organına aittir.

d) Denetim- Yasama organı soru, meclis araştırması, meclis soruşturması, gensoru gibi yollarla yürütmeyi denetleyebilir.

Parlamente Sistemin Güçlü Yanları

-Parlamente sistemde tıkanıklıkların çözümü vardır.

-Parlamente sistem esnektir.

-Parlamente sistem kutuplaşmaya yol açmaz.

-Parlamente sistemlerde devlet başkanının ılımlılaştırıcı ve uzlaştırıcı bir etkisi vardır.

Parlamente Sistemin Zayıf Yanları

-Parlamente sistem istikrarsız hükümetlere yol açar.

-Parlamente sistem zayıf hükümetlere yol açar.

-Parlamente sistem düşük nitelikli bir demokrasiye yol açar.

(*Halk hükümeti doğrudan doğruya belirleyememektedir.)

(*Hesap sorulabilirlik bakımından düşük değerde bir sistemdir.)

(*önceden bilinebilirlik açısından daha düşük bir değere sahiptir.)

Rasyonelleştirilmiş Parlamente Arzı

Parlamente hükümet sistemlerinin önemli bir kısmında zayıf ve istikrarsız hükümetler olmuştur. İşte bazı parlamente sistemlerde hükümet istikrar ve güç kazandırmak amacıyla birtakım usuller öngörülmüştür. Bu usulleri barındıran sistemlere rasyonelleştirilmiş parlamente arzı denir.

TEST

1)"Kuvvetler ayrılığı teorisi" hangi düşünürün adıyla özdeşleşmiştir?

A) Montesquieu

B) Bodin

C)Rousseau

D)Machiavelli

E)Oppenheimer

(Cevap: A)

2)Sert kuvvetler ayrılığı sistemine ne ad verilir?

A)Mutlak Monarşi

B)Meclis Hükümeti

C)Başkanlık sistemi

D)Parlamente sistem

E)Diktatörlük

(Cevap: C)

3)Meclis hükümeti sistemi hakkında aşağıdaki ifadelerden hangisi yanlıştır?

A)Meclis hükümeti sistemlerinde yasama organı her halükarda tek-meclislidir.

B)Meclis hükümeti sisteminde meclisin sürekliliği ilkesi geçerlidir.

C)Meclis hükümeti sisteminde bir devlet başkanlığı makamı yoktur.

D)Meclis hükümeti sistemlerinde icra vekilleri heyeti üyeleri arasında kolektif sorumluluk ilkesi geçerlidir.

E)Meclis hükümeti sistemlerinde meclis icra vekillerine emir ve talimat verebilir.

(Cevap: D)

4)Aşağıdakilerden hangisi başkanlık sisteminin bir özelliği değildir?

A)Yürütme organı tek kişiliktir.

- B)Başkan halk tarafından seçilir.
- C)Başkan yasama organının güvenine dayanmaz.
- D)Başkan yasama organını feshedebilir.
- E)Aynı kişi hem yasmada hem yürütmede yer alamaz.

(Cevap: D)

5)Aşağıdakilerden hangisi başkanlık sisteminin güçlü yanlarından biri değildir?

- A)Başkanlık sistemi istikrarlı bir yönetime yol açar.
- B)Başkanlık sistemi güçlü bir yönetim yaratır.
- C)Başkanlık sisteminde hesap sorulabilirlik oranı yüksektir.
- D)Başkanlık sisteminde önceden bilinebilirlik oranı yüksektir.
- E)Başkanlık sistemi çift meşruluk sorununun ortaya çıkmasını engeller.

(Cevap: E)

6)Aşağıdaki ülkelerden hangisi bir yarı-başkanlık sistemi değildir?

- A)İsviçre
- B)Finlandiya
- C)Avusturya
- D)Portekiz
- E)Fransa

(Cevap : A)

7)Yarı-başkanlık sistemi ile parlamenter sistem arasındaki fark aşağıdakilerden hangisi bakımındandır?

- A)Yürütme organının iki başlılığı
- B)Devlet başkanının seçimi
- C)Kabinenin yasamanın güvenine dayanıp dayanmaması
- D)Yasamanın yürütme organı tarafından feshi
- E)Aynı kişinin hem yasmada hem de yürütmede görev yapıp yapmaması

(Cevap: B)

8)Aşağıdakilerden hangisi parlamenter hükümet sisteminin bir özelliği değildir?

- A)Yürütme organı iki-başlıdır.
- B)Kabine güvensizlik oyuyla yasama tarafından düşürülebilir.
- C)Yürütme organının başı yasama organını feshedebilir.
- D)Aynı kişi hem yasama da hem yürütmede yer alamaz.
- E)Yürütme organı kanun tasarısı sunabilir.

(Cevap : D)

9)Sehavili ülkesinde yürütme organı Kral ve kabineden oluşmaktadır. Kabine ise kralın atadığı başbakan ve onun atadığı bakanlardan oluşmaktadır. Bakanların parlamentoya karşısında hem kolektif hem bireysel sorumluluğu vardır. **Bu verilere göre sehavili'nin devlet şekli ve hükümet sistemi hakkında aşağıdakilerden hangisi dorudur?**

- A)Parlamenter sistem + Monarşi
- B)Parlamenter sistem + Cumhuriyet
- C)Başkanlık Sistemi + monarşi
- D)Başkanlık sistemi + cumhuriyet
- E)Yarı-başkanlık sistemi + Monarşi

(Cevap: A)

10) X ülkesinde yürütme organı Cumhurbaşkanı ve kabineden oluşmaktadır. Cumhurbaşkanı yasama organı tarafından beş yıl için seçilmektedir. Hükümet ise Cumhurbaşkanı atadığı başbakan ve

başbakanın seçtiği bakanlardan oluşmaktadır. Hükümet yasama organı tarafından güvensizlik oyuyla düşürülebilmektedir. **X ülkesinin hükümet sistemi aşağıdakilerden hangisidir?**

- A) başkanlık sistemi B) Parlamenter sistem C) Yarı-başkanlık sistemi
D) Meclis hükümeti E) Mutlak monarşi

(Cevap: B)

11) Aşağıdakilerden hangisi parlamenter hükümet sisteminin güçlü yanlarından biri değildir?

- A) Parlamenter sistemde tikanıklıkların çözüm yolu vardır.
B) Parlamenter sistem esnekler.
C) Parlamenter sistem kutuplaşmaya yol açmaz.
D) Parlamenter sistemlerde devlet başkanının ılımlaştırıcı ve uzlaştırıcı bir etkisi vardır.
E) Parlamenter sistem istikrarlı hükümetlere yol açar.

(Cevap : E)

DEMOKRASİ

Demokrasi Teorileri

1) Normatif Demokrasi Teorisi

Halkın halk tarafından halk için yönetimi olarak tanımlanabilir. Normatif anlamda demokrasi bir ideali bir olması gerekeni yansıtır.

2) Ampirik Demokrasi Teorisi

Bu teori ise ideal anlamda demokrasiyi değil bu ideale kaba taslak yaklaşan gerçek demokrasileri esas alır. Olması gerekene değil olana bakar.

- a) Etkin siyasal makamlar seçimle iş başına gelmelidir.
- b) Seçimler düzenli aralıklarla tekrarlanmalıdır.
- c) Seçimler serbest olmalıdır.
- d) Birden çok siyasal parti var olmalıdır.
- e) Muhalefetin iktidar olma şansı mevcut olmalıdır.
- f) Temel kamu hakları tanınmış ve güvence altına alınmış olmalıdır.

Ampirik demokrasi teorisine göre Bu altı şartı yerine getiren bir siyasal rejimi demokratik olarak kabul edebiliriz.

Çoğunlukçu Demokrasi Anlayışı: “mutlak demokrasi” anlayışı çoğunluk prensibine dayanır. Devlet halkın çoğunluğunun iradesine göre yönetilmelidir. Çoğunluğun kararı her şeyin üstündedir. Bu anlayışa göre çoğunluğun yönetme hakkı mutlak ve sınırlandırılmamalıdır.

Çoğunluk Demokrasi Anlayışı: “sınırlı demokrasi “ toplumun çoğunluk tarafından yönetileceği düşüncesini reddetmez ama çoğunluğun yönetim hakkının azınlığın temel haklarıyla sınırlı olduğunu savunur. Çoğunluk azınlığın temel hak ve özgürlüklerine saygı göstermek zorundadır.

Militan Demokrasi anlayışı: bu anlayışa göre demokrasi de kendini savunmak zorundadır. Demokratik değerleri korumak için siyasi ifade hürriyetinin ve siyasi örgütlenme hakkının sınırlandırılacağını savunan demokrasi anlayışıdır.

Egemenliğin Kullanılması Bakımından Demokrasi Tipleri

A)Doğrudan Demokrasi

Halkın egemenliğini bizzat ve doğrudan doğruya kullandığı demokrasi tipidir. Doğrudan demokraside devlet için gerekli olan bütün kararlar yurttaşlar topluluğu tarafından aracısız ve temsilcisiz olarak bizzat alınır.

Eski Yunan: Ecclesia-Doğrudan demokrasiye antik çağda yunan sitelerinde rastlanır. Bu sitelerde vatandaşlar “agora” veya “forum” denen bir meydana toplanır. Bu şekilde oluşan ecclesia denen meclis kanunları oylar, savaşa ve barışa karar verir, hakimleri atar, siyasal davalara bakardı.

İsviçre: Landsgemeinde- Günümüzde doğrudan demokrasi sadece isviçrenin bazı kantonlarında uygulanmaktadır. Bu kanton ve yarım kantonda kararlar Landsgemeinde denilen halk meclislerinde alınır.

*Doğrudan demokrasi sistemi egemenliğin devredilmezliği kuramına dayanır.

B)Temsili Demokrasi

Halkın egemenliğini kendi seçtiği temsilcileri aracılığıyla kullandığı demokrasi tipidir. Temsilci denen kişileri halk seçmekte ve bu kişiler ise egemenliği kendi adlarına değil halk adına kullanılmaktadırlar.

*Temsilcilerin yaptığı işlemler kendi adlarına değil temsil ettikleri milletin nam ve hesabına hüküm ve sonuç doğurur.

*Temsilcilerin işlemlerinin halkın onayına ihtiyacı yoktur.

*Temsilcilerin işlemleri başka makam tarafından denetlenemez.

Emredici Vekâlet Teorisi

-Seçmenler milletvekillerine emir ve talimat verebilirler.

-Seçmenler istedikleri zaman seçtikleri milletvekilini görevden alabilirler.

-Milletvekili de seçmenlerine karşı hesap vermekle yükümlüdür.

-Milletvekillerin maaşları genel bütçeden değil kendini seçen seçim çevresinin seçmenleri tarafından ödenir.

Temsili Vekalet Teorisi

-Milletvekili seçildiği seçim çevresini değil bütün milleti temsil eder.

-Temsili vekalet teorisine göre egemenliğin kullanılması konusundaki vekalet millet tarafından milletvekillerine tek tek değil bir bütün olarak verilmiştir. Vekaleti tek tek milletvekillerinin şahısları değil onların bütünü oluşturduğu organ yani parlamento almıştır. Buna kolektif vekalet ilkesi denir.

-Temsili vekalet teorisine göre millet ile milletvekilleri arasındaki vekalet ilişkisi emredici nitelikte değildir. Seçmenler emir ve talimat veremezler.

-milletvekilleri kendisini seçen seçmenler tarafından görevden alınamazlar.

C)Yarı-Doğrudan Demokrasi

Temsili demokrasi ile doğrudan demokrasinin bir bileşimidir. Yarı-doğrudan demokrasi sisteminde egemenliğin kullanımı esasen halkın seçtiği temsilcilere verilmiştir. Ancak bazı durumlarda referandum gibi araçlarla seçmenler de egemenliğin kullanılmasına doğrudan doğruya katılırlar.

Yarı Demokrasinin Araçları

1)Referandum

Parlamento tarafından kabul edilen veya edilecek olan bir kanun metninin halkın onayına sunulmasıdır.

a)Yapılış zamanı bakımından

**Ön Referandum:* Kanunun parlamento tarafından yapılmasından önce kanun konusu olan konunun seçmen topluluğuna sorulmasıdır.

**Sonraki Referandum:* Kanunun parlamento tarafından yapılmasından sonra düzenlenen referandumdur.

b)Bağlayıcılığı Bakımından

**İştişari Referandum:* Referandum neticesinin yasama meclisini bağlamadığı referandum şeklindedir.

**Tasdiki Referandum:* Referandum neticesinin hukuken bağlayıcı olduğu referandum çeşididir. Bu usulde referandum sonucunda kabul oyları çoğunlukta ise kanun onaylanmıştır değil ise kanun yürürlüğe girmez.

c)Başvuruluşu bakımından

**Mecburi Referandum:* Bazı konularda anayasa gereği yapılması zorunlu olan referandum türüdür.

**İhtiyari Referandum:* Belli makamların isteğine bağlı olarak başvuru referandum türüdür.

d)Konuları Bakımından

**Kurucu Referandum:* Yeni bir anayasanın kabul edilmesi veya mevcut bir anayasada değişiklik yapılması konusunda düzenlenen referandumdur.

**Teşrii Referandum:* olağan kanunlara ilişkin olarak yapılan referandum türüdür.

2)Halk Vetosu

Parlamento tarafından usulüne uygun olarak kabul edilen kanunun halkın inisiyatifıyla düzenlenen bir referandum neticesinde reddedilerek yürürlüğe girmesinin engellenmesidir. Kanunun kabul edilmesinden itibaren belli bir süre içinde kanuna karşı olan seçmenler bir halkoylaması düzenlenmesi için imza toplarlar. İmza sayısı anayasada belirlenmiş sayıya ulaşırsa bir halkoylaması düzenlenir. Seçmenlerin çoğunluğu kanuna karşı oy kullanırsa kabul edilmiş kanun artık yürürlüğe giremez hükümsüz kalır yani halk tarafından veto edilmiş olur.

3)Halk Teşebbüsü

Belli sayıda seçmen kendi aralarında imza toplayarak belli bir konuda kanun yapılmasını isterler. Toplanan imza sayısı anayasa tarafından belirlenen sayıya ulaşırsa parlamento onların istediği kanunu müzakere etmek zorundadır. Bu usulde halk kanun teklifinde bulunmuş olur.

4)Temsilcilerin Azli

Halkın çalışmasından memnun kalmadığı temsilcilerini görevden almasına imkan veren bir usuldür. Bu usulde temsilcisinden memnun olmayan seçmenler temsilcinin görevden alınması ve yerine yeni birisinin seçilmesini kendi aralarından imza toplayarak teklif ederler. İmza sayısı seçmenlerin belirli bir oranına veya belirli bir sayısına ulaşırsa temsilcinin görevden alınması ve yerine yeni birisinin seçilmesi için seçim yapılır.

a)Recall: Bir bireysel azil usulüdür ve ABD nin bazı eyaletlerinde uygulanmaktadır. Birinci aşama teklif aşamasıdır. Recall usulünün başlaması için teklifin belli süre içinde, belli bir sayıda seçmen tarafından imzalanması gerekir. İkinci aşama seçim aşamasıdır. Recall usulü uygulanan temsilci de aday olabilir.

b)Abberufungsrecht: Bir kolektif azil usulüdür ve İsviçrenin bazı kantonlarında uygulanmaktadır. Bu usulde bir iki temsilci değil temsilcilerin bütünü görevden alınmaktadır. Meclisin halk tarafından feshi usulüde denir.

TEST

1)Aşağıdakilerden hangisi normatif demokrasi teorisiyle ilgili bir önermedir?

- A)Seçimlerde genel oy ilkesinin uygulandığı rejim demokratiktir.
- B)Etkin siyasal makamların seçimle iş başına geldiği rejim demokratiktir.
- C)Temel hak ve özgürlüklerin güvence altında olduğu rejim demokratiktir.
- D)Halkın halk tarafından halk için yönetildiği rejim demokratiktir.
- E)Muhalefetin iktidar olabilme şansına sahip olduğu rejim demokratiktir.

(Cevap: D)

2)Seçimleri kazanmış ve tek başına iktidara gelmiş partinin yönetme hakkı mutlaklıdır. Bu hükümetin yönetim hakkı azınlık hakları vb. bahane edilerek sınırlandırılmamalıdır. **Diyeen birisi hangi demokrasi anlayışını benimsiyor olabilir?**

- A)Çoğunlukçu demokrasi anlayışı
- B)Çoğulcu demokrasi anlayışı
- C)Ampirik demokrasi anlayışı
- D)Normatif demokrasi anlayışı
- E)Doğrudan demokrasi anlayışı

(Cevap: A)

3)X devletinde milletvekilleri düzenli olarak yapılan seçimlerle iş başına gelmektedir. Kanunlar bu milletvekillerinin oluşturduğu parlamento tarafından yapılmakta ancak parlamentonun kabul ettiği kanunlar zaman zaman referanduma sunulmakta ve referandumda kabul edilirse yürürlüğe girmektedir. **Bu verilere göre aşağıdakilerden hangisi doğrudur?**

- a) X devletinde doğrudan demokrasi uygulanmaktadır.
- b) X devletinde yarı-doğrudan demokrasi uygulanmaktadır.
- c) X devletinde temsili demokrasi uygulanmaktadır.
- d) X devletin hükümet sistemi parlamenter sistemdir.
- e)Hiçbiri

(Cevap: B)

4)Temsili demokrasi sisteminin uygulandığı bir ülkede bir seçim çevresinde bir milletvekili adayı eğer seçilirse seçim bölgesine üniversite kurulması için kanun teklifi vereceğini ve bu kanunun çıkması için çalışacağını vaat etmiş hatta bu konuda seçmenlerle bir yazılı sözleşmede yapmış bu sözleşmede vaadini iki yıl içinde gerçekleştirememesi durumunda istifa etmeyi taahhüt etmiştir. Ne var ki milletvekili seçildikten sonra böyle bir kanun teklifi vermediği gibi seçim çevresine bir daha uğramamıştır. İki yıl bekleyen seçmenler ellerindeki yazılı sözleşmeye dayanarak milletvekilinin istifa etmesini istemektedirler. Ve bu amaçla hem meclis başkanlığına hem de mahkemeye başvurmuşlardır. **Aşağıdakilerden hangisi doğrudur?**

- a)Meclis başkanlığı milletvekilinin sözleşme doğrultusunda istifa etmiş sayılmasına karar verebilir.
- b)Mahkeme sözleşme doğrultusunda milletvekilinin milletvekilliğinin düşmesine karar verir.
- c)Milletvekili hakkında bir şey yapılamaz. Çünkü temsili demokraside emredici vekalet yasağı vardır.
- d)Bu milletvekilleri hakkında seçmenler temsilcinin azli yoluna başvurabilirler.
- e)Seçmenler aralarında imza toplayarak üniversite kurulmasına dair halk teşebbüsü usulüne başvurabilir.

(Cevap: C)

5)Aşağıdakilerden hangisi yarı-doğrudan demokrasinin aracı değildir?

- a)Referandum
- b)Halk vetosu
- c)Halk teşebbüsü
- d)Güven oyu
- e)Temsilcilerin azli

(Cevap : D)

6)İsviçre’ de doğrudan demokrasi yoluyla kararların alındığı halk meclisine ne isim verilir?

- a)Ecclessia
- b)Agora
- c)Forum
- d)Kanton
- e)Landsgemeinde

(Cevap: E)

7)Referandum neticesinin yasama meclisini hukuken bağlamadığı referandum çeşidi aşağıdakilerden hangisidir?

- a)İstişari Referandum
- b)Tasdiki Referandum
- c)Mecburi Referandum
- d)İhtiyari Referandum
- e)Teşrii Referandum

(Cevap: A)

8)“Recall” aşağıdakilerden hangisinde görülür?

- a)ABD’nin bazı eyaletlerinde
- b)İsviçrenin bazı kantonları
- c)İngiltere’de
- d)İtalya’da
- e)İrlanda’da

(Cevap: A)

SEÇİMLER

1)OY HAKKI

Oy bir kişinin seçilmesi veya bir metnin kabul edilmesi veya reddedilmesi konusunda açıklanan irade beyanıdır.

Oy Hakkının Şartları

1)Olumlu Şartlar

a)Vatandaşlık: Bu hak kural olarak sadece vatandaşlara ait bir haktır.

b)Yaş: Oy hakkına sahip olmak için belirli bir yaşı doldurmuş olmak gerekir. (18)

c)Seçmen listesine yazılı olmak: Seçmen listesinde kayıtlı olmayan kişiler oy kullanamazlar.

2)Olumsuz Şartlar

a)Ehliyetsizlik: Medeni hukuk bakımından fiil ehliyetinden yoksun kişiler oy kullanma ehliyetine sahip değildir.

b)Liyakatsizlik: Yüz kızartıcı suçlardan mahkum olmak veya herhangi bir suçtan belli bir süreyi aşan bir şekilde mahkum olmak, iflas etmek vs.

Oy Hakkının İlkeleri

1)Genel Oy İlkesi: Oy hakkının servet, vergi, yetenek, cinsiyet ve ırk şartları bakımından kısıtlanmamasıdır

2)Eşit Oy İlkesi: Her seçmenin sadece ve sadece bir oy hakkına sahip olması demektir.

3)Tek Dereceli Seçim veya Doğrudan Oy İlkesi: Seçmenler doğrudan doğruya temsilcilerini seçerler. Doğrudan oy sisteminde seçmen ile seçilen arasına bir aracı girmez.

4)Bireysel Oy İlkesi: Seçmene seçme hakkı onun ekonomik, mesleki vb. bir grubun üyesi olması nedeniyle değil, bir birey olması nedeniyle verilmiştir. Seçmen bir grubun üyesi olması sıfatıyla değil vatandaş olma sıfatıyla oy kullanır.

5)Kişisel Oy İlkesi: Oy verme hakkına sahip olan kişinin bizzat sandık başına giderek oy pusulasını kendi eliyle sandığa atması anlamına gelmektedir.

6)Gizli Oy İlkesi: Seçmenin iradesinin her türlü baskıdan uzak biçimde oluşabilmesini sağlar. Seçmenin kendisi dışında kimse onun ne yönde oy kullandığını bilmesin.

7)Mecburi Oy ve İhtiyari Oy ilkeleri: Mecburi oy ilkesine göre seçmenler seçimlerde oy kullanmak zorundadır. İhtiyari oy ilkesine göre ise seçmen oy kullanmak zorunda değildir. Türkiye’ de mecburi oy ilkesi kabul edilmiştir.

8)Serbest Oy veya Seçimlerin Serbestliği İlkesi: Vatandaşların hiçbir baskı, zorlama, tavsiye ve telkin altında olmadan oy kullanabilmelerini ifade eder.

9)Açık Sayım ve Döküm İlkesi: Oyların sayımının ve dökümünün aleni olarak isteyen herkesin gözü önünde yapılmasını ifade eder.

10)Seçim Uyuşmazlıklarının Yargısal Çözümü İlkesi: Oy verme sayım ve döküm işlemlerine ilişkin itirazların tarafsız yargı organlarınca karara bağlanması gerekir.

Seçim Sistemleri

A)Çoğunluk Sistemi

Bir seçim çevresinde en çok oyu alan parti o seçim çevresindeki milletvekilliğini ve milletvekilliklerinin tümünü alır.

1)Tek-Turlu Çoğunluk Sistemi

a)Tek-isimli Tek-turlu Çoğunluk Sistemi

Ülke her biri sadece bir milletvekili çıkaran seçim çevrelerine bölünür. Bu sistemde seçim tek turda yapılır. Bu turda bir seçim çevresinde en çok oyu alan aday seçilmiş olur. En çok oyu alan aday diğer adayların aldıkları oyların toplamı ne olursa olsun seçilir.

b)Listeli Tek-Turlu Çoğunluk Sistemi

Ülke her biri birden fazla milletvekili çıkaran seçim çevrelerine bölünür. Bu sistemde partiler liste halinde o seçim çevresinin çıkaracağı sayıda aday gösterirler. Bu sistemde seçim tek turda yapılır. Bu turda bir seçim çevresinde en çok oyu alan parti o seçim çevresindeki milletvekilliklerinin hepsini kazanmış olur.

2)İki-Turlu Çoğunluk Sistemi

a)Tek-isimli İki-Turlu Çoğunluk Sistemi

Ülke her biri sadece bir milletvekili çıkaran seçim çevrelerine bölünür. Bu sistemde seçimin iki turda yapılması ihtimali vardır. Birinci turda bir aday geçerli oyların mutlak çoğunluğunu yani yarıdan bir

fazlasını elde edebilirse o aday seçilmiş olur. İkinci tura gerek kalmaz. Buna karşılık ilk turda hiçbir aday mutlak çoğunluğu sağlayamamışsa bir-iki hafta sonra o seçim çevresinde ikinci tur oylama yapılır. Bu tura ilk turda en çok oy almış iki aday veya belirli bir oranın üstünde oy almış adaylar katılabilir. İkinci turda mutlak çoğunluk aranmaz en çok oy alan aday kazanır.

b)Listeli İki-Turlu Çoğunluk Sistemi

Bu sistemde partiler liste halinde o seçim çevresinin çıkaracağı sayıda aday gösterirler. Seçimin iki turda yapılması ihtimali vardır. Birinci turda mutlak çoğunluk elde edilirse o aday seçilmiş olur ikinci tura gerek kalmaz. Birinci turda mutlak çoğunluk sağlanamazsa bir-iki hafta sonra o seçim çevresinde ikinci tur oylama yapılır. Bu tura ilk turda en çok oy almış iki parti veya belirli bir oranın üstünde oy almış partiler katılabilir. İkinci turda mutlak çoğunluk aranmaz ve en çok oy alan liste kazanır.

B)Nispi Temsil Sistemi

Her partinin seçmenlerden aldığı oy oranında milletvekili çıkarmasını öngören bir sistemdir. Nispi temsil sistemi en az iki veya daha fazla milletvekili çıkaran seçim çevrelerinde uygulanabilir.

1)Ulusal Düzeyde Nispi Temsil

Ulusal düzeyde nispi temsil sisteminde tüm ülke tek bir seçim çevresi olarak kabul edilir. Seçimde her parti ülke genelinde aldığı oy oranında milletvekili çıkarır. Bunun için öncelikle kullanılan geçerli oyların parlamento üye tamsayısına bölünerek çıkaracağı milletvekili sayısı hesaplanır. Temsilde orantılılık bakımından en adaletli sistemdir. Ülke genelinde en küçük partinin bile temsil edilme şansı vardır. Bu sistemde temsil edilmeyen artık oy kalma oranı çok düşüktür. Ulusal seçim çevreli nispi temsil usulü ancak küçük ülkelerde uygulanabilir. İsrail ve Hollanda gibi ülkelerde uygulanmaktadır.

2)Seçim Çevresi Düzeyinde Nispi Temsil

Seçim çevresi düzeyinde nispi temsil sisteminde her parti o seçim çevresinde çıkan milletvekili sayısı kadar aday içeren bir listeyle seçime katılır. Her parti aldığı oy oranında milletvekili çıkarır. Seçim kotası bulunur. Bu kota bir seçim çevresinde kullanılan geçerli oylar toplamının o seçim çevresinin çıkaracağı milletvekili sayısına bölünmesiyle bulunur. Partilerin aldığı oy oranı seçim kotasının tam katı olmadığından ve bazı partilerde kotanın altında kaldığından bu işlem sonucunda oylar artar ve bazı milletvekillerinin de paylaştırılmamış olarak kaldığı görülür. Bu oyların dağılışı usulleri;

a)En Büyük Artık Usulü

Açıktaki kalan milletvekillikleri artık oyların büyüklüğüne göre dağıtılır.

b)En Kuvvetli Ortalama Usulü

Bu usulde partilerin aldığı oylar onların ilk dağıtım sonucunda kazandıkları milletvekili sayısına "1" sayısı ilave edilerek bulunan sayıya bölünür. Bu işlem sonucunda elde edilen sayılar büyükten küçüğe doğru sıralanır. Açıktaki kalan milletvekillikleri sırasıyla bu sayıların ait olduğu partilere verilir.

c)Milli Bakiye (Ulusal Artık) Sistemi

Artık oyların ulusal düzeyde paylaştırıldığı sistemdir. Bu sistemde ülke düzeyinde bütün artık oylar ve açık milletvekillikleri tek bir merkezde toplanır. Yurt düzeyindeki artık oylar toplamı artık milletvekillikleri toplamına bölünerek her partinin artık oylar toplamı bu kotaya bölünerek her partinin ulusal artıktan ne kadar milletvekili verileceği saptanır.

d)D'Hondt Usulü

seçim çevresinde oyların paylaştırılması işleminde artık oy ve açık milletvekilliği bırakmayan bir usuldür. Bu usulde seçim kotası bulunmaz.

Örnek

Bir seçim çevresinde her partinin aldığı oy toplamı, sırasıyla 1'e, 2'ye, 3'e, 4'e ... bölünür ve o seçim çevresinin çıkaracağı milletvekili sayısına ulaşıncaya kadar bu işleme devam edilir. Elde edilen paylar, parti farkı gözetmeksizin, büyükten küçüğe doğru sıralanır. Milletvekillikleri bu sıralamaya göre partilere tahsis edilir.

7 milletvekili çıkaracak bir seçim bölgesinde **A Partisi** 60 000, **B Partisi** 25 000, **C Partisi** 14 000 oy almış olsun.

	A Partisi	B Partisi	C Partisi
Oy	60 000	25 000	14 000
1. milletvekili	60 000	25 000	14 000
2. milletvekili	30 000	25 000	14 000
3. milletvekili	20 000	25 000	14 000
4. milletvekili	20 000	12 500	14 000
5. milletvekili	15 000	12 500	14 000
6. milletvekili	12 000	12 500	14 000
7. milletvekili	12 000	12 500	7 000
Partinin çıkardığı milletvekili sayısı	4	2	1
Milletvekili başına düşen oy	15 000	12 500	14 000

A Partisine 1. olduğu için bir milletvekili verilir. A Partisinin oyu 2'ye bölünür. A Partisinin oyu hala en çok olduğu için A Partisinin oyu bu sefer 3'e bölünür. (60000/3=20000) Bu işlemden sonra en çok oy B Partisinde olduğu için B'ye bir milletvekili verilir ve oyu 2'ye bölünür. (25000/2=12500) Kalan sayılar arasında en büyük A olduğu için bir milletvekili daha verilir ve A'nın oyu bu defa 4'e bölünür. (60000/4=15000) Ortaya çıkan sayılar arasında en büyük oy yine A'nın oyu olduğundan yine bir milletvekili verilir ve bu kez de oyları 5'e bölünür (60000/5=12000). Bu işlemden sonra en büyük oy C'ye aittir ve C'nin hanesine 1 milletvekili eklenir; C'nin oyları 2'ye bölünür (14000/2=7000). Bu 7. ve son işlem sonucunda en büyük sayı B'ye ait olduğu için son milletvekilliğini B Partisi alır.

Sonuç olarak; bu bölgeden A Partisi 4, B Partisi 2, C Partisi de 1 milletvekili çıkarır.

Nispi Temsil Sisteminde Liste Çeşitleri

a)Bloke Liste Usulü: Seçmene listede yer alan adaylar arasında tercih yapma imkanı tanımaz.

b)Tercihli Oy: Seçmen oyunu verdiği partinin listesinden bir adayı tercih etmesine imkan verilir.

c)Karma Liste: Seçmene çeşitli partilerin listesinde bulunan adaylar arasından bir liste yapıp sandığa atma hakkı tanınır.

Seçim Barajları: Ulusal düzeyde yani seçim çevrelerinin tümünde geçerli oyların belli bir yüzdesini elde edemeyen partilere belli bir seçim çevresinde ne kadar oy almış olursa olsunlar milletvekilliği verilmez.

TEST

1)Aşağıdakilerden hangisi günümüzde oy hakkına sahip olmak için bir şart olarak kabul edilmemektedir?

- a)Vatandaşlık
- b)Belirli suçlardan mahrum olmamak
- c)Seçmen listesine yazılı olmak
- d)Okur yazar olmak
- e)Fiil ehliyetinden yoksun olmamak

(Cevap: D)

2)Bir kişi, bir oy sözüyle açıklanan oy ilkesi aşağıdakilerden hangisidir?

- a)Genel oy ilkesi
- b>Eşit oy ilkesi
- c)Bireysel oy ilkesi

- d)Kişisel oy ilkesi
- e)Doğrudan oy ilkesi

(Cevap : B)

3)Aşağıdakilerden hangisi “kısıtlı oy ilkesi” nin karşıtıdır?

- a)Genel oy ilkesi
- b)Eşit oy ilkesi
- c)Bireysel oy ilkesi
- d)Kişisel oy ilkesi
- e)Mecburi oy ilkesi

(Cevap: A)

4) 100.000 geçerli oyun kullanıldığı ve beş milletvekilinin çıkacağı bir seçim çevresinde A partisi 40.000 B partisi 38.000 C partisi 22.000 oy almıştır. A partisi beş milletvekilinin beşini de çıkarmıştır. **acaba burada hangi seçim sistemi uygulanmış olabilir?**

- a)Tek-isimli tek-turlu çoğunluk sistemi
- b>Listeli tek-turlu çoğunluk sistemi
- c)En büyük artık usulü nispi temsil sistemi
- d)D’Hondt usulü nispi temsil sistemi
- e)Hagenbach-Bischoff usulü nispi temsil sistemi

(Cevap: B)

5)100.000 geçerli oyun kullanıldığı bir seçim çevresinde aday A 40.000 aday B 38.000 aday C 22.000 oy almıştır. Bu seçimde aday A seçilmiştir. **Burada acaba hangi seçim sistemi uygulanmıştır?**

- a)Tek-isimli tek-turlu çoğunluk sistemi
- b>Listeli tek-turlu çoğunluk sistemi
- c)En büyük artık usulü nispi temsil sistemi
- d)D’Hondt usulü nispi temsil sistemi
- e)Hagenbach-Bischoff usulü nispi temsil sistemi

(Cevap: A)

6)Aşağıdakilerden hangisi nispi temsilin bir özelliği değildir?

- a)Ulusal düzeyde ve seçim çevresi düzeyinde uygulanabilir.
- b)Tek isimli ve listeli olmak üzere iki şekli vardır
- c)Bloke liste usulünde seçmene listede yer alan adaylar arasında tercih yapma imkanı tanımaz.
- d)Tercihli oy usulünde adayların listedeki sırası seçmenlerin tercihiyle değişebilir.
- e)Karma liste usulünde seçmene çeşitli partilerin listesinde bulunan adaylar arasında bir liste yapıp sandığa atma hakkı tanınır.

(Cevap: B)

7)Aşağıdaki usullerden hangisi seçim çevresinde oyların paylaştırılması işleminde artık oy ve açık milletvekilliği bırakmaz?

- a)En büyük artık
- b)En kuvvetli ortalama
- c)Milli bakiye usulü
- d)Hagenbach-Bischoff usulü
- e)D’Hondt Usulü

(Cevap: E)

8)Seçim sistemlerinin değerlendirilmesine ilişkin aşağıdaki ifadelerden hangisi yanlıştır?

- a)Nispi temsil sistemleri adildir. İstikrarlı ve etkili hükümetlere yol açar.
- b)Çoğunluk sistemleri temsilde adalet bakımından düşük değerdedir.

- c) Nispi temsil sistemi çok-parti sistemini teşvik eder.
- d) İki-turlu çoğunluk sistemi çok parti sistemini teşvik eder.
- e) Tek-turlu çoğunluk sistemi iki parti sistemini teşvik eder.

(Cevap: A)

Temel Hak ve Hürriyetler

Hürriyet: Bir şeyi yapma veya yapmama belli bir şekilde davranıp davranmama erkidir. Daha kısa bir ifadeyle serbest hareket etme gücüdür.

Hak: Kişinin hukuk düzeni tarafından tanınan ve korunan menfaatleridir.

İnsan Hakları: Irk, din, dil ayrımı gözetmeksizin tüm insanların yararlanabileceği haklardır.

Kamu Hürriyetleri: İnsan haklarının devlet tarafından tanınmış ve pozitif hukuka girmiş olan bölümünü ifade eder.

Temel Hak ve Hürriyetler: Bu terim anayasa tarafından tanınan ve korunan hak ve hürriyetleri ifade eder.

Anayasal Haklar: Anayasa tarafından tanınmış ve güvence altına alınmış haklardır.

Kişî Hak ve Hürriyetleri: Klasik hakları anlatmak için kullanılmaktadır. Kişî dokunulmazlığı, zorla çalıştırılma yasağı, konut dokunulmazlığı vb. haklardır.

Hürriyetçi (Liberal) Anlayış: Hürriyet Asıldır.

Liberal bir hukuk sistemde insanın hür olduğu varsayılır. İnsan doğuştan hak ve hürriyet sahibidir. Tarihsel olarak insan devletten daha eskidir. İnsanlar devleti yaratmışlardır. O halde insanların varlığı ve dolayısıyla hürriyete sahip olması asıl; devletin var olması ve keza insanların temel hak ve hürriyetlerine müdahale etme hakkına sahip olması istisnadır. Yani insanların hak ve hürriyet sahibi olmaları için onlara bu hak ve hürriyetlerin devlet tarafından verilmesine ve tanınmasına gerek yoktur.

Temel Hak ve Hürriyetlerin Sınıflandırılması: Jellinek'in Üçlüsü

1) Negatif Statü Hakları

Kişinin devlet tarafından aşılamayacak ve dokunulamayacak özel alanın sınırlarını çizen hak ve hürriyetleridir. Konut dokunulmazlığı, kişî güvenliği, din özgürlüğü, düşünce hürriyeti gibi.

2) Pozitif Statü Hakları:

Bireylere devletten olumlu bir davranış, bir hizmet, bir yardım isteme imkanını tanıyan haklardır. Çalışma hakkı, sağlık hakkı, sosyal güvenlik hakkı. Bu haklara isteme hakları da denir.

3) Aktif Statü Hakları

Kişinin devlet yönetimine katılmasını sağlayan haklardır. Bu haklara katılma hakkı da denir. Seçme ve seçilme hakkı, siyasi parti kurma hakkı dilekçe hakkı gibi.

Diğer Tasnifler

Birinci Kuşak Haklar

Tarihsel olarak ilk ortaya çıkan haklardır. Bunlar kişî haklarını ve siyasal hakları içerir.

İkinci Kuşak Haklar

Çalışma, dinlenme, emeklilik, sağlık hakkı gibi sosyal ve ekonomik hakları içerir.

Üçüncü Kuşak Haklar

Çevre hakkı, barış hakkı, gelişme hakkı gibi haklardan oluşur. Dayanışma hakları da denir.

Temel Hak ve Hürriyetlerin Kullanılmasında Sistemler

Temel hak ve hürriyetlerin toplum içinde kullanılması kamu düzeni bakımından bazı tehlikeli sonuçlar doğurabilir. Bu nedenle temel ve hak ve hürriyetlerin kullanılması bazı usullere bağlanmıştır.

1)İzin Usulü: Bu usulde bazı temel hak ve hürriyetlerin kullanılması için idari makamlardan önceden izin almak gerekir. Örneğin bina yapmak için inşaat ruhsatı almak lazımdır.

2)Bildirim Usulü: Bu usulde önceden izin almaya gerek yoktur sadece o hakkın kullanılacağı idari makamlara bildirilir. Örneğin toplantı ve gösteri yürüyüşü yapmak isteyen kişiler bu isteklerini 48 saat önce bulundukları yerin en büyük mülki amirine bildirmeleri gerekmektedir.

3)Serbestlik Usulü: Bu usulde temel hak ve hürriyetlerin kullanılması için önceden bir izin almaya veya bildirimde bulunmaya gerek yoktur. Kişi sorumluluğu kendisinde olarak haklarını serbestçe kullanır.

Temel Hak ve Hürriyetlerin Sınırlanması

Şartları:

- 1)Sınırlama yasama organı tarafından kanunla yapılmalıdır.
- 2)Sınırlama belli sebeplere dayanmalıdır.
- 3)Sınırlamada ölçülülük ilkesine uyulmalıdır.
- 4)Sınırlama Anayasanın sözüne aykırı olmamalıdır.

Olağanüstü Hallerde Temel Hak ve Hürriyetlerin Sınırlandırılması

Savaş, seferberlik, ayaklanma, salgın hastalıklar gibi olağanüstü hallerde temel hak ve hürriyetlerin normal dönemlere göre çok daha aşırı ölçüde sınırlandırılmasına hatta bu hürriyetlerin askıya alınmasına izin verilmektedir. Bu dönemlerde zaruret hali teorisine göre yürürlükteki hukuk düzeniyle bağlı olmaksızın temel hak ve hürriyetler sınırlandırılabilir.

olağanüstü hallerde temel hak ve hürriyetlerin sınırlandırılması veya askıya alınmasının da bazı şartları vardır. Birincisi ülkede savaş, sıkıyönetim gibi bir olağanüstü hal rejimi ilan edilmiş olmalıdır. İkincisi olağanüstü hallerde bile ölçülülük ilkesine uyulmalıdır. Üçüncü olarak olağanüstü hallerde dahi devlet tarafından dokunulamayacak çok önemli hak ve ilkelerden oluşan bir çekirdek alan çizmektedir.

Temel Hak ve Hürriyetlerin korunması

A)İç Koruma

1)Yasama Organına Karşı Koruma

Temel hak ve hürriyetleri yasama organına karşı korumanın en bilinen yolu bu hakları yazılı ve katı bir anayasada saymaktır. Anayasanın koruması altına girmiş temel hak ve hürriyetler yasamaya karşı korunmuş olur. Ama bunun tam olarak gerçekleşmesi için ülkede anayasa yargısının da olması gerekir. Bu korumaya anayasal korunması denir.

2)Yürütme Organına Karşı Koruma

Yürütme organı gerek tüzük, yönetmelik gibi düzenleyici işlemleriyle gerek bireysel işlemleriyle temel hak ve hürriyetlere müdahale edebilir. İşte bu müdahalelere karşı temel hak ve hürriyetlerin korunabilmesi için bu işlemlere karşı yargı yolunun açık olması gerekir. Buna temel hak ve hürriyetlerin idari yargı yoluyla korunması denir.

3)Özel Kişilere Karşı Koruma

Özel kişilerde diğer özel kişilerin temel hak ve hürriyetlerini ihlal edebilirler. Temel hak ve hürriyeti bir

başkası tarafından ihlal edilen kişi o kişiye karşı tazminat davası veya ceza davası açabilir. Buna temel hak ve hürriyetlerin adli yargı yoluyla korunması denir.

B)Uluslararası Koruma

Avrupa Konseyi Çerçevesinde İnsan Haklarının Korunması: Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi

AİHS , birçok temel hak ve hürriyeti tanımakta ve bunların korunması için güvenceli bir yargısal denetim sistemi getirmektedir. Sözleşmede tanınan temel hak ve hürriyetleri sözleşmeyi imzalayan bir devlet tarafından ihlal edilen kişiler mahkemeye bireysel başvuru denen bir usulle başvurabilirler. bir kişinin mahkemeye başvurabilmesi için;

- Aleyhine başvuracağı devletin içinde hakkını araması yani iç hukuk yollarının tüketilmesi
- İç hukukta hakkını aradıktan ve bu konuda olumsuz nihai kararı aldıktan sonra 6 ay içinde yazılı olarak başvurabilirler.

Mahkemenin dili İngilizce veya Fransızcadır.

Mahkeme başvuruyu önce ön koşullar açısından inceler. Buna kabul edilebilirlik incelemesi denir.

Mahkeme bir eksiklik görmezse başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verir. Ön koşulları taşımayan başvurunun ise kabul edilemez olduğuna karar verir. Kabul edilemezlik kararları kesindir. Bu karara karşı başvuru yolu yoktur.

Mahkeme kabul edilebilirlik kararı vermişse esastan inceleme safhasına geçilir. Mahkeme esas hakkında karar vermeden önce taraflara dostane çözüm önerebilir. Taraflar kendi aralarında uzlaşırlarsa başvuru sonuçlanmış olur.

Dostane çözüm yoluyla bir sonuca ulaşamamışsa mahkeme başvuruyu esastan inceler tarafların yazılı görüşlerini alır gerek duyarsa duruşma yapar.

AİHM 'nin hükmedebileceği müeyyide devleti tazminat ödemeye mahkum etmekten ibarettir.

***Türkiye’de;**

Bir türk mahkemesi kararının AİHS ne aykırı olduğu AİHM nin kararıyla tespit edilmiş ise ilgili kişi AİHM nin kararının kesinleşmesinden itibaren bir yıl içinde bu sebepten dolayı AİHS ne aykırı karar veren türk mahkemesinden yargılamanın yenilenmesini isteyebilir.

TEST

1)Aşağıdaki ifadelerden hangisi yanlıştır?

- a)Hürriyet somut , hak soyuttur.
- b)Hak hürriyetin uygulanması aşamasında ortaya çıkar.
- c)Haklar mahkeme önünde ileri sürülebilir.
- d)Hak, kişilere hukuk düzeni tarafından verilen bir irade kudreti bir isteme yetkisidir.
- e)Hakkın gerçekleşmesi için diğer kişilerin veya devletin hak sahibi kişi lehine birtakım edimlerde bulunması gerekir.

(Cevap: A)

2)Aşağıdaki kavramlardan en kapsamlısı hangisidir?

- a)Temel hak ve hürriyetleri
- b)İnsan hakları
- c)Kamu hürriyetleri
- d)Kişi hakları
- e)Vatandaş hakları

(Cevap: B)

3)Hak ve hürriyetlerin devlet tarafından tanınmış ve pozitif hukuka girmiş olan bölümünü ifade etmek için aşağıdaki kavramlardan hangisi kullanılmaktadır?

- a)Vatandaş hakları
- b)İnsan hakları
- c)Kamu hürriyetleri
- d)Ferdî haklar
- e)Kişî hürriyetleri

(Cevap: C)

4) “İnsanlar sırf insan olmaktan dolayı doğuştan bazı hak ve hürriyetlere sahiptirler. İnsanların sahip olduğu bu haklar devletten önce gelir, bu haklar insana devlet tarafından verilmemiştir. Dolayısıyla bu hak ve hürriyetlere devlet dokunamaz.” **Bu görüş hangi anlayış tarafından savunulmaktadır?**

- a)Tabii hak anlayışı
- b)Pozitivist hak anlayışı
- c)Marksist hak anlayışı
- d)Normativist hak anlayışı
- e)İdareci hak anlayışı

(Cevap: A)

5)**Konut dokunulmazlığı hakkı, kişî güvenliği hakkı, din hürriyeti, düşünce hürriyeti gibi hürriyetler Jellinek’in tasnifinde hangi grup haklar arasında yer alır?**

- a)Negatif statü hakları
- b)Pozitif statü hakları
- c)Aktif statü hakları
- d)Kolektif statü hakları
- e)Bireysel statü hakları

(Cevap:A)

6) “Bir kişî temel hak ve hürriyetini bütün sorumluluğu kendisine ait olmak üzere serbestçe kullanır. Bu hak veya hürriyetin kullanılmasından ortaya bir zarar çıkmış ise bu zarar ilgili kişî tarafından ödenir.” **Burada özgürlüklerin kullanılması bakımından hangi sistem söz konusudur?**

- a)Düzeltilici sistem
- b)Önleyici sistem
- c)İzin sistemi
- d)Bildirim sistemi
- e)Hiçbiri

(Cevap:A)

7)**Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine ilişkin aşağıdaki ifadelerden hangisi yanlıştır?**

- a)Bireylerin mahkemeye başvurabilmeleri için iç hukuk yollarını tüketmiş olmaları gerekir.
- b)Mahkemenin ön koşullardan verdiği ret kararı kesindir.
- c)Mahkeme taraflara dostane çözüm önerebilir.
- d)Mahkeme devleti tazminat ödemeye mahkum edebilir.
- e)Mahkeme devletin sözleşmeye aykırı işlemler yaptığını tespit ederse bu işlemleri iptal eder.

(Cevap:E)

KANUNLARIN ANAYASAYA UYGUNLUK DENETİMİ: ANAYASA YARGISI

Anayasa Yargısı: Kanunların anayasaya uygunluğunun yargısal denetimine verilen isimdir.

Anayasa Mahkemesi: Kanunların anayasaya uygunluğunu denetlemekle görevli genel mahkemelerin dışında kurulmuş özel bir mahkemedir.

Anayasa Yargısının Ön Koşulları

-Bir ülkede anayasa yargısının olabilmesi için öncelikle o ülkede yazılı ve katı bir anayasanın olması gerekir.

Anayasa Yargısının İşlevleri

Birincil İşlev

- Kanunların anayasaya uygunluğunun denetlenmesi
- İnsan haklarının korunması
- Anayasal organlar arasında hakemlik

İkincil İşlev

- Siyasi partilerin denetimi
- Yüce divan sıfatıyla yargılama yapmak
- Seçimlerin ve referandumların denetimi

Anayasa Mahkemelerinin Yapıları(Üyelerin Sayısı, Görev Süresi ve seçilmeleri)

Türkiyede

TBMM 3 Üye : (2'si sayıştayın , 1'i Baro başkanlarının önereceği üçer aday arasından) TBMM tarafından seçilir.

Cumhurbaşkanı (12 üye): 4 üye doğrudan, Yargıtay (3) , Danıştay (2) , YÖK'ün (3) önerdiği üçer aday arasından Cumhurbaşkanı tarafından seçilir. Görev süresi 12 yıldır. Seçilen bir daha seçilemez.

Anayasa Yargısı Modelleri

1)Amerikan Modeli

Kanunların anayasaya uygunluğunun normal mahkemeler tarafından denetlenmesine “Amerikan modeli anayasa yargısı” “adem-i merkezi tipte anayasa yargısı” veya “genel mahkemeler sistemi” denmektedir. Amerika modeli anayasa yargısı sisteminin mantığı bir normu somut olayda uygulayacak olan mahkeme bu norm ile bu normdan daha üst derecede bulunan bir normun çatıştığı kanısına varırsa bu çatışmayı **lex superior derogat legi inferiori** (üst kanun alt kanunları ilga eder) ilkesine göre çözer. Yani mahkeme somut olayda üst norma aykırı olan alt normu değil üst normu uygular. Mahkeme davada uygulayacağı kanunun anayasaya aykırı olduğu kanısına varırsa bu kanunu somut olayda “ihmal” eder onun yerine doğrudan doğruya anayasanın hükmünü uygular. Bu sistemde anayasaya aykırı olan kanun aslında resmen iptal edilmez; o kanun “ihmal” edilir. Dolayısıyla bu karar sadece taraflar arasında bağlayıcıdır, yani “**inter partes etki**” ye sahiptir. Ama stare decisis ilkesi gereği bu karar diğer davalarda da tekrarlanır ve kanun fiilen herkes için geçerliliğini yitirmiş olur.

*İlk örnek 1803 ABD (Marbury v. Madison)

2)Avrupa Modeli

Kanunların anayasaya uygunluğunun genel mahkemeler tarafından değil bu işle görevlendirilen özel bir mahkeme tarafından denetlenmesine “Avrupa modeli anayasa yargısı” “merkezi tipte anayasa” veya “ özel mahkeme sistemi” denmektedir.

Avrupa modeli anayasa yargısı sisteminde genel mahkemeler bir kanunun anayasaya aykırı olduğu kanısına varırlarsa o kanunu ihmal edip doğrudan doğruya anayasa hükmünü uygulayamazlar. Böyle bir durumda genel mahkemeler şartları gerçekleşmişse anayasa mahkemesine başvurular. Diğer mahkemelerin kanun ile anayasa arasındaki çatışmayı çözmeye özel bir mahkeme (anayasa mahkemesi) yetkilidir. Avrupa tipi anayasa yargısında anayasa mahkemesinin yetkisi genel yetki değil bir verilmiş yetkidir. Hem somut hem de soyut norm denetimi mümkündür.

*İlk örnek 1920 Avusturya Anayasa mahkemesi

Anayasa Uygunluk Denetiminin Türleri

1) A Priori Denetim

Önleyici denetim de denilen bu denetim kanunun devlet başkanı tarafından ısdar (resmen yayınlama) edilmesinden önce yapılan anayasaya uygunluk denetimidir. Bu sistem Fransız anayasası tarafından benimsenmiştir. Bu sistemde; kanunlar Parlamento tarafından kabul edildikten sonra ama Cumhurbaşkanı tarafından ısdar edilmeden önce (yani 15 gün içinde) yetkili kişiler Anayasa Konseyine başvuruda bulunabilir. Avrupa konseyi de başvurunun kendisine gelmesinden itibaren bir ay içinde

karar verir. Konsey kanunun anayasaya aykırı olduğuna karar verirse kanun Cumhurbaşkanı tarafından ısdar edilip yürürlüğe sokulamaz.

2) A Posteriori Denetim

Düzeltilici veya bastırıcı denetim de denilen bu denetim kanunun resmi gazetede yayınlanmasından sonra yapılan anayasaya uygunluk denetimidir. Bu sistemde kanun önce resmi gazetede yayınlanır; kanun denetimi sonra yapılır. Bu usulde anayasa mahkemesinin denetimi sınırlı bir sürede bitirmek gibi bir durumu yoktur.

Anayasaya Uygunluk Denetiminin Yolları

1)Soyut Norm Denetimi (İptal Davası)

Anayasada belirtilen bazı organların, yasama tarafından yeni kabul edilen bir kanun aleyhine doğrudan doğruya anayasa mahkemesine başvurmalarıyla gerçekleştirilen denetimdir. Bu durumda kanun yeni kabul edilmiştir; kanunun uygulandığı somut bir olay veya dava yoktur. Soyut norm denetimine başvurma yetkisi her ülkenin anayasası tarafından cumhurbaşkanı, belli sayıda milletvekili gibi belirli sayıda makam veya kişilere verilir. Dava açma yetkisine sahip kişiler 60 gün gibi belirli bir süre içinde bu yetkilerini kullanmak zorundadırlar. Avrupa tipi anayasa yargısı sistemine sahip bütün ülkelerde bu denetim yolu vardır.

2)Somut Norm Denetimi (İtiraz Yolu)

“anayasaya aykırılık itirazı” veya “def’i yolu “ da denilen bu denetim; bir mahkemede görülmekte olan bir davanın karara bağlanmasının o davada kullanılacak hukuk normunun anayasaya uygun olup olmamasına bağlı olması halinde yapılan denetimdir. Bu denetim yoluyla yürürlükte olan ve yıllardır uygulanmış olan bir kanunun denetlenmesi sağlanabilir. Bu denetim yolunda anayasa mahkemesi dışındaki bir mahkeme görmekte olduğu bir davada kendiliğinden veya tarafların isteği üzerine bu davada uygulanacak kanun hükmünün anayasaya aykırı olduğu kanısına varırsa bu sorunu bir önsorun olarak kabul eder davayı o aşamada durdurur ve bu sorunun çözümü için anayasa mahkemesine başvurur. Bu denetim Avrupa tipi anayasa yargısı sistemini benimsemiş ülkelerde vardır.

3)Bireylerin Başvurusu Üzerine Denetim(Anayasa Şikayeti)

Avrupa tipi anayasa yargısı sistemini benimsemiş bazı ülkelerde bireylere de anayasa mahkemesine bazı koşullarda başvurma imkanı tanınmaktadır. Bu şikayeti sadece temel hak hürriyetleri ihlal edilen kişiler belirli koşullar altında yapabilmektedir. Bu kişiler diğer hak arama yolları tükenmiş ise bu aykırılığın giderilmesi için anayasa mahkemesine başvurabilirler.

Anayasaya Uygunluk Denetiminin Sonuçları

Avrupa tipi anayasa yargısı sisteminde anayasa mahkemeleri denetledikleri kanunun anayasaya uygun olduğunu tespit ederlerse başvuruyu reddederler. Bu durumda a priori denetimde kanun yayımlanarak yürürlüğe girer. A posteriori denetimde zaten yürürlükte olan kanun yürürlükte kalmaya devam eder. Anayasa mahkemeleri kanunun anayasaya aykırı olduğuna karar verirse; bu durumda a priori denetimde kanun yayınlanıp yürürlüğe girmez, a posteriori denetimde ise yürürlükte olan kanun iptal edilmiş yani yürürlükten kalkmış olur.

*İptal kararları bazı ülkelerde geriye yürür yani kanun yayımı tarihinden itibaren yürürlükten kalkmış sayılır buna “geçmişe yönelik etki” “**ex tunc etki**” veya “**pro praeterito etki**” denir. Buna karşılık bazı ülkelerde iptal kararı geçmişe yürümez; yani iptal edilen kanun iptal kararının yayımı tarihinden itibaren hukuk aleminden silinir. Buna “geleceğe yönelik etki” “**ex nunc etki**” veya “**pro futuro etki**” denir.

Avrupa tipi anayasa mahkemelerinin iptal kararları dava konusu olan kanun hükmünü yürürlükten kaldırdığı için sadece “**taraflar arasında (inter partes)**” değil “herkes için “ hüküm ve sonuç doğurur.

Buna “**erga omnes etki**” denir.

TEST

1)Amerikan modeli anayasa yargısı için aşağıdaki ifadelerden hangisi yanlıştır?

- a)Bu modelde anayasaya uygunluk denetimi normal mahkemeler tarafından yapılır.
- b)bu modele “adem-i merkezi tipte anayasa yargısı” da denir.
- c)Amerikan modeli Avrupa modelinden daha eskidir.
- d)Lex superior derogat legi inferiori ilkesinin uygulanmasına dayanır.
- e)Anayasaya aykırı olan kanun iptal kararının yayınlandığı tarihte yürürlükten kalkar.

(Cevap: E)

2)Kanunun anayasaya uygunluğu denetimi ilk defa hangi ülkede ortaya çıkmıştır?

- a)ABD
- b)Avusturya
- c)Almanya
- d)Fransa
- e)İngiltere

(Cevap: A)

3)Aşağıdaki ülkelerin hangi ikisinde kanunların anayasaya uygunluğu denetimi yoktur?

- a)ABD-Kanada
- b)Almanya-Avusturya
- c)İngiltere-Hollanda
- d)İspanya-Portekiz
- e)Fransa-İtalya

(Cevap: C)

4)Amerika Birleşik Devletlerinde kanunların anayasaya uygunluğu denetimi ilk defa hangi davada yapılmıştır?

- a)Brown v. Board of Education
- b)Myers v. United States
- c)Humphrey’s Executor v. United States
- d)Coleman v. Miller
- e)Marbury v. Madison

(Cevap: E)

5)Zaman bakımından anayasaya uygunluk denetimi çeşitleri hakkında aşağıda yer alan ifadelerden hangisi yanlıştır?

- a)A priori denetimde, anayasaya uygunluk denetimi kanunun yayınlanmasından önce yapılır.
- b)Fransadaki anayasaya uygunluk denetimi “a priori denetim” türüne girmektedir.
- c)A posteriori denetime önleyici denetimde denir.
- d) Türkiye, Almanya, İtalya gibi ülkelerde a posteriori denetim vardır.
- e) A posteriori denetimin hukuki istikrar kazanılmış haklar vb. bakımlardan bazı sakıncaları vardır.

(Cevap: C)

6)Soyut norm denetimine ilişkin olarak aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- a)Soyut norm denetimine iptal davası yolu da denir.
- b)Avrupa modelini benimsemiş ülkelerin bazılarında soyut norm denetimi yolu yoktur.

- c)Soyut norm denetiminde anayasa mahkemesine başvurma hakkı sadece belirli kişi veya makamlara aittir.
- d)Soyut norm denetiminde anayasa mahkemesine başvurma hakkı süre bakımından sınırlandırılmıştır.
- e)Soyut norm denetiminde kanunun uygulandığı bir dava henüz yoktur.

(Cevap: B)

7)Anayasa mahkemesi kararlarının etkisi konusunda aşağıdaki ifadelerden hangisi yanlıştır?

- a)anayasa mahkemelerinin kararlarının herkes için hüküm ve sonuç doğurmasına “erga omnes etkisi” denir.
- b)Anayasa mahkemelerinin kararlarının sadece taraflar için hüküm ve sonuç doğurmasına “inter partes etki” denir.
- c)anayasa mahkemesi kararlarının geçmişe yönelik etki göstermesine “ex nunc etki” denir.
- d)Anayasa mahkemesi kararlarının geleceğe yönelik etki göstermesine “pro futuro etki” denir.
- e)Hiçbiri

(Cevap: C)

BÖLÜM 13

TÜRK ANAYASA HUKUKU

OSMANLI ANAYASAL GELİŞMELER

1)Senedi İttifak (1808)

Osmanlı imparatorluğunda anayasacılık hareketleri 1808 tarihli Senedi İttifakla başlamıştır. Getirdikleri;

1)Merkezi Kazanımları

- Padişahın ve devletin otoritesini herkesin kabul etmesi
- Sadrazama itaat
- vergi toplanmasına ilişkin emirlere uyma
- Asker ocaklarının padişaha itaati
- ayanların kendi toprakları dışına müdahale etmemesi

2)Ayanların Kazanımları

- Sadrazamın keyfi eylemlerinin önlenmesi
- Suçsuz ayanlara haksızlık edilmemesi
- Hanedan haklarının babadan oğula geçmesinin kabul edilmesi
- Büyük ayanların idare alanlarının tanınması, büyük ayanların kendilerine bağlı küçük ayanlar üzerindeki egemenliklerinin tanınması

3)Genel Kazanımlar

Sened-i ittifak “fukara ve reaya” nın korunmasını, vergilendirilmesinde ölçülü davranılmasını ve fukara reaya ya zulüm edilmemesini öngörüyordu. Sadrazamın kanuna aykırı işlere girişmemesi suç işlenmesi durumunda soruşturma yapılmadan ceza verilmemesi gibi.

Niteliği:

Sened-i ittifak anayasa değil bir “anayasal belgedir”. İçeriği itibarıyla devlet iktidarının

sınırlandırılmasına ilişkindir. Türk tarihinde ilk kez devlet iktidarının sınırlandırabileceği düşüncesi Sened-i ittifakla ortaya çıkmıştır.

Biçimi:

Misak-Sened-i ittifak hukuki biçimi olarak “misak” niteliğindedir. Misak, devlet iktidarını sınırlandıran iki taraflı bir belge bir sözleşmedir. Bu itibarla Sened-i ittifak 1215 tarihli İngiliz Magna Cartasına benzetilmektedir.

2)Tanzimat Fermanı (1839)

Tanzimat fermanında bir yandan birçok temel hak ve hürriyet tanınmış diğer yandan da devlet iktidarının kullanılmasına ve sınırlandırılmasına ilişkin birçok ilke kabul edilmiştir.

- Mali güce göre vergi ilkesi
- Devlet harcamalarının kanuniliği ilkesi
- İrz ve namus dokunulmazlığı
- Ceza yargılamasına ilişkin güvenceler
- Asker almada adalet ilkesi
- Can güvenliği
- Mülkiyet hakkı
- Müsadere yasağı
- Eşitlik ilkesi
- Kanunun üstünlüğü İlkesi

Tanzimat fermanı Türklerin ilk “temel haklar beyannamesi” veya “haklar fermanı” olarak görülebilir.

****Meclis-i Ahkam-ı adliye :** Kanunlar kendisine meclis-i ahkam-ı adliye ismi verilen bir kurul tarafından hazırlanacak ve padişah tarafından onaylanıp yürürlüğe konulacaktır.

Niteliği:

Ferman: Tanzimat fermanında bir “anayasa” değil “anayasal belgedir”. Tek yanlı bir işlem olup ferman niteliğindedir. Ferman usulünde hükümdar tek taraflı olarak kendi isteğiyle kendi kendini sınırlandırmakta tebaasına birtakım haklar bahsetmektedir.

3)Islahat Fermanı (1856)

Islahat fermanı Tanzimat fermanından daha kapsamlıdır. Islahat fermanının ana hedefi Müslümanlar ile Gayrimüslimler arasında her yönden tam bir eşitlik sağlamaktır. Din bakımından ayrımcılık kaldırılıyor; dini dolayısıyla kimsenin aşağılanmaması öngörülüyor din değiştirme hakkı kabul ediliyor. Vergi bakımından olan eşitsizliklerde kaldırılıyordu. Islahat fermanı gayrimüslimlerinde askerlik hizmeti yapmaları prensibini açıkça kabul etmiştir. Mahkemelerde gayrimüslimler aleyhine olan eşitsizlikler kaldırılmıştır. Gerek askerlik gerek memurluk bunları hazırlayan okullarla ilgili olduğundan gayrimüslimlerin de askeri ve mülki okullara girebilmesi esası kabul edilmiştir. Gayrimüslimlere eyalet meclislerinde ve Meclis-i Valada temsil hakkı verilerek onların siyasal hakları da tanınmıştır.

*Islahat Fermanının hukuki biçimi de Tanzimat Fermanıinki gibidir ; yani bir misak değil “ferman” niteliğindedir.

*Osmanlı İmparatorluğunda ıslahat fermanıyla tebaaya o dönem Avrupa ülkelerinde tanınan temel hak ve hürriyetlerinin önemli bir kısmının tanındığını görmekteyiz.

4)Kanun-u Esasi : Birinci Meşrutiyet (1876)

Kanunu esasi hukuki olarak Padişahın tek yanlı bir işleminden doğmuştur. Kanunu Esasi monokratik

anayasa yapma usullerinden biri olan “ferman” usulüyle yapılmıştır.

*Kanunu Esasi gerek maddi anlamda gerek şekli anlamda tam bir anayasadır. Yazılı ve katı bir anayasadır.

Temel İlkeler

1876 Kanunu Esasisine göre Osmanlı devleti bir monarşiydi. Osmanlı devleti bir federal devlet değil bir üniter devlet idi. Osmanlı devleti laik değildi; devletin resmi bir dini vardı oda din-i islam idi. Devletin resmi bir dili vardı oda Türkçeydi ve devlet hizmetine girmek için bu dili bilmek gerekmektedir.

Temel Hak ve Hürriyetler

Düzenlenen temel hak ve hürriyetler;

- | | |
|-------------------------|---------------------------------|
| -Vatandaşlık hakkı | -devlet memurluğuna girme hakkı |
| -kişi hürriyeti | -mali güce göre vergi ilkesi |
| -kişi güvenliği | -konut dokunulmazlığı |
| -ibadet hürriyeti | -kanuni hakim güvencesi |
| -basın hürriyeti | -müsadere, angarya yasağı |
| -şirket kurma hürriyeti | -vergilerin kanuniliği ilkesi |
| -dilekçe hakkı | -işkence yasağı |
| -öğretim hürriyeti | |
| -eşitlik ilkesi | |

Devletin temel Organları

1876 Kanunu Esasisinde devletin temel organları yasama, yürütme ve yargı olarak üçe ayrılarak düzenlenmiştir.

1)Yasama Organı: Meclis-i Umumi

Meclis-i Umumi “Heyeti ayan” ve “Heyeti Mebusan” isimli iki heyetten oluşmaktadır. Parlamento iki meclisli bir parlamentoydu.

a)Heyet-i Ayan: günümüz senatolarına tekabül eden bir ikinci meclistir. Üye sayısı Heyet-i Mebusanın üye sayısının üçte birini geçmeyecektir. Heyeti Ayan üyeliği ömür boyudur.

b)Heyet-i Mebusan: Her ellibin erkek nüfusa bir temsilci seçilmesiyle kurulur. Seçimler dört yılda bir yapılır. Seçimlerde gizli oy ilkesi kabul edilmiştir. Seçimler iki dereceli idi. Birinci seçmenler ikinci seçmenleri, ikinci seçmenlerde mebusları seçiyordu.

Kanun Yapma Usulü

Kanun teklifleri önce padişaha iletilir ve onun izni istenirdi. Padişah izin verirse teklif Şurayı devlete gönderilir ve burda bir tasarı hazırlanırdı. Bu teklif önce Heyeti mebusanda daha sonra Heyeti ayanda görüşülürdü. Her iki meclis tarafından da kabul edilirse tasdik için padişaha sunulurdu. Kanunlar üzerinde padişahın mutlak veto yetkisi vardır.

2)Yürütme Organı: Padişah ve Heyet-i Vükela

Kanunu esasinin kurduğu yürütme organı ikili yapıdadır. Bir tarafta devlet başkanı olarak padişah diğer tarafta da hükümet vardır.

a)Padişah:

Saltanat Osmanlı sülalesine aittir. Bu sülalenin içinde ise saltanat “ekber evlat” sistemine göre geçer. Padişah aynı zamanda Halifedir. Padişah sorumsuz ve kutsaldı. Ne siyasal nedenlerle görevden alınabilir nede padişah hakkında hukuk veya ceza davası açılabilirdi. Padişahın birçok yetkisi vardı. Bakanların tayin ve azli, rütbe ve nişan verilmesi, para basılması, uluslararası andlaşma yapma, harb ve sulh ilanı, kuvvet komutanlığı, Heyet-i Mebusanı fesih hakkı vb. Ayrıca kanunları veto yetkisi ve istediği kişileri sürgüne gönderme yetkisinde eklenebilir.

b)Heyet-i Vükela:

Bakanlar kuruludur. Başkanı sadrazamdır. Sadrazamdan başka Şeyhülislam ve diğer vekiller bulunur. Bunlar doğrudan doğruya padişah tarafından atanır ve azledilirler. Meclisi mebusan güvensizlik oyuyla heyeti vükelayı düşüremez.

3)Yargı Organı

Kanunu esasi yargı organını mehakim (mahkemeler) olarak düzenlemiştir. Yargılama faaliyeti önemli güvencelere bağlanmıştır. Hakimlerin azlolunamayacağı ilkesi, mahkemelerin bağımsızlığı ilkesi, yargılamanın aleniliği ilkesi, hak arama özgürlüğü, kanuni hakim güvencesi gibi önemli güvenceler tanınmıştır. Kanunu esasisinde yargı yetkisi sahibi artık padişah değildir bu yetki bağımsız mahkemeler tarafından kullanılmaktadır.

Kanunu Esasinin Değeri: parlamenter meşruti monarşi tam anlamıyla kurulmamış olsada artık mutlak monarşiden çıkmıştır.

5)1909 Kanunu Esasi Değişiklikleri (İkinci Meşrutiyet)

Osmanlı padişahı bu tarihten sonra meşruti monarşideki bir hükümdar gibi sembolik yetkileri olan bir devlet başkanı konumuna düşmüştür.

Temel Hak ve Hürriyetlerle İlgili Değişiklikler

Kanun dışı tutuklama yasağı, sansür yasağı getirilmiştir. Haberleşme gizliliği esası benimsenmiş, toplanma ve dernek kurma hakları tanınmış ve padişahın sürgün yetkisi kaldırılmıştır.

Yasamayla İlgili Değişiklikler

Kanun teklif etmek için padişahın iznini alma şartı kaldırılmıştır. Padişahın mutlak veto yetkisi “geciktirici ve zorlaştırmacı veto yetkisine” dönüştürülmüştür. Padişah artık egemen değildir, parlamento bir kanunu padişaha rağmen çıkarabilmektedir.

Yürütmeyle İlgili Değişiklikler

a)Padişah-Padişah yetkilerini sadrazam ve ilgili vekilin karşı-imzasıyla kullanabilir. Padişahın milletlerarası andlaşma akdetme yetkisi Meclisi Umuminin tasdiki şartına bağlanmıştır.

b)Heyeti Vükela-Sadrazam padişah tarafından atanacak diğer vekiller (bakanlar) ise sadrazam tarafından seçilecektir. Bu heyetin padişaha karşı değil Meclisi mebusana karşı sorumlu olduğu esası kabul edilmiştir. Meclisi umumi Heyeti vükelayı güvensizlik oyuyla düşürebilecektir.

Yargıyla İlgili

1909 değişikliklerinde yargıya ilişkin bir değişiklik yapılması ihtiyacı hissedilmemiştir.

Değerlendirme:

Osmanlı rejimi bir “meşruti (sınırlı, anayasal) monarşi” haline gelmiştir. Yasama yetkisi halkın temsilcilerinden oluşan yasama organı; yürütme yetkisi ise esas itibarıyla yasamanın güvenine dayanan hükümet tarafından kullanılır. Bu değişikliklerle beraber Osmanlı imparatorluğu mutlak monarşiden kesin olarak çıkıp sınırlı monarşi dönemine girdiği söylenebilir.

TEST

1)Türkiye’ de anayasacılık hareketleri aşağıdakilerden hangisiyle başlamaktadır?

a)Fatih Kanunnamesi

b)Tanzimat fermanı

- c)İslahat fermanı
- d)Sened-i ittifak
- e)Kanunu esasi

(Cevap: D)

2)Türk tarihindeki ilk anayasa aşağıdakilerden hangisidir?

- a)senedi ittifak
- b)kanunu esasi
- c)tanzimat fermanı
- d)İslahat fermanı
- e)1921 teşkilatı esasiye kanunu

(Cevap : B)

3)Aşağıdaki sıralamalardan hangisi tarihsel olarak doğrudur?

- a)Seneddi ittifak, Tanzimat fermanı, İslahat fermanı
- b)İslahat fermanı, Sened-i ittifak, Tanzimat fermanı
- c)Sened-i ittifak, İslahat fermanı, Tanzimat fermanı
- d)İslahat fermanı, Tanzimat fermanı, Sened-i ittifak
- e)Tanzimat fermanı, sened-i ittifak, İslahat fermanı

(Cevap : A)

4)Aşağıdakilerden hangisinin hukuki biçimi “misak” tır?

- a)Sened-i ittifak
- b)Tanzimat fermanı
- c)İslahat fermanı
- d)Kanun-u esasi
- e)Teşkilat-ı esasiye kanunu

(Cevap : A)

5)Ayanların haklarının merkeze karşı güvence altına alındığı belge aşağıdakilerden hangisidir?

- a)Sened-i ittifak
- b)Tanzimat fermanı
- c)İslahat fermanı
- d)Kanunu esasi
- e)İkinci meşrutiyet

(Cevap: A)

6)Gayrimüslim tebaanın da askerlik hizmeti yapmaları prensibi ilk defa aşağıdakilerden hangisiyle kabul edilmiştir?

- a)Senedi ittifak
- b)Tanzimat fermanı
- c)İslahat fermanı
- d)Kanunu esasi
- e)İkinci meşrutiyet

(Cevap: C)

7)Osmanlı imparatorluğu tam anlamıyla bir “meşruti (Sınırlı) monarşi” haline ilk defa aşağıdakilerden hangisiyle gelmiştir?

- a)Senedi ittifak
- b)Tanzimat fermanı
- c)Islahat fermanı
- d)Kanunu esasi
- e)İkinci meşrutiyet

(Cevap : E)

8)1808 tarihli Senedi ittifak hakkında aşağıdakilerden hangisi yanlıştır?

- a)Senedi ittifak 1808’de Kağıthanede Alemdar Mustafa Paşa başkanlığında Meşreveti amme isimli bir toplantıda hazırlandı.
- b)Türk tarihinde devlet iktidarının sınırlandırılabilceği düşüncesi ilk defa senedi ittifakla ortaya çımıştır.
- c)senedi ittifak sadece ayanların değil, aynı zamanda halkın haklarını da koruyordu.
- d)Türk anayasa gelişmeleri senedi ittifak ile başlar.
- e)senedi ittifak hukuki biçim olarak “ferman” niteliğindedir.

(Cevap: E)

9)1839 Tanzimat fermanı hakkında aşağıdaki ifadelerden hangisi yanlıştır?

- a)Mustafa Reşit Paşa tarafından Gülhane’de okunmuştur.
- b)Bir haklar beyannamesi olarak görülebilir.
- c)Hukuki biçimi itibarıyla bir “misak” niteliğindedir.
- d)Müeyyide olarak Padişahın yemini vardır.
- e)Kanunların hazırlanmasıyla görevli bir Meclis-i Ahkam-ı Adliye isimli bir kurul kurulmuştur.

(Cevap:

Cumhuriyet Dönemi Anayasal Gelişmeleri

1)1921 Anayasası (Teşkilatı Esasiye kanunu)

1921 anayasasında kendisinin adi kanunlardan üstün olduğunu ilan eden bir hüküm yoktur.1921 anayasasının bir yumuşak anayasa olduğu kanunlar gibi değiştirilebileceği sonucuna varabiliriz.

-1921 anayasası 23 maddelik çok kısa bir anayasadır. Bu anayasa 1876 kanunu esasiyi yürürlükten kaldırmamıştır.

Hükümleri:

Milli egemenlik ilkesi: 1921 anayasası çok açık bir şekilde milli egemenlik ilkesini ilan etmektedir.

-1921 anayasası hükümet sistemi olarak “meclis hükümeti” sistemini benimsemektedir.

1)1921 Anayasasının 2. Maddesi yürütme yetkisi ve yasama yetkisi milletin yegane ve hakiki

temsilcisi olan Büyük Millet Meclisinde belirir ve toplanır diyerek açıkça kuvvetler birliği ilkesini kabul etmiştir.

2)Türkiye devleti Büyük Millet Meclisi tarafından idare olunur.

3)Hükümetin bölümlerinin (Bakanlıkların) meclisin seçtiği vekiller aracılığıyla yönetileceğini bu vekillere meclisin yön vereceğini ve gerektiğinde bu vekillerin Meclis tarafından görevden alınacağını öngörmektedir.

4)1921 anayasasında bir devlet başkanlığı makamı yoktur.

5)1921 Anayasası uygulamasında icra vekilleri Meclis tarafından teker teker seçilmişlerdir.

-1921 Anayasasında yargı düzenlenmemiştir. Bu dönemde yargı yetkisinde Meclisin elinde elinde olduğu fikri hakim olmuştur. İstiklal mahkemeleri kurulmuştur. Üyeleri meclis tarafından kendi üyeleri arasından seçiliyordu. Bu mahkemelerin oluşum tarzı hakimlerin bağımsızlığı ilkesine ve kanuni hakim güvencesine tamamiyle aykırıdır.

-Saltanatın kaldırıldığı ve onun yerine Türkiye hükümetinin geçtiği ilan edilmiştir. “Heyet-i umumiye kararı”yla önce saltanat ve hilafet makamları birbirinden ayrılıyor ve saltanat 16 mart 1920 den geçerli olmak üzere kaldırılıyor; hilafet ise korunuyordu.

Birinci Meclisin Sonu

İkinci meclis seçimlerinde Mustafa Kemal kendi grubu adına milletvekili adaylarını bizzat belirlemiştir.

Cumhuriyetin İlanı

Cumhuriyet Birinci meclis tarafından değil ikinci dönem büyük millet meclisi tarafından ilan edilmiştir. Cumhuriyeti ilan eden 29 ekim 1923 tarih ve 364 sayılı kanun ile 1921 anayasasında önemli değişiklikler yapılmıştır. Cumhurbaşkanlığı makamı oluşturulmuştur. Cumhurbaşkanlığının TBMM tarafından kendi üyeleri arasından seçileceği öngörülmüştür. Hükümetin kuruluş şeması bakımından meclis hükümeti sisteminden uzaklaşarak parlamenter sisteme yaklaşılmıştır.

Hilafetin Kaldırılması

3 mart 1924 tarihinde hilafet kaldırılmıştır.

2)1924 Anayasası (Teşkilatı esasiye kanunu)

“Anayasanın Üstünlüğü” ilkesi açıkça ilan edilmiştir. Ancak bu dönemde kanunların anayasaya uygunluğunu denetleyecek bir Anayasa Mahkemesi olmadığı için bu ilke pratikte büyük ölçüde etkisiz kalmıştır.

-1924 anayasası “katı” bir anayasadır. Değişiklik meclis üye tamsayısının üçte ikisi tarafından kabul edilmelidir. Anayasa değişikliği sürecinde Cumhurbaşkanıya tanınan bir yetki (onay, veto vs.) yoktur.

Hükümleri

1924 anayasası 6 bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde “genel hükümler” ikinci bölümde “yasama” üçüncü bölümde “yürütme” dördüncü bölümde “yargı” beşinci bölümde “temel hak ve hürriyetler” altında bölümde ise “değişik konular” düzenlenmiştir.

Genel Hükümler-Devletin Şekli :

Türkiye Devleti bir cumhuriyettir. Devletin şeklinin cumhuriyet olduğu hükmünün değiştirilmesi yasaklanmıştır.

1924 anayasasının ilk şekline göre türkiye devletinin dini islamdır hükmü 1928 yılında anayasadan çıkarılmış yerine laiklik ilkesi konulmuştur.

Yasama:

Yasama yetkisini TBMM kullanmaktadır. TBMM millet tarafından seçilen mebuslardan oluşur. Mebus seçilebilmek için 30 yaşını bitirmiş olmak gerekir seçme hakkına sahip olmak için baştan 18 yaşını doldurmuş olmak yeterli iken bu sınır 1934 te 22 ye yükseltilmiştir. Kadınlara seçme ve seçilme hakkı 1934 te tanınmıştır. Seçimler 4 yılda bir yapılır. Mebuslar yasama sorumsuzluğu ve dokunulmazlığına sahiptir.

-Kanun yapma yetkisi TBMM ye aittir. Meclisçe kabul edilen kanunların Cumhurbaşkanı tarafından onaylanması gerekir. Cumhurbaşkanının mutlak veya zorlaştırmacı veto yetkisi yoktur sadece geciktirici veto yetkisi tanınmıştır.

Yürütme:

1924 Anayasasına göre yürütme organı ikili yapıdadır. Bir tarafta Cumhurbaşkanı diğer tarafta ise İcra Vekilleri Heyeti vardır.

a)Cumhurbaşkanı-Büyük millet meclisi tarafından kendi üyeleri içinden 4 yıllığına seçilir seçilen tekrar seçilebilir. Yetkileri sınırlı ve semboliktir. 1924 anayasası karşı-imza kuralını mutlak olarak kabul etmektedir. Siyasal sorumluluğu yoktur. Sadece hıyaneti vataniye halinde meclise karşı sorumludur.

b)İcra Vekilleri Heyeti (Bakanlar Kurulu) -1924 anayasasına göre Başvekil cumhurbaşkanı tarafından tayin olunur diğer vekiller(bakanlar) Başvekil tarafından meclis üyeleri tarafından seçilerek cumhurbaşkanı tasdiki ile meclise arz olunur. İcra vekilleri heyeti hükümetin genel siyasetinden müştereken (kolektif) sorumlu olduğu öngörülmüştür.

Hükümet sistemi (Kuvvetler Birliği ve Görevler Ayrılığı)

1924 anayasası meclis hükümeti ile parlamenter sistem arasında karma bir hükümet sistemi kurmuştur.

1)1924 Anayasasında meclis hükümetine benzeyen yönler

- a)TBMM milletin yegane ve hakiki temsilcisi olup millet namına hakimiyet hakkını kullanır.
- b)Yasama ve yürütme kuvvetleri millet meclisinde belirir ve toplanır.
- c)Meclis hükümeti her vakit denetleyebilir ve düşürebilir buna karşılık hükümetin meclisi feshetme yetkisi yoktur.

2)1924 anayasasının bazı yönleri de parlamenter sisteme benzemektedir.

- a)TBMM yasama yetkisini kendi kullanabileceği halde yürütme yetkisini ancak kendi seçeceği

bir cumhurbaşkanı ve onun tayin edeceği icra vekilleri heyeti eliyle kullanabilir.

b)Başbakan cumhurbaşkanı diğer bakanlarda başbakan tarafından seçilmektedir.

c)Parlamente sistemin temel ilkelerinden biri olan hükümetin kolektif sorumluluğu ilkesi kabul edilmiştir.

Yargı:

1924 Anayasasına göre yargı yetkisi millet namına usulü ve kanunu dairesinde bağımsız mahkemeler tarafından kullanılır.1924 Anayasası olağanüstü mahkeme kurulmasını yasaklamamaktadır. Yani kanuni hakim ilkesi veya doğal yargı ilkesi denen ilke tam anlamıyla kabul edilmemiştir. 1924 Anayasası kanunların yorumlanması yetkisini mahkemelere değil yasama organına vermiştir.

Temel Hak ve Hürriyetler:

1924 Anayasası tabii hak doktrini benimsemiştir.

Çok Partili Döneme Geçiş

Türk tarihinde ilk kez çok partili hayata 1924 döneminde geçilmemiştir. Çok partili hayata ilk kez 2. Meşrutiyette geçilmiştir.

-1924 Anayasası “çoğulcu” değil “çoğunlukçu demokrasi” anlayışına sahipti. Bu anlayışa göre çoğunluğun yönetme hakkı mutlak; bu hak azınlık hakları vb. nedenlerle sınırlandırılmamalıdır. Bu doğrultuda meclisin iradesinin sınırsız olduğunu ve mecliste çoğunluğu elinde bulunduran parti veya grup istediğini yapmakta serbest olduğunu söyleyebiliriz.

3)1961 Anayasası

27 Mayıs 1960 askeri Müdahalesi- 27 Mayıs 1960 sabahı bir grup genç subay yönetime el koyup cumhurbaşkanını, başbakanı, bakanları ve milletvekillerini tutukladılar. Bunları yargılamak için “yüksek adalet divanı” isimli bir kurul kurdular. Bu divan kanuni hakim güvencesi veya doğal yargı ilkesi diye bilinen ilkeye aykırı bir olağanüstü mahkeme niteliğindedir.

1 Sayılı Kanun ve Milli Birlik Komitesi

12 Haziran 1960 günü çıkardıkları 1 sayılı kanunla 1924 Anayasasının bazı hükümlerini yürürlükten kaldırmışlardır. Bir nevi geçici anayasa niteliğindedir. Bu kanunla Milli Birlik Komitesi kurulup bu komite TBMM nin yetkilerine sahipti.

157 Sayılı Kanun ve Kurucu Meclis

Kurucu meclis Milli birlik komitesi ve temsilciler meclisinden oluşuyordu. Temsilciler meclisi üyeleri devlet başkanı, milli birlik komitesi, iller, CHP, barolar, esnaf kuruluşları, öğretmen kuruluşları, tarım kuruluşları, işçi sendikaları, meslek odaları üniversiteler yargı organları tarafından seçilmiştir.

Anayasanın Hazırlanması

İki tane “ön tasarı” vardır. Bunlardan birincisi İstanbul hukuk fakültesi ikincisi ise Ankara üniversitesi siyasal bilgiler fakültesi çıkışıdır. Kurucu meclis Anayasa komisyonu Anayasa

tasarısını hazırlamada “etüt metni” olarak İstanbul tasarısını “yardımcı metin” olarak da ankara tasarısını esas aldı.

1961 Anayasasının Hükümleri

1961 Anayasası, anayasanın üstünlüğü ilkesini açıkça kabul eden ve katı bir anayasaydı. Değiştirilmesi için TBMM üye tamsayısının üçte iki çoğunluğunun kabul oyu gerekmektedir.

Genel Esaslar-

Devletin şekli konusunda bir yenilik yoktur. Devlet şekli cumhuriyettir. 1961 anayasası halkçılık, devletçilik ve inkılapçılığı kabul etmemiştir. Milliyetçilik ilkesini ise milli devlet olarak değiştirerek kabul etmiştir. Anayasa bunun yanında insan haklarına dayanan devlet, demokratik devlet, sosyal devlet, hukuk devleti gibi yeni temel ilkeler kabul etmiştir. Sosyal devlet ilkesi tamamıyla bu anayasanın bir yeniliğidir.

Temel Hak ve Özgürlükler

Sosyal hak ve ödevler ilk defa sistematik olarak 1961 anayasasında düzenlenmiştir. Bu anayasa temel hak ve özgürlükler sınırlandırılmasını oldukça güvenceli bir sisteme bağlamıştır.

Yasama

1961 Anayasası 1924 Anayasasından farklı olarak “çift meclis sistemini” kabul etmiştir. TBMM millet meclisi ve Cumhuriyet senatosu isimli iki ayrı meclisten kurulmuştur. Millet meclisi genel oyla seçilen 450 milletvekilinden oluşur. Cumhuriyet senatosu ise üç çeşit üyeden oluşmuştur. 150 adet olan birinci grup üyeler halk tarafından seçilir; 15 adet olan ikinci grup üyeler ise cumhurbaşkanı tarafından seçilir. İlk iki grup üyelerin görev süresi 6 yıldır. Üçüncü grup üyeler ise ömür boyu görev yaparlar. Bunlara tabii üyeler ismini vermektedir. Bunlar da kendi içinde iki gruba ayrılır birincisi milli birlik komitesi başkan ve üyeleridir. İkincisi ise eski cumhurbaşkanlarıdır. Cumhuriyet senatosuna üye seçilebilmek için kırk yaşını doldurmuş olmak ve yüksek öğrenim yapmış olmak şartı aranmıştır. Hükümet cumhuriyet senatosuna karşı değil millet meclisine karşı sorumludur. Cumhuriyet senatosunun güvensizlik oyuyla hükümeti düşürme yetkisi yoktur.

Yürütme

1961 anayasası yasama ve yargıdan bir yetki olarak bahsederken yürütmeden bir görev olarak bahsetmiştir. Yürütme görevi kanunlar çerçevesinde cumhurbaşkanı ve bakanlar kurulu tarafından yerine getirilir. Cumhurbaşkanı TBMM nce 40 yaşını doldurmuş ve yükseköğrenim yapmış kendi üyeleri arasından üye tamsayısının üçte iki çoğunluğu ile ve gizli oyla yedi yıllık bir süre için seçilir.

Yargı

1961 Anayasasına göre yargı yetkisi türk milleti adına bağımsız mahkemelerce kullanılır. Mahkemelerin bağımsızlığı, hakimlik teminatı tanınmıştır. 1961 anayasasının yargı alanında getirdiği önemli bir yenilik hakimlerin bağımsızlığını sağlamak üzere kurduğu Yüksek Hakimler Kuruludur. 1961 anayasasının yargı alanında getirdiği en önemli yenilik kanunların anayasaya uygunluğunu denetlemekle görevli bir Anayasa Mahkemesini kurmasıdır.

12 mart muhtırası

Ordu desteğinde bir partiler üstü hükümet kuruldu ve anayasada değişiklik yapılması gündeme geldi.

1971-1973 Anayasa Değişiklikleri

a)Yürütmenin Güçlendirilmesi Yönünde Değişiklikler: Bakanlar kuruluna KHK çıkarma yetkisinin verilmesi, üniversite özerkliğinin zayıflatılması

b)Temel Hak ve Özgürlüklere Getirilen Sınırlamalar: Temel hak ve özgürlükler için geçerli bir sınırlama hükmünün getirilmesi, sınırlama sebeplerinin artırılması, devlet memurlarının sendika kurma hakkının ortadan kaldırılması.

c)Yargı Denetimine Getirilen sınırlamalar: Üyelerinin atanmasında bakanlar kurulunun aday gösterdiği Devlet Güvenlik Mahkemelerinin kurulması; tabii yargı yolu yerine kanuni yargı yolunun getirilmesi, küçük siyasal partilerin Anayasa mahkemesine başvurma olanağının kaldırılması.

d)Ordu ile İlgili Değişiklikler: Asker kişilerle ilgili idari eylem ve işlemlerin yargısal denetimi Danıştaydan alınarak yeni kurulan Askeri Yüksek İdare Mahkemesine verilmiştir. Sıkıyönetime geçiş kolaylaştırılmıştır.

1982 Anayasasının Hazırlanması

12 Eylül askeri Müdahalesi

12 eylül 1980 tarihinde Türk silahlı kuvvetleri yönetime el koymuştur. 1961 de bir grup küçük ve orta rütbeli subay yönetime el koyarken 12 eylül 1980 de ordu genelkurmay başkanının ve kuvvet komutanlarının yönetiminde bir bütün olarak yani kendi hiyerarşisi içinde yönetime el koymuştur.

Kurucu Meclis Hakkında Kanun

Yeni bir anayasa hazırlamakla görevli bir kurucu meclis kurulmuştur. Bu meclis Milli güvenlik konseyi ve danışma meclisinden oluşmaktadır. Milli güvenlik Konseyi, darbeyi yapan genel kurmay başkanı kenan evren, kara kuvvetleri komutanı nurettin esin, hava kuvvetleri komutanı tahsin şahinkaya, deniz kuvvetleri komutanı nejat tümer ve jandarma genel komutanı sedat celasundan oluşmuştur. Danışma meclisi ise 160 üyeden bu üyelerden 40ı doğrudan doğruya milli güvenlik konseyi tarafından, 120 si ise her ilin valisi tarafından tespit ve teklif ettiği adaylar arasından MGK tarafından seçilmektedir.

Anayasanın Hazırlanması ve Kabul Edilmesi

Danışma meclisinin kendi üyeleri arasından 15 üyeden oluşan bir anayasa Komisyonu seçti. Tasarı 18 ekim 1982 tarihinde MGK tarafından kabul edilerek 7 kasım 1982 Pazar günü yapılan halkoylamasıyla kabul edildi. 1983 te yapılan milletvekili seçimleri sonrasında MGK ve danışma meclisinin hukuki varlığı sona erdi. Böylece normal demokratik rejime geçilmiş oldu.

1961 ve 1982 Anayasalarının Hazırlanışları Bakımından Karşılaştırılması

1)Benzerlikleri

a)Her iki anayasada askeri müdahaleler sonucu hazırlanmıştır.

b)Her ikiside bir kısmı askeri müdahaleyi yapan bir kuruldan oluşan kurucu meclisler tarafından yapılmıştır.

- c) Her iki anayasanın hazırlanmasında kurucu meclisin sivil kanadı halk tarafından seçilmemiştir.
- d) Her iki durumda da kurucu meclis tarafından hazırlanan anayasa halk oyuna sunulmak suretiyle kesinleşmiştir.
- e) Her iki durumda da sivil kanadın Bakanlar Kurulunun kurulması ve düşürülmesine ilişkin yetkileri yoktur.

2) Farkları

- a) 1961 Temsilciler meclisi, Danışma Meclisine oranla daha temsili niteliktedir.
- b) Temsilciler meclisinde kapatılan parti dışındaki partiler anayasanın hazırlanmasına katılmışlardır. Oysa 1982 anayasanın hazırlanmasına hiçbir siyasi parti katılmamıştır.
- c) 1961 anayasasında halkoylamasına sunulan metnin kabul edilmemesi durumunda ne yapılacağı belirtilmesine rağmen 1982 anayasasında ne olacağı belirtilmemiştir.
- d) 1961 halkoylamasında demokrat parti dışında siyasal partiler kamuoyu oluşturulmasında aktif rol oynamışlardır. Oysa 1982 anayasasının oylanmasında siyasal partilerin bir rolü olmamıştır.
- e) 1961 halkoylamasının aksine 1982 halkoylamasında anayasanın kabulü, cumhurbaşkanının seçimiyle birleştirilmiştir. Milli güvenlik konseyi başkanı ve devlet başkanı cumhurbaşkanı sıfatını kazanarak yedi yıllık bir dönem için, anayasa ile cumhurbaşkanına tanınan görevleri yerine getirir ve yetkileri kullanır.

1982 Anayasasının Başlıca Özellikleri

- 1) Kuzistik Yöntem: Devletin temel kuruluşunu ve temel haklarını ana hatlarıyla belirleyen bir “çerçeve anayasa” değil herşeyi her ayrıntısına kadar düzenlemek isteyen bir “düzenleyici anayasa”dır.
- 2) Katılık: Değiştirilmesi adi kanunlardan daha zor usullere bağlı olan katı ve sert bir anayasadır. Cumhurbaşkanı onaylamadığı anayasa değişikliğini halkoylamasına sunabilmektedir.
- 3) Geçiş dönemi
- 4) Güçlü Yürütme: 1982 anayasası devlet yapısı içinde yürütme organını güçlendirmiştir. Bir yandan cumhurbaşkanının yetkilerini artırarak, diğer yandan da bakanlar kurulu içinde başbakanı üstün konum vererek sağlamaya çalışmıştır.
- 5) Daha Az Katılımcı Demokrasi Modeli: 1982 anayasasının ilk şekline göre siyasi partilerin kadın kolu, gençlik kolu ve benzeri yan kuruluşlar kurmaları; keza dernekler, sendikalar ve vakıfların siyasi ilişki ve işbirliği içinde bulunmaları yasaktı.
- 6) Tıkanıklıkları giderici Çözüm Yolları
 - a) Cumhurbaşkanı belli şartlarda TBMM nin seçimlerini yenileme yetkisi verilmiştir.
 - b) 1982 anayasası cumhurbaşkanının seçim usulünü tıkanıklığı önleyici bir tarzda belirlemiştir. Cumhurbaşkanı dördüncü turda seçilememesi durumunda TBMM seçimlerinin yenilenmesi usulünü öngörmüştür. 2007 yılında anayasa değişikliği ile cumhurbaşkanının halk tarafından seçilmesi usulü öngörülmüştür.
 - c) Meclis başkanlığı seçimlerinde üye tamsayısının salt çoğunluğu şartından vazgeçilmiştir.
 - d) 1982 anayasası cumhuriyet senatosunu kaldırarak tek meclis sistemini benimsemiştir.
 - e) 1982 anayasası meclis toplantı yeter sayısını üye tamsayısının üçte birine düşürerek meclisin çalışmasını kolaylaştırmıştır.

f)1982 anayasası siyasi partilerin mecliste grup kurmaları için gerekli milletvekili sayısını 10 dan 20 ye çıkararak grupların meclis çalışmalarını engelleyici şekilde kullanma ihtimallerini azaltmıştır.

1982 Anayasasında Yapılan Değişiklikler

1982 Anayasasında şimdiye kadar 19 değişiklik yapılmıştır. 2007 tarihli değişiklik ile cumhurbaşkanının seçim usulünü değiştirdiği için önemli bir değişikliktir. 16 nisan referandumuyla onaylanan değişiklikler 1982 anayasasında yapılan en önemli değişikliklerdir. Hükümet sistemi baştan sona değiştirilmiştir. 9 temmuz 2018 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

15Temmuz 2016 Hükümet Darbesi Teşebbüsü

bu dönemde olağanüstü hal ilan edilip ve pek çok olağanüstü hal KHK si çıkarılmıştır. Olağanüstü hal 19 temmuz 2018 tarihinde sona ermiştir.

TEMEL İLKELER

1)Cumhuriyetçilik İlkesi

Dar anlamda cumhuriyet monarşinin tersi olarak tanımlanmaktadır. Geniş anlamda cumhuriyet ise demokrasi eş anlamlısı olarak yöneticilerin seçimle işbaşına geldiği bir devlet şekli olarak tanımlanmaktadır. Cumhuriyeti devlet başkanlığının irsi olarak intikal etmemesini savunan bir akım olarak düşünmek gerekir. Anayasamızın birinci maddesi Türkiyede monarşinin kurulmasını yasaklamaktadır.

2)Üniter Devlet İlkesi

Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bir bütün olması onun üniter devlet olması demektir. Anayasamız federalizme kapalıdır. Üniter devlet devletin ülke, millet ve egemenlik unsurları bakımından teklik özelliğini gösterdiği devlet şeklidir.

a)Ülkenin Bölünmez Bütünlüğü

- 1)Ülkenin bir parçası yabancı bir devlete verilemez.
- 2)Devletin ülkesini oluşturan toprakların da devletten ayrılma hakları yoktur.
- 3)Ülke parçalanıp üzerinde birden fazla devlet kurulamaz. Bu ilke ülkenin parçalanıp üzerinde hem bağımsız, hem de federe devletler kurulmasını yasaklar.
- 4)Türkiye bir federal devletin federe devleti haline gelemmez. Keza türkiye başka devletlerle birleşip eşit haklarla bir federal devlet devlet de kuramaz.

b)Milletin Bölünmez Bütünlüğü

Milleti teşkil eden insanlar, aralarında din, dil, etnik, grup vb. bakımlardan ayrım yapılmaksızın aynı egemenliğe tabidir. Anayasamız sadece yer bakımından federalizme değil aynı zamanda cemaatler veya toplumlar temelinde federalizme yani korporatif federalizme de kapalıdır.

3)İnsan Haklarına Saygılı Devlet İlkesi

Türkiye Cumhuriyeti insan haklarına saygılı ... bir Devlettir. İnsan hakları ırk, din, dil ayrımı gözetmeksizin tüm insanların yararlanabileceği haklardır. Bu terim olanı değil olması gerekeni dile getirir. İnsan haklarına saygılı devlet değeri, üstünlüğü, kutsallığı dolayısıyla insan haklarına karşı dikkatli, özenli, ölçülü davranan devlet demektir.

4)Atatürk Milliyetçiliğine Bağlı Devlet

Çok genel olarak milliyetçilik millet çıkarlarını herşeyin üstünde tutma anlayışı olarak tanımlanabilir. Objektif milletçilik anlayışı belli bir ırka mensup veya belli bir dili konuşan ve yahut belli bir dine mezhebe mensup insanların çıkarları herşeyin üstünde tutulur. Sübjektif milliyetçilik anlayışında ise ortak bir maziye sahip olduklarını düşünen ve gelecekte de birlikte yaşama arzusuna sahip olan insanların çıkarları herşeyin üstünde tutulur. Atatürk sübjektif millet anlayışını benimsemiştir.

- Zengin bir hatıra mirasına sahip bulunan
- Beraber yaşamak hususunda müşterek arzu ve muvafakatte samimi olan
- Ve sahip olunan mirasın muhafazasına beraber devam hususunda iradeleri müşterek olan insanların birleşmesinden meydana gelen cemiyete millet namı verilir.

5)Demokratik Devlet İlkesi

Demokratik demokrasi kelimesinden türemiştir. Demokrasiye uygun demektir. Normatif demokrasi bir ideali yansıtmaktadır. Halkın halk için halk tarafından yönetilmesi. Ampirik demokrasi ise ideal anlamda demokrasiyi değil bir ideale kaba taslak yaklaşan gerçek demokrasileri esas almakta. Şartları

- etkin siyasal makamlar seçimle belirlenmelidir.(Türkiyede yasama organı üyeleri, cumhurbaşkanı ve yerel yönetimlerin karar organları da seçimle belirlenmektedir.)
- seçimler düzenli aralıklar ile tekrarlanmalıdır. (Türkiye2 de seçimler en geç beş yılda bir tekrarlanır.)
- seçimler serbest olmalıdır. Türkiye’de seçimler serbest, eşit, gizli, tek dereceli, genel oy, açık sayım ve döküm esaslarına göre ve yargı yönetim ve denetimi altında yapılır.)
- birden çok siyasal parti olmalıdır.(anayasamız çok partili siyasal hayatı benimsemiştir. Siyasi partiler önceden izin almadan kurulurlar.)
- Muhalefetin iktidar olma şansı olmalıdır.(Anayasanın kurduğu sistemde muhalefetin iktidar olma şansını engelleyen hiçbir husus yoktur.)
- temel kamu hakları tanınmış ve güvence altına alınmış olmalıdır.(anayasanın kurduğu sistemde temel kamu hakları tanınmış ve güvence altına alınmıştır.)

Siyasi Parti Yasakları

a)Siyasi Partilerin Amaçlarına İlişkin Yasaklar

Siyasi partilerin tüzük ve programları ile eylemleri devletin bağımsızlığına, millet egemenliğine, demokratik ve laik cumhuriyet ilkelerine aykırı olamaz. Sınıf veya zümre diktatörlüğünü savunmaya ve suç işlenmesini teşvik edemez.

b)Siyasi Partilerin Örgütlenmelerine İlişkin Yasaklar

Temelli kapatılan bir parti bir başka ad altında kurulamaz. Bir siyasi partinin temelli kapatılmasına beyan veya faaliyetleriyle sebep olan kurucuları dahil üyeleri temelli

kapatmaya ilişkin kesin kararının Resmi gazetede gerekçeli olarak yayımlanmasından başlayarak beş yıl süreyle bir başka partinin kurucusu, üyesi, yöneticisi ve denetçisi olamazlar.

c)Siyasi Partilerin Çalışmalarına İlişkin Yasaklar

Siyasi partilerin faaliyetleri parti içi düzenlemeleri ve çalışmaları demokrasi ilkelerine uygun olur. Siyasi partiler ticari faaliyetlere girişemezler.

Parti Kapatma

Siyasi partilerin kapatılması Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısının açacağı dava üzerine anayasa mahkemesince kesin olarak karara bağlanır. Anayasa mahkemesi genel kurulu siyasi partilerin kapatılmasına ancak toplantıya katılan üyelerin üçte iki çoğunluğuyla karar verebilir.

Devlet Yardımından Mahrumiyet

Anayasa mahkemesi siyasi partinin temelli kapatılmasına karar verebileceği durumlarda bu yaptırım yerine, siyasi partinin devlet yardımından kısmen veya tamamen mahrum bırakılmasına da karar verebilir. Bu kararı toplantıya katılan üyelerin üçte iki çoğunluğuyla karar verebilir.

6)Laik Devlet İlkesi

Türkiye Cumhuriyeti Laik bir Devlettir. Laikliğin din hürriyeti ve din-devlet işlerinin ayrılığı olarak iki cephesi vardır.

a)Din Hürriyeti

Bir devletin laik olabilmesi için o devlette din hürriyetinin tanınmış ve güvence altına alınmış olması gerekir.

1)İnanç Hürriyeti: Kişinin istediği bir dini seçebileceği hatta istiyorsa herhangi bir dini seçmeyebileceği anlamına gelir.

2)İbadet Hürriyeti: Kişinin inandığı dinin gereklerini, özellikle ayin ve törenlerini serbestçe yerine getirebilmesi demektir.

b)Din ve Devlet İşlerinin Ayrılığı

1)Devletin Resmi bir Dini Olmamalıdır.

2)Devlet Bütün Dinler Karşısında Tarafsız Olmalıdır.

3)Devlet Bütün Din mensuplarına Eşit Davranmalıdır.

4)Din kurumları ile Devlet Kurumları Birbirinden Ayrı Olmalıdır.

5)Hukuk Kuralları Din Kurallarına Uymak Zorunda Olmamalıdır.

7)Sosyal Devlet İlkesi

sosyal devlet herkese insan onuruna yaraşır asgari bir hayat seviyesi sağlamayı amaçlayan bir devlet anlayışı olarak tanımlanabilir.

Sosyal Devletin Tersisi: Jandarma Devlet: bu anlayışa göre devlet görevleri savunma, güvenlik ve adalet hizmetlerinden ibarettir.

Sosyal Devlet-Sosyalist Devlet: sosyalist devlet üretim araçları üzerinde özel mülkiyeti tamamiyle ortadan kaldırır ve ekonomik hayatın düzenini serbest rekabete değil, merkezi planlamaya dayandırır.

Sosyal Devletin Hürriyet Anlayışı: Özgürleştirme : Sosyal devlette, devlete olumlu bir şeyler yapma ödevini yükleyen haklar da tanınır. Özgürleştirme sosyal ve ekonomik koşulların geliştirilmesiyle gerçekleştirilebilecek bir süreçtir.

Sosyal Devleti Gerçekleştirmeye Yönelik Tedbirler

-Herkes insan onuruna yaraşan asgari bir yaşam düzeyi sağlamaya yönelik tedbirler-sosyal Haklar: Çalışma hakkı, adil ücret hakkı, sosyal güvenlik hakkı, konut hakkı, sağlık hakkı, eğitim hakkı gibi haklar tanınması

-Gelir ve servet farklılıklarının azaltılmasına yönelik tedbirler:

*Vergi politikaları

*sosyal amaçlı kamulaştırmalar

*toprak reformu

*devletleştirme

8)Hukuk Devleti

Polis Devlet Anlayışı: Kamunun refahı ve selameti için her türlü önlemi alabilen bu amaçla kişilerin hak ve özgürlüklerine alabildiğine müdahale edebilen onlara külfetler yükleyebilen ve fakat tüm bunları yaparken idaresi hukuka bağlı olmayan devlet demektir.

Hazine Teorisi: örneğin devlet özel bir kişiye ait olan bir taşınmaza el atabiliyor onu işgal edebiliyor, kişiyi zorla çalıştırabiliyordu. Devletin bu tür eylem ve işlemlerinin hukuk kurallarına aykırılığını ileri sürmek mümkün değildi. Ancak devletin bu tür işlemleriyle hakları ihlal edilenler özel hukuk hükümleri uyarınca hazine aleyhine dava açıp tazminat elde edebiliyorlardı.

Hukuk devleti en kısa tanımıyla faaliyetlerinde hukuk kurallarına bağlı olan, vatandaşlarına hukuki güvenlik sağlayan devlet demektir.

Hukuk Devletin Gerekleri

Genel Gerekleri

-Yasama Organı Hukuka Bağlı Olmalıdır.

-Yürütme Organı Hukuka Bağlı Olmalıdır.

-Yargı Organı Hukuka Bağlı Olmalıdır.

Hukuk Devletin Özel Gerekleri

-İdarenin bütün eylem ve işlemleri yargı denetimine tabi olmalıdır.

İstisnaları:

*Yüksek askeri şuranın terfi işlemleri ile kadrosuzluk nedeniyle emekliye ayırma işlemleri

*Hakimler ve Savcılar Kurulunun meslekten çıkarma cezasına ilişkin olanlar dışındaki kararlarına karşı yargı mercilerine başvurulamaz.

-Hakimler Bağımsız ve Teminatlı Olmalıdır.

-İdarenin Faaliyetleri Önceden Bilinebilir Olmalıdır.

- Hukuki Güvenlik İlkesi ve Geçmişe Etki Yasası
- İdarenin Mali sorumluluğu Mevcut olmalıdır.

9)Eşitlik İlkesi

Çeşitleri:

- a)Mutlak Eşitlik-Kişisel ve özel durumlarına bakılmaksızın kanunların herkese eşit olarak uygulanmasıdır.
- b)Nispi Eşitlik-Aynı durumda bulunan kişilerin aynı işleme tabi tutulmasıdır. Farklı durumlarda bulunan kişiler farklı işlemlere tabi tutulabilirler. Eşit olmayanlara farklı kuralların uygulanması eşitlik ilkesine aykırı değildir.

Pozitif Ayrımcılık: işe girme veya okula kabul edilme gibi bazı alanlarda kadınlara veya etnik veya ırksal azınlıklara öncelik verilmesi şeklindeki uygulamadır.

Başlangıçta Belirtilen Temel İlkeler

Bazı anayasalar yapılış sebeplerini ve dayandıkları temel felsefeyi “başlangıç” denen kısımlarında açıklamaktadırlar. Anayasaların başlangıçlarının pozitif hukuki değer taşımadığı, pozitif anayasa hükümlerinin yorumunda yol gösterici, ışık tutucu bir etkiye, manevi bir değere sahip oldukları düşünülmektedir.

TEMEL HAK VE HÜRRİYETLER

1)1982 Anayasasının Temel Hak ve Hürriyetler Sınıflandırması

a)Kişinin Hakları ve Ödevleri

Md 17: Kişinin Dokunulmazlığı, Maddi ve Manevi Varlığı

Md 18: Zorla Çalıştırma Yasası

Md 19: Kişi Hürriyeti ve Güvenliği

Md 20: Özel Hayatın Gizliliği

Md 21: Konut Dokunulmazlığı

Md 22: Haberleşme Hürriyeti

Md 23: Yerleşme ve Seyahat Hürriyeti

Md 24: Din ve Vicdan Hürriyeti

Md 25: Düşünce ve Kanaat Hürriyeti

Md 26: Düşünceyi Açıklama ve Yayma Hürriyeti

Md 27: Bilim ve Sanat Hürriyeti

Md 28: Basın Hürriyeti

Md 29: Süreli ve Süresiz Yayın Hakkı

Md 30: Basın Araçlarının Korunması

Md 31: Kamu Tüzel Kişilerinin Elindeki Basın Dışı Kitle Haberleşme

Md 32: Düzeltme ve Cevap Hakkı

Md 33: Dernek Kurma Hürriyeti

Md 34: Toplantı ve Gösteri Yürüyüşü

Md 35: Mülkiyet Hakkı

Md 36: Hak Arama Hürriyeti

Md 37: Kanuni Hakim Güvencesi

Md 38: Suç ve Cezalara İlişkin Esaslar

Md 39: İspat hakkı

Md 40: Temel Hak ve Hürriyetlerin Korunması

Bu hak ve hürriyetlerin hepsi Jellinek'in haklar ayrışmlamasında "negatif statü hakları" niteliğindedir. Bu haklar devlete bir şey yapmama, kişinin alanına müdahalede bulunmama ödevi yükler.

b)Sosyal ve Ekonomik Haklar ve Ödevler

- Ailenin korunması ve çocuk hakları
- Eğitim ve öğretim hakkı ve ödevi
- Kıyılardan yararlanma
- Toprak mülkiyeti
- Tarım, Hayvancılık ve bu üretim dallarında çalışanların korunması
- Kamulaştırma
- Devletleştirme
- Çalışma ve sözleşme hürriyeti
- Çalışma şartları ve dinlenme hakkı
- Sendika kurma hakkı
- Sendikal faaliyetler
- Toplu iş sözleşmesi ve toplu sözleşme hakkı
- Grev hakkı ve lokavt
- Ücrette adalet sağlanması
- Sağlık hizmetleri ve çevrenin korunması
- Konut Hakkı
- Gençliğin korunması
- sporun geliştirilmesi
- sosyal güvenlik hakkı
- Sosyal güvenlik bakımından özel olarak korunması gerekenler
- Yabancı ülkelerde çalışan türk vatandaşları
- Tarih, kültür ve tabiat varlıklarının korunması
- Sanatın ve sanatçının korunması
- Devletin iktisadi ve sosyal ödevlerin sınırı

*Bu hak ve hürriyetler genel olarak Jellinek'in haklar ayrışmlamasında "pozitif statü haklarına" tekabül etmektedir. Bu haklar sosyal devlet anlayışının gelişimi sonucu ortaya çıkmışlardır. Bunların gerçekleşmesi için devletin olumlu bir edimde bulunması gerekir.

c)Siyasi Haklar ve Ödevler

- Türk vatandaşlığı
- Seçme, seçilme ve siyasi faaliyette bulunma hakkı
- Parti kurma, partilere girme ve partilerden ayrılma
- Siyasi partilerin uyacakları esaslar
- Kamu hizmetine girme hakkı
- Mal bildirimi

-Vatan hizmeti

-Vergi ödevi

-Dilekçe, bilgi edinme ve kamu denetçisine başvurma hakkı

*Bu hak ve hürriyetler Jellinek'in haklar ayrımında "aktif statü haklarına" tekabül etmektedir. Bu hak ve hürriyetler, kişilerin devlet yönetimine katılma ve siyasal faaliyette bulunma haklarıdır.

1982 Anayasasının Temel Hak ve Hürriyetler Konusundaki Temel Yaklaşımı

*İnsan haklarına dayalı devlet-İnsan haklarına saygılı devlet

1982 Anayasasının 2. Maddesi Türkiye Cumhuriyeti toplumun huzuru, milli dayanışma ve adalet anlayışı içinde insan haklarına saygılı bir devlet olduğunu söylemektedir.

*Hak-Ödev ilişkisi

Anayasamız hak ve ödevleri birlikte düzenlemiştir.

Kişi kendi haklarını kullanırken başkalarının haklarına da saygı göstermek zorundadır.

*Hürriyet-Otorite Dengesi

1982 Anayasasının dağılmış olan devlet otoritesini yeniden tesis etme yönünde tedbirler aldığı ve çağdaş gelişmelere paralel olarak yürütme organını güçlendirme eğilimi içinde olduğundan kaynaklı otoriteden yana tercihini yaptığı söylenebilir.

**Devletin ve toplumun var olabilmesi ve sürekliliğinin sağlanması için hürriyetlerin sınırlandırılması kaçınılmaz bir zorunluluk teşkil eder. 1982 anayasası temel hak ve hürriyetlerin sınırlandırılmasını olağan ve olağanüstü dönemlerde iki ayrı sisteme bağlamıştır.

1)Olağan Dönemlerde Temel Hak ve Hürriyetlerin Sınırlandırılması Sistemi

Şartları:

Bu dönemlerde temel hak ve hürriyetler olağanüstü hal cumhurbaşkanlığı kararnamesiyle sınırlanır. Kanun şart değildir.

-Sınırlama Kanunla Yapılmalıdır (Temel hak ve hürriyetler, CB kararnamesiyle, yönetmelikle veya diğer idari işlemlerle sınırlandırılmaz.

-Sınırlama Anayasanın İlgili Maddesinde Belirtilen Sebeplere Dayanmalıdır.(Bir temel hak ve hürriyet ancak o temel hak ve hürriyetin Anayasada düzenlendiği maddede bir sınırlama sebebi öngörülmüş ise sınırlandırılabilir.

-Sınırlama Anayasanın Sözüne ve Ruhuna Uygun Olmalıdır.

*Anayasanın Sözüne Uygunluk-Örneğin basın sansür edilmesini öngören bir kanun, Anayasanın "basın sansür edilemez" diyen sözüne aykırı olmuş olur.

*Anayasanın Ruhuna Uygunluk

-Sınırlama Demokratik Toplum Düzeninin Gereklerine Uygun Olmalıdır.

-Sınırlama Temel Hak ve Hürriyetlerin Özlerine Dokunmamalıdır. (Bir hak ve hürriyetin özü, onun vazgeçilmez unsuru, dokunulduğu takdirde söz konusu hürriyeti anlamsız kılacak olan asli çekirdeğidir.)

-Sınırlama Laik Cumhuriyetin Gereklerine Aykırı Olmamalıdır.

-Ölçülülük İlkesine Uyulmalıdır.(Bu ilke sınırlamada başvurulacak aracın sınırlama amacını gerçekleştirmeye **elverişli** olmasını, **gerekli** olmasını ve amacın ölçüsüz bir **oran** içinde bulunmamasını ifade eder.

2) Olağanüstü Hallerde Temel Hak ve hürriyetlerin Sınırlandırılması

Olağanüstü hal rejiminde temel hak ve hürriyetler, olağan dönemlere nazaran daha büyük ölçüde sınırlandırılabilir ve hatta geçici olarak kısmen veya tamamen durdurulabilir.

*Savaş, seferberlik veya olağanüstü hallerde, temel hak ve hürriyetlerin kullanılması kısmen veya tamamen durdurulabilir veya bunlar için Anayasada öngörülen güvencelere aykırı tedbirler alınabilir. Bunun için Anayasanın 15. Maddesinde öngörülmüş şu şartlara uyulması gerekir:

-Savaş, seferberlik veya olağanüstü hal mevcut olmalıdır.

-Milletlerarası hukuktan doğan yükümlülükler ihlal edilmemelidir.

-Ölçülülük ilkesine uyulmalıdır.

-15. Maddenin ikinci fıkrasında sayılan hak ve ilkelerden oluşan çekirdek alana dokunulmamalıdır. Mutlak olarak korunması gereken, bu dokunulmaz hak ve ilkeler şunlardır:

*Savaş hukukuna uygun fiiller sonucu meydana gelen ölümler dışında, kişinin yaşama hakkına, maddi ve manevi varlığının bütünlüğüne dokunulamaz.

*Kimse din, vicdan, düşünce ve kanaatlerini açıklamaya zorlanamaz.

*Suç ve cezalar geçmişe yürütülemez.

*Suçluluğu mahkeme kararı ile saptanıncaya kadar kimse suçlu sayılamaz.

CUMHURİYETİN TEMEL ORGANLARI

Yasama Organı

Yürütme Organı

Yargı Organı

Yasama Organının Kuruluşu

1961 Anayasası millet meclisi ve cumhuriyet senatosu olmak üzere iki meclisli bir TBMM kurmuştu. 1982 Anayasası iki-meclisli sistemden vazgeçerek tek-meclisli sisteme geri dönmüştür.

1982 Anayasasının 75. Maddesine göre TBMM genel oyla seçilen 600 milletvekilinden oluşur.

1) Milletvekili Seçilme Yeterliliği

Şartları:

*Türk vatandaşı olmak

*18 yaşını doldurmuş olmak

*En az ilkokul mezunu olmak

*Askerlikle ilişkisi olmamak

*Kısıtlı olmamak

*Kamu hizmetlerinden yasaklı olmamak

*Toplam bir yıldan fazla hapis cezasına hüküm giymiş olmamak

*Ağır hapis cezasına hüküm giymiş olmamak

*Yüz kızartıcı suçlardan hüküm giymiş olmamak.(zimmet, ihtilas, irtikap, rüşvet, hırsızlık, dolandırıcılık, sahtecilik, inancı kötüye kullanma, dolanlı iflas gibi suçlar- Bu suçlarla hüküm giymiş olanlar affa uğramış olsalar bile milletvekili seçilemezler.)

*Belirli suçlardan hüküm giymemiş olmak. (Kaçakçılık, resmi ihale ve alım satımlara fesat

kariştırma, devlet sırlarını açığa vurma, terör eylemlerine katılma gibi suçlardan hüküm giymiş olanlar affa uğramış olsalar bile milletvekili seçilemezler.)

***Toplam bir yıldan fazla hapis veya ağır hapis cezasından dolayı milletvekili seilemeyenler affa uğramışlarsa milletvekili seçilebilirler.

Seçilme Yeterliliğine Sahip Olup da İstifa Etmedikçe Aday Olamayanlar

“Hakimler ve savcılar, yüksek yargı organları mensupları, ğretim elemanları, YK yeleri, kamu kurum ve kuruluşların memur statüsündeki görevlileri ile yaptıkları hizmet bakımından işçi niteliği taşımayan diğer kamu görevlileri ve silahlı kuvvetler mensupları görevlerinden çekilmedikçe aday olamazlar ve milletvekili seçilemezler. Aday olup da seçilemeyen bu kişilerin yeniden göreve dönmeyi isteme hakları vardır.

**Bir kimsenin milletvekili seçilme yeterliliğine sahip olup olmadığı konusunda karar vermeye yetkili makam YÜKSEK SEÇİM KURULUDUR.

2)Seçimlerin Başlangıcı

TBMM seçimleri şu dört halde yenilenir:

a)Meclisin Seçim Döneminin Sona Ermesiyle

21 ocak 2017 tarih ve 6771 sayılı anayasa değişikliği kanunuyla değişik şekline göre TBMM seçimleri Beş yılda bir yapılır. Bir nceki seçimin yapıldığı tarihten itibaren beş yılın dolmasından önceki son Pazar günü oy verilir. Oy verme gününden geriye doğru hesaplanacak altmış günlük sürenin ilk günü seçimin başlangıç tarihidir.

b)Meclisin Erken Seçim Kararı Almasıyla

TBMM yukarıda belirtilen beş yıllık süre dolmadan da seçimlerin yenilenmesine karar verebilir. Bu karar için ye tamsayısının beşte  çoğunluğu gerekir.

c)TBMM Seçimlerinin Cumhurbaşkanıca Yenilenmesiyle (Fesihle)

Anayasaya göre Cumhurbaşkanı istediği her zaman TBMM seçimlerinin yenilenmesine karar verebilir. Ancak bu durumda Cumhurbaşkanlığı seçimi de yenilenir. Her iki seçim de birlikte yapılır.

*Seçimlerin yenilenmesine karar verilmesi halinde bu karar kırksekiz saat içinde Resmi Gazetede yayımlanarak ilan olunur. Bu kararın verildiği günden sonra gelen altmışıncı günü takip eden ilk Pazar günü Cumhurbaşkanı ile TBMM genel seçimi birlikte yapılır. Bu durum TBMM tarafından yenilenmesi durumunda da uygulanır.

d)Genel Seçimlere Bir Yıl ve Daha Az Bir Süre Kalmışken Cumhurbaşkanlığı Makamının Herhangi Bir Nedenle Boşalması

Cumhurbaşkanlığı makamının herhangi bir nedenle boşalması halinde kırkbeş gün içinde Cumhurbaşkanı seçimi yapılır. Genel seçime bir yıl veya daha az kalmışsa TBMM seçimi de Cumhurbaşkanı seçimi ile birlikte yenilenir.

3)Seçimlerin Geriye Bırakılması

TBMM seçimlerin bir yıl geriye bırakılmasına ancak savaş sebebiyle yeni seçimlerin yapılmasına imkn görülmezse karar verebilir ve seçimleri de ancak bir yıl geriye bırakabilir.

Bir yıl sonunda geri bırakma sebebi ortadan kalkmamışsa erteleme kararındaki usule göre bu işlem tekrarlanabilir.

4)Ara Seçimler

TBMM üyeliklerinde boşalma olması halinde ara seçime gidilir. Ancak ara seçim her seçim döneminde bir defa yapılır ve genel seçimden otuz ay geçmedikçe ara seçime gidilemez. Ancak boşalan üyeliklerin sayısı üye tamsayısının yüzde beşini bulduğu hallerde, ara seçimlerinin üç ay içinde yapılmasına karar verilir. Genel seçimlere bir yıl kala ara seçimi yapılamaz. Bunların dışında bir ilin veya seçim çevresinin TBMM de üyesinin kalmaması halinde boşalmayı takip eden doksan günden sonraki ilk Pazar günü ara seçim yapılır.

5)Seçimlerin Genel Yönetim ve Denetimi

Seçimler yargı organlarının genel yönetim ve denetimi altında yapılır. Anayasa bu amaçla Yüksek Seçim Kurulu kurmuştur.

YSK yedi asıl ve dört yedek üyeden oluşur. Üyelerin altısı Yargıtay, beşi Danıştay genel kurullarınca kendi üyeleri arasından gizli oyla seçilir. Görev süreleri altı yıldır. Süresi biten üye yeniden seçilebilir.

6)Seçmen Olabilmenin Şartları(Seçme Yeterliliği)

- *Türk Vatandaşı olmak
- *18 yaşını doldurmuş olmak
- *Seçmen kütüğüne yazılı olmak
- *Kısıtlı olmamak
- *Kamu hizmetinden yasaklı olmamak

****Anayasamıza göre silah altında bulunan er ve erbaşlar ile askeri öğrenciler oy kullanamazlar. Hükümlüler oy kullanamazlar buna karşılık tutuklular oy kullanabilirler.

7)Seçim İlkeleri

- a)Seçimlerin Serbestliği İlkesi: Vatandaşların hiçbir baskı ve zorlama olmadan oy kullanabilmelerini ifade eder.
- b)Genel Oy İlkesi: Hiçbir sınırlamaya tabi olmaksızın bütün vatandaşların oy hakkına sahip olmasını ifade eder.
- c)Eşit Oy İlkesi: Her seçmenin bir tek oya sahip olması demektir.
- d)Tek Dereceli Seçim İlkesi: Seçmenler milletvekillerini doğrudan doğruya seçerler.
- e)Gizli Oy İlkesi: Seçmenin iradesinin her türlü baskıdan uzak biçimde kullanılabilmesini sağlar.
- f)Açık Sayım ve Döküm İlkesi: Oyların sayımını ve dökümünün aleni olarak yapılmasını ifade eder.
- g)Seçimlerin Yargı Organlarının Yönetimi ve Denetimi Altında Yapılması İlkesi: Bu ilkenin amacı seçimlerin serbestliğini ve dürüstlüğünü sağlamaktır.

8)Seçim Çevreleri

Milletvekili Seçimi Kanununa göre çıkaracağı milletvekili sayısı 18'e kadar olan iller bir seçim

çevresi sayılır. 19'dan 35'e kadar olan iller iki seçim çevresine, 36 ve daha fazla olan iller üç seçim çevresine bölünür.

9)Adaylık

Siyasi partiler kanunu aday tespit işini siyasi partilerin bir iç sorunu saymakta ve ön seçim zorunluluğunu kaldırmaktadır.

10)Seçim Sistemi

Ülkemizde seçim sistemi seçim kanunlarıyla düzenlenmektedir. Yasama organı seçim sistemi konusunda isterse çoğunluk sistemini, isterse nispi temsil sistemini seçebilir. Bunların bir karmasını da yapabilir.

Nispi Temsil Sistemi-D'Hondt Usulü:

Baraj: 2839 sayılı Milletvekili seçimi kanunu "ülke barajı" da denilen bir genel baraj kabul etmiştir. Bu kanuna göre genel seçimlerde ülke genelinde geçerli oyların yüzde 10'unu geçmeyen partiler milletvekili çıkaramazlar.

Seçim Kanunlarının Uygulanma Tarihi- 1982 Anayasasına göre 2001 yılında eklenen son fıkraya göre seçim kanunlarında yapılan değişiklikler, yürürlüğe girdiği tarihten itibaren bir yıl içinde yapılacak seçimlerde uygulanmaz.

TBMM Üyelerinin Hukuki Statüsü

1)Milletvekilliği Sıfatının Kazanılması

Anayasamız milletvekilliği sıfatının seçimle kazanılacağını öngörmektedir. O halde andiçmenin veya andiçmemenin milletvekili sıfatının kazanılması üzerinde hiçbir etkisi yoktur. İl seçim kurulu başkanı alınan sonuçlara göre seçilenleri tespit eder ve tutanağın bir suretini o seçim çevresinde ilam ettirir. Diğer suretini ise bir hafta süreyle il seçim kurulu kapısına astırır. Milletvekili seçilenlere il seçim kurulu tarafından milletvekili seçildiklerine dair derhal bir tutanak verilir. İşte milletvekilliği sıfatı bu tutanağın düzenlenmesi anında kazanılmış olur. Tutanağın (mazbatanın) milletvekiline verilmesi değil düzenlenmesi yeterlidir.

2)Milletvekilliğinin Sona Ermesi

Milletvekilliğini sona erdiren normal neden seçimlerdir. Eski milletvekillerinin milletvekilliği sıfatı yeni meclisin başkanlık divanının oluşturulması anında sona erer. Zira seçimlerden hemen sonra yeni meclis henüz göreve başlamadığından eski meclis hala görevdedir.

3)Milletvekilliğinin Düşmesi

****Düşme Halleri****

a)İstifa: İstifa eden milletvekilinin milletvekilliğinin düşmesi, istifanın geçerli olduğu TBMM Başkanlık divanınca tespit edildikten sonra TBMM Genel Kurulunca kararlaştırılır. İstifa eden milletvekilinin istifanın kabulüne ilişkin genel kurul kararının resmi gazetede yayımlandığı gün sona erer.

*Bir milletvekilinin partisinden istifa etmesi ve/veya başka partiye geçmesi düşme nedeni

değildir.

b) Kesin Hüküm Giyme: milletvekilliğinin kesin hüküm giyme halinde düşmesi bu husustaki kesin mahkeme kararının genel kurula bildirilmesiyle olur.

c) Kısıtlama Kararı: Bir mahkeme kararıyla kısıtlama altına alınan milletvekilinin milletvekilliği sıfatı, bu kararın verildiği tarihte değil, bu husustaki kesin mahkeme kararının Genel Kurula bildirmesiyle olur.

d) Milletvekilliğiyle Bağdaşmayan Bir Görev veya Hizmeti Sürdürmekte Israr Etme: Milletvekilliği ile bağdaşmayan bir görev veya hizmeti sürdürmekte ısrar eden milletvekilinin milletvekilliğinin düşmesine, yetkili komisyonun bu durumu tespit eden raporu üzerine Genel kurul gizli oyla karar verir.

e) Devamsızlık: Meclis çalışmalarına özürsüz veya izinsiz olarak bir ay içerisinde toplam beş birleşim günü katılmayan milletvekilinin milletvekilliğinin düşmesine, durumun meclis başkanlık divanınca tespit edilmesi üzerine, Genel kurulca üye tamsayısının salt çoğunluğunun oyuyla karar verilebilir.

****Düşme Kararının Yargısal Denetimi****

Milletvekilinin istifası, milletvekilliğiyle bağdaşmayan bir görev veya hizmeti sürdürmesi hali ve devamsızlık halleri Anayasa mahkemesi denetimi kapsamındayken kesin hüküm giyme ve kısıtlanma nedenleriyle düşme durumu Anayasa mahkemesinin denetimi dışında kalmaktadır. Meclis Genel kurulu kararının alındığı tarihten başlayarak yedi gün içinde ilgili vekil veya bir diğer vekil kararın iptali için anayasa mah. Başvurabilir. Anayasa mahkemesi, iptal istemini onbeş gün içerisinde kesin karara bağlar.

4) Milletin Temsili İlkesi

TBMM üyeleri seçtikleri bölgeyi veya kendilerini seçenleri değil, bütün milleti temsil ederler.

5) Andıçme

Anayasanın 81. Maddesi TBMM üyelerinin göreve başlarken andıçmelerini öngörmüştür. Andıçmemiş bir vekilin göreve başlaması mümkün değildir.

6) Milletvekilliğiyle Bağdaşmayan İşler

milletvekillerinin yapamayacağı bir takım işler üstlenemeyeceği birtakım görevler vardır. Bunlara anayasa hukukunda “yasama bağdaşmazlığı (teşrii imtizaçsızlık) ismi verilir. TBMM üyeleri, Devlet ve diğer kamu tüzel kişilerinin doğrudan doğruya yada dolaylı olarak katıldığı teşebbüs ve ortaklıklarda; özel gelir kaynakları ve özel imkanları kanunla sağlanmış kamu yararına çalışan derneklerin ve devletten yardım sağlayan ve vergi muafiyeti olan vakıfların, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ile sendikalar ve bunların üst kuruluşlarının ve katıldıkları teşebbüs veya ortaklıkların yönetim ve denetim kurullarında görev alamazlar,

vekili olamazlar, herhangi bir taahhüt işini doğrudan veya dolaylı olarak kabul edemezler, temsilcilik ve hakemlik yapamazlar.

7)Yasama Bağışıklığı

Milletvekilleri, milletvekilliği sıfatının kendilerine sağladığı birtakım hak ve imtiyazlardan yararlanırlar.

a)Yasama Sorumsuzluğu: milletvekillerinin görevlerini yerine getirmeleri sırasında açıkladıkları düşüncelerden ve verdikleri oylardan dolayı herhangi bir soruşturmaya uğramamalarını ifade eder. Amaç milletvekillerinin meclis çalışmaları esnasındaki söz ve düşünce hürriyetini tam olarak korumaktır. Bu sorumsuzluk sayesinde, milletvekilleri hiçbir şeyden çekinmeyerek düşüncelerini serbestçe açıklayacaklar ve serbestçe oy kullanacaklardır.

Şartları:

*Meclis Çalışmaları- Sorumsuzluk kapsamındaki eylem, meclis çalışmaları sırasında işlenmiş olmalıdır.

*Oy, Söz veya Düşünce- Eylem, oy, söz veya düşünce açıklaması şeklinde yapılmış olmalıdır. Meclis çalışmaları sırasında bir vekil diğer bir vekili veya görevliyi döver, yaralar veya öldürürse burada yasama sorumsuzluğu yoktur. Örneğin hakaret ve sövme fiilleri de meclis çalışmaları sırasında işlenmek şartıyla yasama sorumsuzluğu kapsamındadır.

Niteliği:

Milletvekilleri tam mutlak bir koruma sağlar.

*Hukuki+Cezai Sorumsuzluk- Milletvekiline karşı sorumsuzluk kapsamındaki sözlerinden dolayı ceza davası açılmayacağı gibi hukuk davası da açılıp ondan tazminat da istenemez.

*Kaldırılmaz- Yasama sorumsuzluğu TBMM tarafından kaldırılmaz.

*Sürekli- Milletvekilinin yasama sorumsuzluğu kapsamına giren bir fiilinden dolayı, vekillik sıfatının sona ermesinden sonra da vekil hakkında hukuki veya cezai bir takibatta bulunulamaz.

Meclis Dışında Tekrar: Vekillerin meclis çalışmaları sırasında söyledikleri sözlerin, açıkladıkları düşüncelerin meclis dışında tekrarlanması da sorumsuzluk kapsamındadır. Ancak o oturumdaki başkanlık divanının teklifi üzerine meclisçe dışarıda tekrarlanması yasaklanabilir. Böyle bir karar alınmışsa vekil meclis dışında bu söz ve düşüncelerini tekrarlarsa artık bundan sorumlu olur.

Milletvekili Olmayan Bakanlar: CB yardımcıları ve bakanlar görevleriyle ilgili olmayan suçlarda yasama dokunulmazlığına ilişkin hükümlerden yararlanır.

b)Yasama Dokunulmazlığı

Milletvekilleri hakkında suç işlediklerinden bahisle, meclisin kararı olmadan takibata maruz kalmamaları anlamına gelir. Amacı milletvekillerini keyfi ve asılsız ceza kovuşturmalarından ve tutuklamalardan korumaktır.

*Seçimden önce veya sonra bir suç işlediği ileri sürülen milletvekili, meclisin kararı

- olmadıkça;
- tutulamaz
- sorguya çekilemez
- tutuklanamaz
- yargılanamaz

*Eğer milletvekili hakkında seçimden önce veya sonra verilmiş bir ceza hükmü varsa bu hükmün infazı üyelik sıfatının sona ermesine bırakılır, üyelik süresince zamanaşımı işlemez.

İstisnaları:

- Ağır cezayı gerektiren suçüstü hali
- Anayasanın 14. Maddesindeki durumlar

Bu hallerde yasama dokunulmazlığı mutlak değildir. Bu durumlarda yetkili makam durumu TBMM ye bildirmek zorundadır.

Yasama Dokunulmazlığının Kaldırılması

Yasama dokunulmazlığı mutlak değildir. TBMM tarafından kaldırılabilir.

Kaldırma Usulü

TBMM deki siyasi parti gruplarınca yasama dokunulmazlığı ile ilgili görüşme yapılamaz ve karar alınamaz. Bir vekilin yasama dokunulmazlığının kaldırılması istemi savcılıklar veya mahkemeler tarafından Adalet bakanlığına ulaştırılır. Bakanlık durumu gerekçeli bir tezkere ile meclis başkanlığına bildirilir. Adalet komisyonları üyelerinden kurulu karma komisyona havale edilir. Komisyon dokunulmazlığın kaldırılmasına veya kovuşturmanın vekillik sıfatının sona ermesine kadar ertelenmesine karar verir. Ertelemeye karar vermişse komisyon raporu genel kurulda okunur, on gün zarfında itiraz gelmezse kesinleşir. Rapor Dokunulmazlığın kaldırılması yolunda ise veya erteleme kararına itiraz gelmişse, Genel kurulda görüşülür ve oylanır. Oylamada genel karar yeter sayısı yani toplantıya katılan üyelerin salt çoğunluğunun oyu aranır.

Kaldırma Kararının Denetimi: Genel kurul yasama dokunulmazlığının kaldırılmasına karar vermişse yedi gün içinde dokunulmazlığı kaldırılan vekil veya bir başka vekil kaldırma kararına karşı iptal davası için Anayasa mahkemesine başvurabilir. Mahkeme iptal istemini on beş gün içinde kesin karara bağlar.

Kaldırmanın sonuçları: Bir vekilin yasama dokunulmazlığının kaldırılması onun vekillik sıfatını sona erdirmez. Ancak yargılama sonucunda vekilliğe engel bir suçtan hüküm giyerse o vekilin vekilliğinin düşmesi durumu ortaya çıkabilir.

Nispi Niteliği

Yasama sorumsuzluğu mutlak nitelikte olduğu halde yasama dokunulmazlığı ise nispi niteliktedir.

*Yasama dokunulmazlığı milletvekilini sadece ceza kovuşturmasına karşı korur. Suçtan zarar gören kişi ceza davası açamazsa da hukuk davası açıp tazminat isteyebilir, cebri icra yoluna da gidebilir.

*Yasama dokunulmazlığı kaldırılabilir.

*Yasama sorumsuzluğundan farklı olarak yasama dokunulmazlığı sürekli değildir, geçicidir. Vekillik sıfatı sona erince vekil hakkında ceza kovuşturması yapılabilir.

8)Milletvekillerinin Mali Statüsü

TBMM üyelerinin aylıkları kanunla tespit edilir ve kanun TBMM tarafından yapılır. Anayasa milletvekili ödeneklerini en yüksek devlet memurunun almakta olduğu miktarla sınırlandırmıştır. En yüksek devlet memuru CB idari işler başkanıdır.

TBMM'nin İç Yapısı ve Çalışma Düzeni

İç Tüzük

Yasama meclislerinin kendi iç çalışmalarını düzenlemek amacıyla koydukları kurallara içtüzük denir. TBMM çalışmalarını kendi yaptığı içtüzük hükümlerine göre yürütür. Yasama meclislerinin kendi içtüzüklerini bizzat yapmalarını onların diğer devlet organları özellikle yürütme organı karşısındaki bağımsızlıklarının bir göstergesidir. Buna yasama meclislerinin "yöntemsel bağımsızlığı" denir. İchtüzüğün düzenleme konusu TBMM nin çalışmalarıdır. Meclis çalışmalarıyla ilgili olmayan bir konu içtüzüğe konulamaz. İchtüzük biçimsel bakımdan bir kanun değil bir parlamento kararı biçimindedir. CB tarafından yayımlanmaya tabi olmadan TBMM tarafından karar başlığı altında Resmi Gazetede yayımlanır. Diğer parlamento kararlarından farklı olarak Anayasa mahkemesinin denetimine tabidir.

TBMM'nin İç Yapısı

1)Başkanlık Divanı

TBMM başkanlık divanı meclis üyeleri arasından seçilen meclis başkanı, başkanvekilleri, katip üyeleri ve idare amirlerinden oluşur. Başkanlık divanı bir başkan, dört başkanvekili, yedi katip üye ve üç idare amirlerinden oluşur. Anayasa başkanlık divanını meclisteki siyasi parti gruplarının üye sayısı oranında divana katılmalarını sağlayacak şekilde kurulacağı esasını getirmiştir.

Seçimi:

Siyasi parti grupları başkanlık için aday gösteremezler. Başkanlık seçiminin gizli oy ile yapılacağı öngörülmüştür. Anayasa başkanlık seçimi için ilk iki oylamada üye tamsayısının üçte iki çoğunluğunu aramaktadır. Çoğunluk sağlanamazsa üçüncü oylamada üye tamsayısının salt çoğunluğu aranır. Bu oylamada da başkan seçilemezse dördüncü tur oylamaya en çok oy almış iki kişi katılır. Bunlardan fazla oy alan seçilmiş olur. TBMM başkanı, başkanvekilleri üyesi bulundukları siyasi partinin veya parti grubunun meclis içindeki ve dışındaki faaliyetlerine ve meclis tartışmalarına katılamazlar, oy kullanamazlar.

TBMM başkanlık divanı için bir yasama döneminde iki seçim yapılır. İlk seçilenlerin görev süresi iki yıldır, ikinci devre için seçilenlerin görev süresi ise o yasama döneminin sonuna kadar devam eder.

Görevleri;

*TBMM yi meclis dışında temsil etmek.

- *Genel kurul görüşmelerini yönetmek.
- *Tutanak derisi ile tutanak özetinin düzenlenmesini sağlamak.
- *divana başkanlık etmek ve divan gündemini hazırlamak.
- *Danışma kuruluna başkanlık etmek.
- *TBMM komisyonlarını denetlemek.
- *Başkanlık Divanının kararlarını uygulamak.
- *TBMM nin idari, mali, işleri ile kolluk işlerini yürütmek ve denetlemek.
- *TBMM kültür ve sanat yayın kurulu aracılığıyla meclisi ve çalışmalarını yurt dışında tanıtıcı tedbirler almak ve yayın yapmak.
- *Kendisine anayasa, kanunlar ve içtüzükler gereğince verilen görevleri yerine getirmek.

Anayasanın başkana verdiği görevler:

- *TBMM yi doğrudan doğruya veya üyelerin beşte birinin istemi üzerine toplantıya çağırarak
- *Cumhurbaşkanına vekillik etmek
- *TBMM nin bütün bina, tesis, eklenti ve arazisinde kolluk ve yönetim hizmetleri başkanlık eliyle düzenlenir ve yürütülür.

2)Siyasi Parti Grupları

Siyasi partiler TBMM çalışmalarına parti meclis grupları aracılığıyla katılırlar. Parti gruplarında alınan kararlar sayesinde partili vekillerin ortak hareket etmesi sağlanır. Siyasi parti grupları en az yirmi üyeden meydana gelir.

3)Danışma Kurulu

Danışma Kurulu, TBMM başkanının başkanlığında siyasi parti gruplarının başkanları veya vekillerinden birisi veya onların yazılı olarak görevlendirdiği birer vekilden kurulur. Kurulun kararları bağlayıcı değil istişari niteliktedir.

4)Komisyonlar

Komisyonlar bir konunun TBMM genel kuruluna gelmeden önce görüşülüp olgunlaştırıldığı kurullardır.

- Anayasa komisyonu
- Adalet komisyonu
- Milli savunma komisyonu
- İçişleri komisyonu
- Dışişleri komisyonu gibi...

Komisyonların her birinin üye sayısı danışma kurulunun teklifi üzerine genel kurulca işaret oyuyla belirlenir. Komisyonlarda siyasi parti grupları üye sayıları oranında temsil edilir.

3)TBMM'nin Çalışma Düzeni

TBMM'nin Anayasa ve içtüzük ile belirlenmiş kendine has bir çalışma düzeni vardır. Meclisin çalışmaları "yasama dönemi" "yasama yılı" "birleşim" ve "oturumlardan" oluşur.

Yasama dönemi: İki milletvekili genel seçimi arasındaki süre olup bu süre anayasa uyarınca uzatılmadığı veya seçimler yenilenmediği takdirde beş yıldır. 28. Yasama dönemi

Yasama Yılı: Yasama yılı 1 ekimde başlayıp 30 eylülde sona erer. TBMM her yıl ekim ayının ilk günü kendiliğinden toplanır.

Birleşim: Genel kurulun belli bir gününde açılan toplantısıdır.

Oturum: Bir birleşimin ara ile bölünen kısımlarından her biridir.

a)TBMM'nin Toplanması ve Tatili

Kendiliğinden Toplanma: TBMM her yıl ekim ayının ilk günü kendiliğinden toplanır yani toplanması için bir çağrıya gerek yoktur.

Tatil: TBMM çalışmalarının belli bir süre ertelenmesidir. Genel kurulca başka bir karar alınmadıkça TBMM 1 temmuz günü tatile girer. Meclis bir yasama yılı içinde en fazla 3 ay tatil yapabilir.

Ara Verme: üç aylık tatil dışında TBMM nin onbeş günü geçmemek üzere çalışmalarını ertelemesidir. Genel kurulca oylanması suretiyle olur.

Olağanüstü Toplantı: TBMM'nin ara verme veya tatil sırasındaiken toplanmasına denir.

Cumhurbaşkanı veya TBMM başkanı tarafından çağrı yapılır. Meclis başkanı çağırma yetkisini doğrudan doğruya yada üyelerin beşte birinin istemi varsa meclis başkanı toplantıya çağırma zorundadır.

b)Toplantı Yeter Sayısı

TBMM, yapacağı seçimler dahil bütün işlerinde üye tamsayısının en az üçte biri ile toplanır.

Toplantı yeter sayısı 200 dür.

c)Karar Yeter Sayısı

TBMM anayasada başka bir hüküm yoksa toplantıya katılanların salt çoğunluğu ile karar verir; ancak karar yeter sayısı hiçbir şekilde üye tamsayısının dörtte birinin bir fazlasından az olamaz. En küçük karar sayısı 151'dir. Toplantıya katılanlar tabirine toplantıya katılıp çekimser oy kullananlarda dahildir.

d)Oylama Usulleri

1)İşaretle Oylama: üyelerin el kaldırmasıyla olur. Tereddüt halinde oylama üyelerin ayağa kalkmasıyla yapılır.

2)Açık Oylama: Üzerinde milletvekillerinin ad ve soyadlarıyla seçim çevrelerinin yazılı olduğu oy pusularının kutuya atılmasıyla veya adı okunan milletvekilinin ayağa kalkarak "kabul" "çekimser" veya "ret" kelimelerinin birini söylemesi böylece katip üyelerce kaydedilmesi suretiyle olur.

3)Gizli Oylama: Üzerinde hiçbir işaret bulunmayan yuvarlakların kürsüden kutuya atılması suretiyle olur. Beyaz yuvarlak olumlu, yeşil yuvarlak çekimser, kırmızı yuvarlak olumsuz oy anlamına gelir.

**Anayasada, kanunlarda ve içtüzükte açık veya gizli oylama yapılmasının zorunlu olduğu belirtilmeyen bütün hususlarda kural olarak işaretle oylama yapılır.

e)Meclis Görüşmeleri

TBMM Genel kurulundaki görüşmeler açıktır ve tutanak dergisinde tam olarak yayımlanır.

TBMM'nin Görev ve Yetkileri

Yasama Yetkisinin Özellikleri

1)Yasama Yetkisinin Genelliği

- Yasama organı anayasaya aykırı olmamak şartıyla istediği her konuyu düzenleyebilir.
- Yasama yetkisinin genelliği yürütme organına bırakılmış bir “mahfuz alan”ın olmadığı anlamına gelir.
- Yasama yetkisinin genelliği yasama organının bir konuyu dilediği ölçüde ayrıntılı olarak düzenleyebileceği anlamına gelir.

2)Yasama Yetkisinin Asliliği

Yasama yetkisinin asliliği(ilkelliği, ilkselliği), yasama organının bir konuyu doğrudan doğruya yani araya başka bir işlem girmeksizin düzenleyebilmesi anlamına gelir. Anayasanın hiçbir şekilde düzenlemediği bir alanı, yasama organı ilk elden düzenleyebilir. Yasama organının tek zorunluluğu anayasaya aykırı düzenleme yapmamaktır.

3)Yasama Yetkisinin Devredilmezliği

Yasama yetkisi türk milleti adına TBMM nindir. Bu yetki devredilemez.

TBMM’nin Görev ve Yetkileri

Parlamentoların genellikle kanun yapmak, hükümeti denetlemek ve devlet bütçesini kabul etmek gibi üç temel görev ve yetkisi vardır.

- 1)Kanun koymak, değiştirmek ve kaldırmak.
- 2)CB, CB yardımcılarını ve bakanlarını denetlemek.
- 3)Bütçe ve kesin hesap kanun tekliflerini görüşmek ve kabul etmek.
- 4)Para basılmasına karar vermek.
- 5)Savaş ilanına karar vermek
- 6)Milletlerarası andlaşmaların onaylanmasını uygun bulmak.
- 7)Genel ve özel af ilanına karar vermek (üye tamsayısının beşte üçü ile)
- 8)Anayasanın diğer maddelerinde öngörülen yetkileri kullanmak ve görevleri yerine getirmek.

1)Kanun Koymak

a)Teklif

Kanun teklif etme yetkisi milletvekillerine aittir. Bir milletvekili dahi kanun teklif edebilir. Kanun teklifleri gerekçesiyle beraber meclis başkanlığına verilir.

Reddedilen Kanun Teklifleri- TBMM tarafından reddedilmiş olan kanun tekliflerinin aynı yasama dönemi içinde yeniden verilebilmeleri için bir tam yılın geçmesi gerekir.

Kadük Olma- Bir yasama döneminde sonuçlandırılmamış olan kanun teklifleri hükümsüz sayılır. Milletvekilleri bu teklifleri yenileyebilirler.

b)Görüşme

Toplantı Yeter Sayısı: Kanun tekliflerinin görüşülebilmesi için Genel kurulda toplantı yeter sayısının olması gerekir. Üye tamsayısının en az üçte biri yani 201 milletvekilidir.

Görüşmelere Başlama: Görüşmelere başlamak için kanun teklifi hakkında komisyon raporunun TBMM başkanı tarafından genel kurula sevk edilmesi gerekir. Aksine karar alınmadıkça dağıtımı tarihinden itibaren kırksekiz saat geçmedikçe görüşülemez.

Öncelikle Görüşme:

Genel Kurulda Görüşme: Bir kanun teklifinin TBMM genel kurulunda görüşülmesi iki aşamada

olur. Birinci aşama genel kurulda önce kanun teklifinin tümü üzerinde görüşme yapılır. Bundan sonra maddelere geçilmesi konusunda oylama yapılır. Maddelere geçilmesi kabul edilmezse kanun teklifi reddedilmiş sayılır. İkinci aşama ise maddelere geçilmesi oylama sonucunda kabul edilmişse maddelerin tek tek görüşülmesine geçilir.

Değişiklik Önergeleri: Kanun teklifinde bir maddenin reddi tümünün veya bir maddenin komisyona iadesi, bir maddenin değiştirilmesi, metne ek veya geçici madde eklenmesi hakkında milletvekilleri veya komisyon değişiklik önermeleri verebilir.

c)Kabul

Görüşmeler tamamlandıktan sonra tümü üzerinde oylama yapılır. Oylama kural olarak işaret oyuyla olur. Ancak yirmi üye açık oylama istemişse oylama açık yapılır. Kabul yeter sayısı toplantıya katılanların salt çoğunluğuyla alınır ancak bu sayı üye tam sayısının dörtte birinin bir fazlasından yani 151 milletvekilinden az olamaz.

d)Yayın

Cumhurbaşkanı TBMM nce kabul edilen kanunları onbeş gün içinde yayınlar.

Cumhurbaşkanının Geri Gönderme Yetkisi- CB yayınlanmasını kısmen veya tamamen uygun bulmadığı kanunları bir daha görüşülmek üzere bu hususta gösterdiği gerekçe ile birlikte onbeş gün içinde TBMM ye geri gönderir. Bütçe kanunları nu hükme tabi değildir.

TBMM geri gönderilen kanunu veya kanun maddelerini üye tamsayısı çoğunluğuyla 301 oyla aynen kabul ederse kanun cumhurbaşkanlığınca yayınlanır.

Kanunların Yürürlüğe Girmesi

Bir kanunun uygulanabilmesi için cumhurbaşkanı tarafından resmi gazetede yayınlanması gerekli bir şarttır ama yeterli bir şart değildir. Genellikle her kanun kendisinin hangi tarihte yürürlüğe gireceğini kendisi tespit eder. Kanun metninde kanunun hangi tarihte yürürlüğe gireceği konusunda bir hüküm yoksa, kanun resmi gazetede yayınlandığı gün yürürlüğe girer.

2)Cumhurbaşkanını, Cumhurbaşkanı Yardımcılarını ve Bakanları Denetlemek

Parlamente hükümet sistemlerinde bu denetim oldukça güçlüdür. Başkanlık sistemlerinde ise yürütme üzerindeki denetim parlamente sistemine göre daha zayıftır ama yine de bir denetim vardır. Başkanlık sisteminde yasama organı güvensizlik oyuyla başkanın görevine son veremez.

****TBMM, meclis araştırması, genel görüşme, meclis soruşturması ve yazılı soru yollarıyla bilgi edinme ve denetleme yetkisini kullanır.**

-Meclis Araştırması: Belli bir konuda bilgi edinmek için yapılan incelemeden ibarettir.

-Genel Görüşme: Toplum ve devlet faaliyetlerini ilgilendiren belli bir konunun TBMM genel kurulunda görüşülmesidir.

-Meclis Soruşturması: Cumhurbaşkanı yardımcılar ve bakanlar hakkında yapılan soruşturmadır.

-Yazılı Soru: Yazılı olarak en geç on beş gün içinde cevaplanmak üzere milletvekillerinin CB yardımcılarına ve bakanlara yazılı olarak soru sormalarıdır.

a)Yazılı Soru

Soru önergesi sadece bir milletvekili tarafından imzalanır ve TBMM başkanlığına verilir. TBMM başkanı ilgili yardımcı veya bakana gönderir. Yazılı sorunun cevabı, ilgili cumhurbaşkanı yardımcısı veya ait olduğu bakanlık eliyle TBMM başkanlığına sunulur. TBMM başkanı bu cevabı derhal soru sahibi milletvekiline iletir. Cumhurbaşkanı yardımcısına veya bakanlığına gönderildiği tarihten itibaren en geç onbeş gün içinde cevaplandırılır.

*Yazılı sorudan sonra bir oylama yapılmaz. Yazılı soru cumhurbaşkanı yardımcısı veya bir bakanın düşmesine yol açmaz. Ancak belli bir konuda soru sorularak cumhurbaşkanı yardımcısı veya bakan uyarılmış olur.

b)Genel Görüşme

Genel görüşme, toplumu ve devlet faaliyetlerini ilgilendiren belli bir konunun TBMM genel kurulunda görüşülmesidir.

TBMM içtüzüğüne göre genel görüşme açılması, siyasi parti grupları veya en az yirmi milletvekili tarafından TBMM başkanlığına verilen bir önergeyle istenebilir. Genel görüşme açılıp açılmayacağına TBMM genel kurulu işaret oylama suretiyle karar verir. Genel görüşmenin başlayacağı gün, görüşme açılmasına karar verilmesinden itibaren kırksekiz saatten önce ve yedi tam günden sonra olamaz. Genel görüşmede ilk söz hakkı genel görüşme önergesi sahibine aittir. Genel görüşme yazılı soru usulüne göre daha etkili bir denetim aracıdır. Çünkü en az yirmi vekil önerge vermekte ve TBMM genel kurulunda birçok vekilin katılımıyla görüşülmektedir.

c)Meclis Araştırması

Belli bir konuda bilgi edinmek için yapılan incelemeden ibarettir. Meclis araştırmasının açılmasında genel görüşme açılmasındaki hükümler uygulanır. Meclis araştırması açılmasına karar verildiği takdirde bu araştırmanın yürütülmesi genel hükümlere göre seçilecek bir özel komisyona verilir.

Meclis araştırma komisyonu TBMM ye bir rapor sunar. Bu rapor hakkında TBMM genel kurulunda genel görüşme açılır. Meclis araştırması neticesinde elde edilen bilgilerin ışığında TBMM nin yeni bir kanun yapması veya mevcut bir kanunda gerekli değişiklikleri yapması mümkündür. Meclis araştırması TBMM ye kanun yapma görevinde yardımcı olacak bir denetim aracıdır.

d)Meclis Soruşturması

Meclis soruşturması usulüne CB yardımcılar ve bakanlar hakkında görevleriyle ilgili suç işledikleri iddiasıyla başvurulabilir. CB yardımcılar ve bakanların görevde olmaları şart değildir. Görevleri bittikten sonrada nu usul uygulanır. Cumhurbaşkanı yardımcılar ve bakanlar TCK nun uygulanması bakımından kamu görevlisi sayılırlar. Zimmet, irtikap, rüşvet alma, görevi kötüye kullanma, resmi belgede sahtecilik gibi suçların bakanın göreviyle ilgili olmak şartıyla işlenmesi durumunda meclis soruşturması usulüne konu olabilecektir. Meclis

soruşturması açılması ancak TBMM üye tamsayısının salt çoğunluğunun vereceği önergeyle soruşturma açılması istenebilir. Meclis önergeyi en geç bir ay içinde görüşür ve üye tamsayısının beşte üçünün gizli oyuyla soruşturma açılmasına karar verebilir. Karar verilmesi halinde soruşturmayı yapmak üzere bir komisyon kurulur. Komisyon soruşturma sonucunu belirten raporunu iki ay içinde Meclis başkanlığına sunar. Rapor meclis başkanlığına verildiği tarihten itibaren on gün içinde TBMM üyelerine dağıtılır ve dağıtımdan itibaren on gün içinde genel kurulda görüşülür. Genel kurul CB yardımcısı veya bakanın yüce divana sevkine ancak üye tamsayısının üçte ikisinin(en az 400 vekil) gizli oyuyla karar verebilir. Sevk kararının siyasal bir sonucu yoktur. Sadece CB yardımcısı veya bakanın yüce divanda yargılanmasına yol açar. Yargılama süresince CB yardımcısı veya bakan görevde kalmaya devam eder. Yargılama sonucunda seçilmeye engel bir suçtan mahkum olursa görevleri sona erer. Yüce divan sıfatıyla yargılamayı anayasa mahkemesi yapar. Yargılama 3 ay içinde tamamlanır bu süre içinde tamamlanmazsa 3 aylık ek süre verilir bu sürede kesin olarak tamamlanır. Yüce divan kararlarına karşı yeniden inceleme başvurusu yapılabilir. Genel kurulun yeniden inceleme sonucunda verdiği kararlar kesindir. Yüce divan beraat kararı vermiş ise, CB yardımcısı veya bakan görevde kalmaya devam eder. 2017 değişikliğinden önce bakanın görevini sona erdirirdi daha sonra beraat etmesi görevine geri döndürmezdi.

*Meclis soruşturması yolu soru, genel görüşme ve meclis araştırması yollarından çok daha etkili bir denetim aracıdır.

3)Bütçe ve Kesin Hesap Kanun Tekliflerini Görüşmek ve Kabul Etmek

a)Bütçe Kanunu

Vergilerin ancak kanunla koyulabileceği ilkesine yani kanunsuz vergi olmaz ilkesine yol açmıştır. Aynı şekilde toplanan vergileri harcamak için de kanun gerekir. Buna da kanunsuz harcama olmaz ilkesi denir. İşte bütçe kanunu harcamaların kanuniliği ilkesini sağlamaktadır. Bütçe, bir yıl için devletin ve öteki kamu tüzel kişilerinin gelir ve giderlerini tahmini olarak gösteren ve gelirlerin toplanmasına ve giderlerin yapılmasına izin veren bir kanundur. Bütçe yıllıktır. Cumhurbaşkanı bütçe kanun teklifini , mali yılbaşından en az yetmişbeş gün önce TBMM ye sunar. Normal kanun teklifleri milletvekilleri tarafından verilirken, anayasa bütçe kanun teklifini hazırlama ve sunma yetkisini cumhurbaşkanına vermiştir. Yani milletvekilleri bütçe kanun teklifi veremezler. Teklif genel kurulda görüşülüp yılbaşına kadar karara bağlanır. 2017 anayasa değişikliği ile bütçe kanununun süresinde yürürlüğe konulamaması halinde geçici bütçe kanunu çıkarılır. Bununda çıkarılamaması durumunda yeni bütçe kanunu kabul edilinceye kadar bir önceki yılın bütçesi yeniden değerlendirilerek artırılarak uygulanır.

b)Kesinhesap Kanunu

TBMM bütçe kanununun uygulanmasını denetleme yetkisine sahiptir. Bu denetim TBMM adına sayıştay tarafından yerine getirilir. TBMM nin bütçenin uygulanışı üzerindeki denetimi ise kesinhesap kanununu kabul etmek suretiyle olur. Kesin hesap kanunu teklifi yeni yıl bütçe kanunu teklifiyle birlikte görüşülür ve karara bağlanır.

4)Para Basılmasına Karar Vermek

Para basılması egemenlik hakkının bir göstergesidir. Cumhuriyetin ilanıyla para basma yetkisi TBMM ye verilmiştir. TBMM bu yetkisini kanun biçiminde kullanır.

5)Savaş İlanına Karar Vermek

Anayasa bu hakkı sınırlandırmıştır. TBMM savaş ilanını ancak BM sözleşmesinde yer alan meşru müdafaa hakkı kapsamında kullanabilir. Türk silahlı kuvvetlerinin yabancı ülkelere gönderilmesine veya yabancı silahlı kuvvetlerin türkiyede bulunmasına izin verme yetkisi de TBMM ye aittir. TBMM bu yetkisini CB istemi üzerine belirli bir süre için verir. TBMM tatilde veya ara vermede iken ülkenin ani bir silahlı saldırıya uğraması durumunda CB da silahlı kuvvetlerinin kullanılmasına karar verebilir.

6)Milletlerarası Andlaşmaların Onaylanmasını Uygun Bulmak

Andlaşma Yapma Yetkisi- Anayasa metninde andlaşma yapma yetkisinin hangi organa ait olduğunu gösteren bir hüküm yoktur. Ancak uygulamada bu yetkinin yürütme organına ait olduğu kabul edilir. Türkiye adına CB ve dışişleri bakanı yetki belgesine gerek kalmadan ve cumhurbaşkanı tarafından imzalanan yetki belgesiyle görevlendirilen kişiler türkiye adına milletlerarası andlaşma yapma yetkisine sahiptirler.

Andlaşmaları Onaylama Yetkisi- Bu kişilerce yapılan andlaşmanın bağlayıcılık kazanması için onaylanması ve yayınlanması gerekir. Bu yetki ise cumhurbaşkanına verilmiştir.

Andlaşmaların Onaylanmasının Kanunla Uygun Bulunması- Cumhurbaşkanının bu onaylama yetkisini kullanabilmesi için TBMM nin andlaşmanın onaylanmasını bir kanunla uygun bulması gerekir.

a)Onaylanması İçin Kanunla Uygun Bulunması Gereken Andlaşmalar

Kural olarak milletlerarası andlaşmaların onaylanması için onaylanmanın bir kanunla uygun bulunması gerekir. Bu milletlerarası andlaşmaların onaylanması konusundaki genel kuraldır. Buna göre TBMM uygun bulmayı bir kanunla kabul ettikten sonra CB andlaşmayı onaylayacak ve yayınlayacaktır.

*TBMM de uygun bulma kanunu ile kabul edilen bir andlaşma artık onaylanabilir duruma gelmiştir.

*Uygun bulma kanunları da tüm kanunlar gibi bir kanundur. Kanunlar gibi tarih ve numara alır. Resmi gazetede yayınlanır. Onay kanunları 3 maddeliktir. Birinci madde andlaşmanın uygun bulunduğunu belirtir. İkinci madde yürürlüğe giriş tarihi, üçüncü madde ise kanunun yürütülmesine ilişkindir. Onay kanunları onayladıkları andlaşmanın metnini tekrarlamazlar.

b)Onaylanması İçin Kanunla Uygun Bulunmaları Gerekmeyen Andlaşmalar

Bazı andlaşmaların onaylanması için bir kanunla uygun bulunmalarına gerek yoktur. Ancak bu gruplara giren andlaşmaların yürürlüğe girebilmeleri için cumhurbaşkanı tarafından onaylanmaları ve yayınlanmaları gerekir.

Birinci Grup Andlaşmalar

1)Ekonomik, ticari veya teknik ilişkileri düzenlemek

2)süre olarak bir yılı aşmamak

- 3)Devlet maliyesi bakımından bir yüklenme getirmemek
- 4)Kişi hallerine dokunmamak
- 5)türklerin yabancı memleketlerdeki mülkiyet haklarına dokunmamak

İkinci Grup Andlaşmalar

1)Daha önceden yapılmış bir milletlerarası andlaşmaya dayanan uygulama andlaşmaları

2)Kanunların önceden verdiği yetkiye dayanılarak yapılan

- ekonomik
- ticari
- teknik veya
- idari andlaşmalar

*Bu andlaşmalar uygun bulma için TBMM ye sunulmadan doğrudan doğruya Cumhurbaşkanı tarafından onaylanırlar. Onay işlemi bir cumhurbaşkanı kararıyla yapılır.

***İster TBMM nin uygun bulma kanununa tabi olsun ister tabi olmasın, kural olarak bir andlaşmanın iç hukukumuzda yürürlüğe girebilmesi için yayınlanması gerekir. Birinci grup içine giren andlaşmaların yayınlanarak yürürlüğe girmelerinden itibaren 2 ay içinde TBMM nin bilgisine sunulmaları gerekir.

Milletlerarası Andlaşmaların Normlar Hiyerarşisindeki Yeri

Usulüne göre yürürlüğe konulmuş milletlerarası andlaşmalar kanun hükmündedir. Yani bunlar kanun düzeyindedir.

*Usulüne göre yürürlüğe konulmuş temel hak ve özgürlüklere ilişkin milletlerarası andlaşmalarla kanunların aynı konuda farklı hükümler içermesi nedeniyle çıkabilecek uyuşmazlıklarda milletlerarası andlaşmaların hükümleri esas alınır.

7)Genel ve Özel Af İlanına Karar Vermek

2001 tarihli anayasa değişikliği ile TBMM devlet aleyhine suç işleyenler dahil istediği her suçluyu affedebilecektir. Ancak bundan orman suçları istisnadır. Orman suçları için genel ve özel af çıkarılamaz. TBMM af kanunlarını ancak üye tamsayısının beşte üç çoğunluğuyla kabul edebilecektir.

Genel af halinde kamu davası düşer, hükmolunan cezalar bütün neticeleriyle birlikte ortadan kalkar. Özel af ile hapis cezasının infaz kurumunda çektirilmesine son verilebilir, süre kısaltılabilir yada adli para cezasına çevrilebilir. Genel af hem cezayı hemde suçu ortadan kaldırırken özel af ise sadece cezayı ortadan kaldırır.

TBMM af ilanına karar vermek yetkisini kanun şeklinde kullanır.

8)TBMM nin Diğer Görev ve Yetkileri

- Anayasayı değiştirmek.
- İçtüzük yapmak.
- CB tarafından alınacak olağanüstü hal ilan kararını onaylamak.
- Olağanüstü hal süresince çıkarılacak kanun hükmünde olan CB kararnameleri onaylamak.

- TBMM başkanını seçmek.
- CB hakkında bir suç işlediği iddiasıyla soruşturma açmak ve Yüce divana sevk etmek.
- Kalkınma planlarını onaylamak.
- KİT leri denetlemek.
- RTÜK üyelerini seçmek
- Anayasa mah. Üç üyesini seçmek
- Kamu başdenetçisini seçmek
- HSK nın yedi üyesini seçmek

TBMM'nin Eski Yetkileri

- 2008'den önce cumhurbaşkanını seçmek yetkisi de TBMM ye aitti.
- 2018 den önce Bakanlar kuruluna KHK çıkarma yetkisi vermek TBMM ye aitti.
- 2018 den önce KHK leri onaylamak yetkisi TBMM ye aitti.

Hükümet Sisteminin Niteliği

1)28 Ağustos 2014'ten Önce: Saf Parlamenter Hükümet Sistemi

- Yürütme organı düalist yapıdaydı; bir yanda cumhurbaşkanı diğer yanda ise bakanlar kurulu vardı. Cumhurbaşkanı yasama organına karşısında sorumsuzdu. Bakanlar kurulu kendi içinde ikili yapıdaydı. Bir tarafta başbakan diğer tarafta bakanlar bulunurdu.
- 2014' ten önce yürütme organı doğrudan doğruya halk tarafından seçilmezdi. Cumhurbaşkanı TBMM tarafından seçilmekteydi. Başbakan ise cumhurbaşkanı tarafından TBMM üyeleri arasından diğer bakanlar ise başbakanın önerisi üzerine cumhurbaşkanı tarafından atanmaktaydı.
- 2014'ten önce cumhurbaşkanı TBMM karşısında sorumsuzdu. Bakanlar kurulu ise TBMM karşısında hem kolektif hem de bireysel olarak sorumluydu.
- 2014'ten önce yürütme organının yasama organını sınırlı da olsa feshetme hakkı vardı.
- 2014'ten önce aynı kişi aynı anda hem yasama hem de yürütme organında görev alabilirdi.
- Bakanlar kurulu TBMM nin çalışmalarına katılırdı. Kanun tasarısı sunma hakkı vardı. Parlamenteoya girme hakkına orada oturma, tartışma ve söz alma haklarına sahipti.

2)28 Ağustos 2014 ile 9 Temmuz 2018 Arasında: Teorik Olarak Yarı-başkanlık Sistemi Gerçekte Fiili Başkanlık Sistemi

- Türkiye' de yürütme organı 28 ağustos 2014 ile 9 Temmuz 2019 tarihleri arasında 2014'ten önce olduğu gibi düalist yapıdaydı.
- 12. Cumhurbaşkanı 2014 yılında halk tarafından seçilmişti. Türkiye'deki hükümet sistemi 28 Ağustos 2014'ten itibaren başkanlık hükümet sistemine benzer hale gelmiştir.
- 2014 ile 2018 arasında Cumhurbaşkanı TBMM ye karşısında sorumsuz iken bakanlar kurulu TBMM karşısında sorumluydu. Bu özellik bakımından hükümet sistemi parlamenter hükümet sistemine benzemekteydi.
- bu dönemde Cumhurbaşkanının yasama organını sınırlı da olsa feshetme hakkı vardı. Bu özellik bakımından parlamenter sisteme benzemekteydi.

- bu dönemde aynı kişi aynı anda hem yasama hem de yürütme organında görev alabilirdi. Yine bu özellik bakımından parlamenter sisteme benzemektedir.

-Bu dönemde bakanlar kurulu TBMM nin çalışmalarına katılırdı. Bakanların kanun tasarısı sunma hakkı vardı.

*** 28 Ağustos 2014 ile 9 Temmuz 2018 arasında dönemde 1982 anayasasının kurduğu hükümet sistemi yukardaki 6 özellik üzerinden beş özellik itibarıyla parlamenter hükümet sistemine; sadece bir özellik itibarıyla başkanlık hükümet sistemine benzemektedir. Bu dönemle önceki dönem arasındaki tek fark cumhurbaşkanının seçimi bakımındandır. 2014 ten önceki dönemde cumhurbaşkanlığı TBMM tarafından seçilirken bu tarihten sonra halk tarafından seçilmiş bir cumhurbaşkanı vardı.

3) 9 Temmuz 2018'den Sonra: Türü Kendine Özgü Bir Hükümet Sistemi

-Yeni sistemde yürütme organı monist yapıdadır. Bu sistemde yürütme organı sadece cumhurbaşkanından oluşmaktadır. Yeni sistemde bakanlar kurulu ve başbakan bulunmamaktadır. Bakanlar vardır ama bunlar parlamentoya değil doğrudan doğruya cumhurbaşkanına karşı sorumludurlar.

-Yeni sistemde cumhurbaşkanı doğrudan doğruya halk tarafından seçilmektedir.

-Yeni sistemde TBMM kendi seçimlerini göze almak kaydıyla Cumhurbaşkanının seçimlerini yenileyebilmektedir. Bu özellik itibarıyla yeni sistem parlamenter hükümet sistemine benzemektedir.

-Yeni sistemde Cumhurbaşkanı kendi seçimlerinin yenilenmesini göze almak kaydıyla TBMM yi feshetme yetkisine sahiptir. Cumhurbaşkanının yasamayı feshetme yetkisi yasamanın yürütmeyi görevden alabilmesi başkanlık sisteminin değil parlamenter hükümet sisteminin bir özelliğidir.

-Yeni sistemde aynı kişi aynı anda hem yasama hem de yürütme organında görev alamaz. Bu özellik itibarıyla başkanlık sistemine benzemektedir.

-Yeni sistemde yürütme organının kanun tasarısı hazırlama gibi yasama çalışmalarına katılma hakkı yoktur.

**Öngörülen sistem parlamenter hükümet sistemi değildir. Çünkü yürütme organı monist yapıdadır.

**Öngörülen sistem başkanlık sistemi de değildir. Çünkü yeni sistemde TBMM ve Cumhurbaşkanı birbirlerinin görevlerine karşılıklı olarak son verebilmektedirler. Yasamanın yürütmenin görevine son verebildiği yürütmenin de yasamanın görevine son verebildiği bir sisteme haliyle başkanlık sistemi ismi verilemez.

Farklılıklar	28 Ağustos 2014'ten Önce	28 ağustos2014- 9 temmuz 2018 arasında	9 temmuz 2018'den sonra
1)Yürütme organının yapısı	Düalist(iki başlı)	Düalist(iki başlı)	Monist(tek başlı)
2)Yürütme organının kaynağı a)cumhurbaşkanının b)bakanlar kurulunun	Parlamento Parlamento	Halk Parlamento	Halk Bakanlar kurulu yok
3)Yasama yürütmenin görevine son verebiliyor mu?	Evet (TBMM bakanlar kurulunu güvensizlik oyuyla görevden alabilir.)	Evet (TBMM bakanlar kurulunu güvensizlik oyuyla görevden alabilir.)	Evet (TBMM kendi seçimlerini de yenilemek kaydıyla)
4)Yürütmenin yasamayı fesih hakkı	Var	Var	Var (Kendi seçimlerini de yenilemek şartıyla)
5)Aynı kişinin yasama+yürütmede görev alması	Mümkün	Mümkün	Mümkün değil
6)yürütmenin yasama çalışmalarına katılması	Mümkün	Mümkün	Mümkün değil

CUMHURBAŞKANI

21 ocak 2017 tarihi itibarıyla Türkiye'de yürütme organı artık monist niteliktedir. Yeni sistemde yürütme organı Cumhurbaşkanından oluşmaktadır.

1)Cumhurbaşkanının Seçimi

Anayasamızın ilk şekline göre cumhurbaşkanı TBMM tarafından seçiliyordu. Görev süresi 7 yıldır ve bir kişi ancak bir defa cumhurbaşkanı seçilebiliyordu. 2007 y. ile beraber cumhurbaşkanının TBMM tarafından değil, halk tarafından seçilmesini hüküm altına almaktadır.

a)Seçimlerin Yenilenmesi Halleri

1)TBMM'nin ve Cumhurbaşkanının Normal Seçim Döneminin (beş yıl) Sona Ermesiyle: TBMM'nin ve cumhurbaşkanının seçim dönemi aynıdır ve seçim döneminin bitmesiyle TBMM ve cumhurbaşkanı seçimleri aynı gün yapılır. Seçim görev sürelerinin dolmasından önceki son Pazar günü oy verme günüdür. Oy verme gününden geriye doğru hesaplanacak altmış günlük sürenin ilk günü seçimin başlangıç tarihidir.

2)Seçimlerin Yenilenmesine TBMM Tarafından Karar Verilmesi:

TBMM, normal beş yıllık süre dolmadan önce üye tamsayısının beşte üç çoğunluğuyla seçimlerin yenilenmesine karar verebilir. Buna uygulamada erken seçim kararı denir.

3)Seçimlerin Yenilenmesine Cumhurbaşkanı Tarafından Karar Verilmesiyle:

Cumhurbaşkanlığı, Cumhurbaşkanı ve TBMM seçimlerinin yenilenmesine karar verebilir. Bu durumda sadece kendi seçimleri değil TBMM seçimleri de yenilenir.

****2-3 nolu durumlarda seçimlerin yenilenmesine karar verilmesi halinde bu karar kırksekiz saat içinde resmi gazetede yayımlanarak ilan olunur. Bu kararın verildiği günden sonra gelen altmışıncı günü takip eden ilk Pazar günü cumhurbaşkanı ile TBMM genel seçimi birlikte yapılır.**

4)Cumhurbaşkanlığı Makamının Herhangi Bir Nedenle Boşalması:

Cumhurbaşkanının istifası, ölümü, görevini yapmasına engel olacak bir tarzda iyileşmesi mümkün olmayan bir hastalığa yakalanması, seçilmeye engel bir suçtan dolayı yüce divanda mahkum edilmesi gibi durumlarda cumhurbaşkanının görevi sona erer. Böyle bir durumda, *TBMM genel seçimine bir yıl veya daha az bir süre kalmış ise, Cumhurbaşkanı seçimi makamın boşaldığı günden sonra gelen altmışıncı günü takip eden ilk Pazar günü TBMM genel seçimiyle birlikte yapılır.

*TBMM genel seçimine bir yıldan fazla süre kalması halinde, Cumhurbaşkanı seçimi makamın boşaldığı günden sonra gelen kırkbeş gün içindeki son Pazar günü yapılır. Bu ihtimalde sadece cumhurbaşkanı seçimi yapılır, TBMM seçimi yapılmaz. Bu şekilde seçilen Cumhurbaşkanı TBMM seçim tarihine kadar görevine devam eder. Kalan süreyi tamamlayan Cumhurbaşkanı açısından bu süre dönemden sayılmaz.

b)Seçilme Yeterliliği

- Türk vatandaşı olmak.
- Kırk yaşını doldurmuş olmak.
- yükseköğrenim yapmış olmak.
- Milletvekili olmak veya milletvekili seçilme yeterliliğine sahip olmak.
- Daha önce bir defadan daha fazla Cumhurbaşkanlığı yapmamış olmak.

c)Cumhurbaşkanını Seçme ve Aday Gösterme Yetkisi

Anayasamıza göre Cumhurbaşkanı doğrudan halk tarafından seçilir.

d)Seçim Usulü

Seçim genel oyla yapılır. Geçerli oyların salt çoğunluğunu alan aday Cumhurbaşkanı seçilir. İlk oylamada bu çoğunluk sağlanamazsa bu oylamayı izleyen ikinci Pazar günü ikinci oylama yapılır. Bu oylamaya ilk oylamada en çok oy almış iki aday katılır ve geçerli oyların çoğunluğunu alan aday cumhurbaşkanı seçilir.

2)Cumhurbaşkanının Görev Süresi ve Görevini Sona Erdiren Haller

a)Görev Süresi

Miktarı: Cumhurbaşkanının görev süresi beş yıldır.

Başlangıcı: Cumhurbaşkanının görev süresi kesin seçim sonuçlarının YSK tarafından ilan edilmesiyle başlamaz. Cumhurbaşkanı görevine başlarken TBMM önünde andiçer. Dolayısıyla cumhurbaşkanının görevi TBMM huzurunda ant içmeyle başlar.

Andiçme töreni ne zaman yapılır?

*Cumhurbaşkanı ve TBMM seçimlerinin birlikte yapılması durumunda, yani cumhurbaşkanının ilk turda seçilmiş olması durumunda andiçme töreni meclisin toplandığı ilk günü takip eden üç gün içinde yapılır.

*Cumhurbaşkanının ikinci turda seçilmesi veya sadece cumhurbaşkanı seçiminin yapılması

halinde ise andiçme töreni seçim sonucunun kesinleşmesini takip eden üç gün içinde yapılır. TBMM toplantı halinde değil ise derhal toplantıya çağrılır.

b)Cumhurbaşkanlığı Görevini Sona Erdiren Haller

- *Beş yıllık görev süresinin dolması
- *Cumhurbaşkanlığı ve TBMM seçimlerinin Yenilenmesine cumhurbaşkanı veya TBMM tarafından karar verilmesi
- *Cumhurbaşkanlığı makamının herhangi bir sebeple boşalması halinde

3)Cumhurbaşkanına Vekalet

Cumhurbaşkanına vekalet etme görevini 1924 Anayasası TBMM başkanına, 1961 Anayasası Cumhuriyet Senatosu başkanına, 1982 anayasasının ilk şekli TBMM başkanına vermişti. 2017 Anayasa değişikliğiyle ise cumhurbaşkanına vekalet görevi için Cumhurbaşkanı yardımcısına verilmiştir. Birden fazla Cumhurbaşkanı yardımcısı var ise vekalet etme görevi en yaşlı olan cumhurbaşkanı yardımcısı var ise vekalet etme görevi en yaşlı olan cumhurbaşkanı yardımcısına ait olur.

Cumhurbaşkanının hastalık ve yurt dışına çıkma gibi sebeplerle geçici olarak görevinden ayrılması halinde cumhurbaşkanının görevlendirdiği cumhurbaşkanı yardımcısı vekalet eder.

4)Cumhurbaşkanının Görev ve Yetkileri

a)Cumhurbaşkanının Genel Yetkisi: Yürütme Yetkisi: Yürütme yetkisi ve görevi cumhurbaşkanı tarafından anayasa ve kanunlara uygun olarak kullanılır.

- *Cumhurbaşkanı devletin başıdır.
- *Devlet organlarının düzenli ve uyumlu çalışmasını temin eder.
- *Gerekli gördüğü takdirde yasama yılının ilk günü TBMM de açılış konuşması yapar.
- *Ülkenin iç ve dış siyaseti hakkında meclise mesaj veriri.
- *Kanunları tekrar görüşölmek üzere TBMM ye geri gönderir.
- *Kanunları yayımlar.
- *TBMM içtüzüğünün anayasaya aykırılık sebebiyle iptal davası açar.
- *Cumhurbaşkanı yardımcıları ve bakanları atar ve görevlerine son verir.
- *Üst kademe yöneticilerini atar ve görevlerine son verir.
- *Yabancı devletlere TC'nin temsilcilerini gönderir yabancı devlet yöneticilerini kabul eder.
- *Milletlerarası andlaşmaları onaylar ve yayımlar.
- *Anayasa değişikliklerine ilişkin kanunları gerekli gördüğü takdirde halkoyuna sunar.
- *Milli güvenlik politikalarını belirler ve gerekli tedbirleri alır.
- *TBMM adına Türk silahlı kuvvetlerinin başkomutanlığını temsil eder.
- *Sürekli hastalık, sakatlık ve kocama sebebiyle kişilerin cezalarını hafifletir veya kaldırır.
- *Cumhurbaşkanı kararnamesi çıkarır.

Diğer Görevleri;

- *TBMM ve kendi seçimlerinin yenilenmesine karar vermek
- *Anayasa mah. 12 üyesini seçmek
- *Danıştay üyelerinin dörtte birini seçmek

- *Yargıtay cumhuriyet başsavcısı ve başsavcı vekilini seçmek.
- *HSK'nın dört üyesini seçmek.
- *DDK'nın üyelerini ve başkanını atamak.
- *YÖK'ün üyelerini seçmek ve atamak.
- *Rektörleri seçmek ve atamak.
- *Genelkurmay başkanını atamak.
- *Milli güvenlik kurulunu toplantıya çağırarak ve bu kurula başkanlık etmek.
- *Olağanüstü hal ilan etmek ve bu hallerde kanun hükmünde Cumhurbaşkanlığı kararnamesi çıkarmak.

5)Cumhurbaşkanının İşlemleri

a)Cumhurbaşkanının Bireysel İşlemleri: Cumhurbaşkanı Kararları

Cumhurbaşkanının belli bir kişiye veya belli bir duruma ilişkin olan işlemleridir. Bireysel işlemler çoğunlukla karar ismini alırlar ve bunlar resmi gazetede cumhurbaşkanı kararı adı altında yayınlanırlar.

-Cumhurbaşkanının idari nitelikteki kararlarının yargısal denetimi mümkündür. Bu konuda açılacak olan iptal ve tam yargı davaları ilk derece mahkemesi olarak Danıştayda karara bağlanır. İdari nitelikte olmayan kararlarının yargısal denetimi mümkün değildir.

b)Cumhurbaşkanının Düzenleyici İşlemleri

1)cumhurbaşkanlığı Kararnameleri

Bu kararnameler genel, soyut ve objektif durumlara ilişkindir. Bunlarla norm koyar. Dolayısıyla bunlar düzenleyici işlem niteliğindedir.

-Cumhurbaşkanlığı kararnamelerinin yargısal denetimi Danıştayda değil anayasa mahkemesinde yapılır.

-cumhurbaşkanı kararnameleri Resmi Gazetede yayınlanır. Normlar hiyerarşisinde kanun altı yönetmelik üstü seviyede bulunur.

2)Cumhurbaşkanı Yönetmelikleri

Cumhurbaşkanının kanunların uygulanmasını sağlamak üzere ve bunlara aykırı olmamak şartıyla çıkardığı düzenleyici işlemlerdir.

-Cumhurbaşkanı yönetmelikleri resmi gazetede yayınlanır. Bunların yargısal denetimi ilk derece mahkemesi olarak Danıştayda yapılır.

3)Cumhurbaşkanının Diğer Düzenleyici İşlemleri (Adsız Düzenleyici İşlemler)

Cumhurbaşkanı kendisine kanunlarla verilen görev ve yetkileri kullanırken kararname, karar, yönerge, tebliğ, sirküler, genelge, esaslar, talimat, genel emir gibi değişik isimler altında pek çok düzenleyici işlem yapabilir.

6)Cumhurbaşkanının Sorumluluğu

a)Cumhurbaşkanının Siyasi Sorumluluğu

9 Temmuz 2018 tarihinde yürürlüğe giren yeni sistemde Cumhurbaşkanı TBMM tarafından değil doğrudan doğruya halk tarafından seçilmektedir. İkinci dönem için aday olması ve seçilememesi durumu bir görevden alma değildir. Bu nedenle bu durum bir siyasi sorumluluk

aracı olarak görülemez.

-TBMM kendi seçimini de yenilemeyi göze almak şartıyla üye tamsayısının beşte üç çoğunluğuyla seçimlerin yenilenmesine karar verebilir.

Yani yeni sistemde Cumhurbaşkanının siyasi sorumluluğu olup olmadığı tartışmalıdır.

b)Cumhurbaşkanının Cezai Sorumluluğu

Anayasa mahkemesi cumhurbaşkanının ancak görevleriyle ilgili suçlardan dolayı yüce divan sıfatıyla yargılayabilir.

c)Cumhurbaşkanının Hukuki Sorumluluğu

1)Kişisel Eylem ve İşlemlerinden Dolayı

Cumhurbaşkanının kişisel eylem ve işlemlerinden dolayı hukuki sorumluluğu tamdır. Özel hukuk alanında cumhurbaşkanı bir gerçek kişi olarak bir borç altına girmiş ise borcunu ifa etmelidir. İfa etmiyorsa tüm gerçek kişiler gibi mahkemeler onun hakkında birtakım müeyyidelere özellikle tazminat ödemeye hükmedebilirler.

2)Göreviyle İlgili Eylem ve İşlemlerinden Dolayı

Cumhurbaşkanının hizmet kusuru teşkil eden eylem ve işlemlerinden dolayı ortaya bir zarar çıkmış ise ortaya çıkan zarardan kişisel olarak cumhurbaşkanı değil idare sorumludur.

7)Cumhurbaşkanlığı İdari Teşkilatı

Cumhurbaşkanlığı İdari İşler Başkanlığı isimli bir teşkilat kurulmuştur. Başında idari işler başkanı bulunur. Adı geçen başkan türkiye’de en yüksek devlet memurudur.

8)Cumhurbaşkanı Yardımcıları ve Bakanlar

a)Statüleri

*Cumhurbaşkanı Yardımcıları: Bir adet yardımcı bulunabileceği gibi birden fazlada olabilir. Hali hazırda tek yardımcı vardır.

*Bakanlar: Yeni sistemde bakanlar kurulu ve başbakan kaldırılmıştır. Bunlar yeni sistemde TBMM ye değil cumhurbaşkanına karşı sorumludurlar.

b)Atanmaları ve Göreve Başlamaları

Cumhurbaşkanı yardımcıları ve bakanlar doğrudan doğruya cumhurbaşkanı tarafından atanırlar. Bunların milletvekilliği seçilme yeterliliği taşıması gereklidir. Aynı anda milletvekilliği sıfatı taşıyamazlar. And içme göreve başlamanın bir şartıdır. TBMM huzurunda and içmemiş bir cumhurbaşkanı yardımcısı veya bakan görev ve yetkilerini kullanamaz.

c)Görevlerinin Sona Ermesi

*Ölüm

*İstifa

*Milletvekilliği seçilme yeterliliğinin kaybedilmesi.

*Cumhurbaşkanının görevinin sona erdiği her durum.

*Azil yani görevden alma. Bu görev cumhurbaşkanına aittir.

d)Görev ve Yetkileri

1)Cumhurbaşkanı Yardımcılarının Görev ve Yetkileri

*Cumhurbaşkanına vekalet etmek.

*Cumhurbaşkanının katılamaması durumunda milli güvenlik kuruluna başkanlık etmek.

*Cumhurbaşkanı tarafından verilen görevler.

***Cumhurbaşkanı kanunları bir kez daha görüşmek üzere TBMM ye geri gönderme, anayasa mahkemesinde iptal davası açma, bakan atama, yabancı devletlere elçi gönderme ve milletlerarası andlaşmaları onaylama gibi görev ve yetkilerin kullanılması cumhurbaşkanı yardımcılara verilemez.

2)Bakanların Görev ve Yetkileri

*Kanunların ve CB kararnamelerinin uygulanmasını sağlamak üzere ve bunlara aykırı olmamak şartıyla yönetmelikler çıkarabilirler.

*Cumhurbaşkanı idari fonksiyon alanında sahip olduğu bazı yetkileri şartlarına uymak kaydıyla yetki ve imza devri yoluyla bakanlara devredebilir.

e)Sorumlulukları

1)Siyasi Sorumluluk

Cumhurbaşkanı yardımcıları ve bakanlar Cumhurbaşkanına karşı sorumludurlar.

Cumhurbaşkanı bunları istediği her zaman, istediği her sebeple görevden alabilir.

2)Cezai Sorumluluk

a)Görevleriyle İlgili Suçlarından Dolayı Cezai Sorumluluğu

Cumhurbaşkanı yardımcıları ve bakanların görevleriyle ilgili suçlarından dolayı cezai sorumluluğu vardır. Ancak normal vatandaşların cezai sorumluluğundan farklı bir usul öngörülmüştür. Meclis soruşturması sonucunda Yüce divan tarafından yargılanırlar.

b)Kişisel Suçlarından Dolayı Cezai Sorumluluğu

Cumhurbaşkanı yardımcıları ve bakanlar görevleriyle ilgili olmayan suçlarda yasama dokunulmazlığına ilişkin hükümlerden yararlanır.

3)Hukuki Sorumluluk

Cumhurbaşkanı yardımcıları ve bakanlar da birer gerçek kişidir ve genel hükümlere tabidir.

*Cumhurbaşkanı yardımcısı ve bakanların hizmet kusuru teşkil eden eylem ve işlemlerinden ortaya bir zarar çıkmış ise ortaya çıkan zarardan kişisel olarak bakan değil idare sorumludur.

9)Devlet Denetleme Kurulu

DDK'nın kuruluş amacı idarenin hukuka uygunluğunun, düzenli ve verimli bir şekilde yürütülmesinin ve geliştirilmesinin sağlanmasıdır. Cumhurbaşkanlığına bağlıdır. Kurulun üyeleri ve üyeleri içinden başkan kanunda belirlenen nitelikteki kişiler arasından Cumhurbaşkanınca atanır.

-Tüm kamu kurum ve kuruluşlarında.

-Sermayesinin yarısından fazlasına bu kurum ve kuruluşların katıldığı her türlü kuruluşta.

-Kamu kurumu niteliğinde olan meslek kuruluşlarında.

-Her düzeydeki işçi ve işveren kuruluşlarında.

-Kamuya yararlı dernek ve vakıflarda.

*Yeni sistemde Türk Silahlı Kuvvetleri de Devlet denetleme kurulunun denetimine tabi hale gelmiştir. Yargı organları bu kurulun denetimi dışında kalmaktadır.

*Hem hukukilik hem de yerindelik denetimi yapabilir. Devlet denetleme kurulunun raporları icrai nitelikte değildir. Bunlar kendiliğinden bir hukuki sonuç doğurmaz. DDK'nın raporunu bir

ihbar kabul edip gerekli soruşturmayı yapıp gerekli kararları alabilir. Ancak kurum ve kuruluşların devlet denetleme kurulunun raporu doğrultusunda işlem yapma mecburiyeti yoktur.

***Cumhurbaşkanı Aday Gösterme Yetkisi

-siyasi Parti grupları

-En son yapılan genel seçimlerde toplam geçerli oyların tek başına veya birlikte en az yüzde beşini almış olan siyasi partiler

-en az yüzbin seçmen

YÜRÜTME ORGANININ DÜZENLEYİCİ İŞLEMLERİ

Yürütme organının düzenleyici işlemleri Cumhurbaşkanlığı kararnameleri, olağanüstü hal CB kararnameleri ve yönetmeliktir. Olağanüstü hal CB kararnameleri normlar hiyerarşisinde kanun düzeyinde yer alır. Olağan dönem CB kararnameleri kanunların altında, yönetmelik de CB kararnamelerinin altında yer alır.

1)Yürütme Organının Düzenleyici İşlem Yapma Yetkisinin Niteliği

Yürütme organı düzenleyici işlem yapmak için hem kanuna dayanmalıdır, hem de yaptığı düzenlemeler kanuna aykırı olmamalıdır.

a)Kanuna Dayanma: Yürütme Organının Düzenleyici İşlem Yapma Yetkisinin “Secundum Legem” Niteliği

Yürütme organı yasama organı tarafından önceden kanunla düzenlenmemiş bir alanı doğrudan doğruya düzenleyemez. Yürütme organının işlemleri kanuna dayanmak zorundadır. Bu anlamda yürütme organının düzenleme yetkisi kanundan kaynaklanan, kanunu izleyen, yani “secundum legem” bir yetkidir.

İstisnalar:

*Olağanüstü Hallerde Çıkarılacak Kanun Hükmünde Cumhurbaşkanlığı Kararnameleri: Bunların bir kanuna dayanmaları gerekli değildir. Cumhurbaşkanının olağanüstü hallerde bu tür kararname çıkarma yetkisi doğrudan doğruya Anayasadan kaynaklanmaktadır.

*Cumhurbaşkanlığı Kararnameleri: Cumhurbaşkanı bir kanuna dayanmaksızın kararname çıkarabilecektir. Bu kararnameler kanuna aykırı olamazlar ama kanuna dayanmak zorunda değildirler. Dolayısıyla CB kanunla düzenlenmemiş konuları ilk elden yani asli olarak düzenleyebilecektir. CB kararnameleri secundum legem değil sadece intra legem olmak zorundadır.

b)Kanuna Aykırı Olmama: Yürütme Organının Düzenleyici İşlem Yapma Yetkisinin “İntra Legem” Niteliği

Yürütme organının düzenleyici işlemleri kanunlara uygun olmalı, kanunların çizdiği sınırların dışına çıkmamalıdır. Yürütmenin düzenleyici işlemleri kanuna aykırı yani contra legem olamaz. Yürütme organı kanunun çizdiği sınırlar içinde yani intra legem düzenleme yapabilir.

2)Yürütme Organının Düzenleme Alanı

Yürütme organı bir kanuna dayanmak ve kanunlara uygun olmak şartıyla istediği her alanda düzenleme yapabilir.

**Yürütme Organının Bir “Mahfuz Düzenleme Alanı” Var Mı?

Mahfuz alandan sadece yürütme organının yetkili olduğu yasama ve yargı organlarının yetkisiz olduğu alan anlaşılır.

İstisnalar:

- Üst kademe kamu yöneticilerini atanmalarına ilişkin usul ve esaslar CB kararnamesiyle düzenlenir.
- Bakanların kurulması, kaldırılması, görevleri ve yetkileri CB kararnamesiyle düzenlenir.
- Devlet Denetleme Kurulunun işleyişi üyelerinin görev süresi ve diğer özlük işleri CB kararnamesiyle düzenlenir.
- Milli Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliğinin teşkilatı ve görevleri CB kararnamesiyle düzenlenir.

3)Cumhurbaşkanı Kararnameleri (Olağan Dönem)

Cumhurbaşkanlığı kararnamesi çıkarma yetkisi Cumhurbaşkanına aittir. Kararnamede sadece cumhurbaşkanının imzası bulunur. Kararname çıkarma yetkisi anayasadan kaynaklanır. Kanuna dayanmaz. Secundum legem olmak zorunda değildir. CB kararnamesi çıkarabilmek için TBMM den yetki kanunuyla yetki almasına gerek yoktur.

Cumhurbaşkanı yürütme yetkisine ilişkin konularda kararname çıkarabilir. Temel haklar, kişi hakları ve ödevleri, siyasi haklar kararnameyle düzenlenemez. Anayasada kanunla düzenlenmesi öngörülen konularda kararname çıkarılamaz. Kanunda açıkça düzenlenen konularda kararname çıkarılamaz.

a)Yasak Alan: Cumhurbaşkanlığı Kararnamesiyle Düzenlenemeyecek Konular

- Yürütme Yetkisine İlişkin Olmayan Konular
- Kişinin Hakları ve Hürriyetleri ile Siyasi Haklar ve Ödevler
- Anayasada münhasıran kanunla Düzenlenmesi Öngörülen Konular.
- Kanunda açıkça Düzenlenen Konular.

b)Mahfuz Alan: Münhasıran cumhurbaşkanlığı Kararnamesiyle Düzenlenmesi Gereken Konular

- Üst kademe kamu yöneticilerinin atanmalarına ilişkin usul ve esaslar.
- Bakanlıkların kurulması, kaldırılması, görevleri ve yetkileri, teşkilat yapısı ile merkez ve taşra teşkilatlarının kurulması.
- Devlet denetleme kurulunun işleyişi, üyelerinin görev süresi ve diğer özlük işleri.
- Milli güvenlik kurulu genel sekreterliğinin teşkilatı ve görevleri.

c)İhtiyari Alan: Cumhurbaşkanlığı Kararnamesiyle veya Kanunla Düzenlenebilecek Alan

Yasak alan ve mahfuz alanın kapsamına girmeyen bir konu var ise o konuda cumhurbaşkanı isterse kararname çıkarabilir.

*Cumhurbaşkanlığı kararnameleri basit ve tek taraflı idari işlemlerdir. Cumhurbaşkanı tarafından imzalanırlar. Resmi gazetede yayınlanmaları gerekir. Yürürlüğe giriş tarihi belirlenmemişse resmi gazetede yayınlandığı gün yürürlüğe girerler. KHK lerden farklı olarak onay için TBMM ye sunulmazlar.

*cumhurbaşkanlığı kararnameleri Anayasa mahkemesinin denetimine tabidirler.

*Cumhurbaşkanlığı kararnamesi ile kanunlarda farklı bir hüküm bulunması halinde kanun hükümleri uygulanır. Normlar hiyerarşisinde kanun altı seviyede yer alır.

4)Olağanüstü Hal Cumhurbaşkanlığı Kararnameleri

*Cumhurbaşkanı tarafından çıkarılır. TBMM den yetki kanunuyla yetki almasına gerek yoktur. Sadece cumhurbaşkanının imzası bulunur.

*Olağanüstü hal CB kararnameleri sebebe bağlı işlemlerdir. Ülkede daha önce ilan edilmiş bir olağanüstü hal olmalıdır. Bu kararnameler Resmi gazetede yayınlanır.

*Olağan dönem kararnamelerinden farklı olarak resmi gazetede yayınlandıkları gün TBMM nin onayına sunulurlar. Üç ay içinde mecliste görüşülür ve karara bağlanır. Aksi halde kararname yürürlükten kalkar. TBMM kendisine onay için sunulan kararnameyi aynen veya değiştirerek onaylayabileceği gibi reddedebilir. Reddederse ret kararının resmi gazetede yayınlandığı tarihte olağanüstü hal CB kararnamesi yürürlükten kalkar.

*Olağanüstü hallerde çıkarılacak CB kararnamelerinde konu sınırlandırılması yoktur.

Bazı Sınır ve Şartları vardır:

-Gereklilik şartı: Olağanüstü halin gerekli kıldığı konularda kararname çıkarılabilir.

-Ölçülülük Şartı: Durumun gerektirdiği ölçüde sınırlandırılabilir.

-Milletlerarası hukuktan doğan yükümlülükleri ihlal etmeme şartı: milletlerarası hukuktan doğan yükümlülükler ihlal edilmemek kaydıyla temel hak ve hürriyetlerin kullanılması kısmen veya tamamen durdurulabilir.

-Çekirdek Alana dokunma yasağı:

*Savaş hukukuna uygun fiiller sonucu meydana gelen ölümler dışında kişinin yaşama hakkına, maddi ve manevi varlığının bütünlüğüne dokunulamaz.

*Kimse din, vicdan, düşünce ve kanaatlerini açıklamaya zorlanamaz.

*Suç ve cezalar geçmişe yürütülemez.

*Suçluluğu mahkeme kararı ile saptanıncaya kadar kimse suçlu sayılamaz.

**Olağanüstü hal ülkenin sadece bir kısmında ilan edilmiş ise kararnameyle olağanüstü hal bölgesinin dışına taşan düzenlemeler yapılamaz.

**Olağanüstü hallerde çıkarılacak cumhurbaşkanlığı kararnameleri üzerinde herhangi bir yargısal denetim yoktur. Esas ve şekil bakımından anayasaya aykırılığı iddiasıyla anayasa mahkemesinde dava açılmaz.

5)Yönetmelikler

cumhurbaşkanı, bakanlıklar ve kamu tüzel kişilerinin kendi görev alanlarını ilgilendiren kanunların ve CB kararnamelerinin uygulanmasını sağlamak üzere ve bunlara aykırı olmamak şartıyla çıkardıkları hukuk kurallarıdır.

*Cumhurbaşkanı tarafından çıkarılan yönetmelikler cumhurbaşkanı tarafından imzalanır. Diğer makamların çıkardığı yönetmeliklerin cumhurbaşkanı tarafından imzalanmaları gerekli değildir.

*Her yönetmeliğin Resmi gazetede yayınlanması şart değildir. Resmi gazetede yayınlanması gereken yönetmelikler yayınlandığı tarihte başka surette ilgililere duyurulması gereken yönetmelikler ise duyuruldukları tarihte yürürlüğe girer.

*Yönetmeliklerin denetimi idari yargıda yapılır. Cumhurbaşkanı tarafından çıkarılan yönetmeliklerin hepsinin ve bakanlık ve diğer kamu kuruluşlarınca çıkarılan ülke çapında uygulanacak yönetmeliklerin yargısal denetimi ilk derece mahkemesi olarak Danıştayda yapılır. Sadece belli bir yörede uygulanacak yönetmeliklerin ve mahalli idarelerin çıkardığı yönetmeliklerin yargısal denetimi o yerde genel görevli idare mahkemelerinde yapılır.

6)Diğer Düzenleyici İşlemler: Adsız Düzenleyici İşlemler

Yürütme organının kararname, karar, tebliğ, sirküler, genelge, ilke kararı, esaslar, yönerge, talimat, genel emir, ilan, tarife gibi değişik isimler taşıyan ojektif hukuk kuralları koyduğu görülmektedir.

7)Eski Dönemden Kalan Düzenleyici İşlemler

a)Kanun Hükmünde Kararnameler

Bakanlar kurulunun TBMM den veya doğrudan anayasadan aldığı bir yetkiye dayanarak belli, konuları düzenlemek için çıkardığı kanun düzeyinde yer alan düzenleyici işlemlerdir.

*Olağan dönem Kanun Hükmünde Kararnameleri

KHK çıkarma yetkisi bakanlar kuruluna aitti. Bir yetki kanunuyla TBMM den yetki alması gerekirdi. Temel hak ve ödevler ve siyasi haklar KHK ile düzenlenmezdi. KHK ler başbakan ve bütün bakanlar tarafından imzalanır ve cumhurbaşkanı tarafından resmi gazetede yayınlanırdı. Yayınlandığı gün TBMM ye sunulurdu. KHK TBMM tarafından onaylanırsa kanuna dönüşür reddederse ret kararının yayınlandığı gün yürürlükten kalkardı. KHK lerin şekil ve esas uygunluğunun denetimi Anayasa mahkemesi tarafından yapıldı.

*Sıkıyönetim ve Olağanüstü Hal Kanun Hükmünde Kararnameleri

bunları çıkarma yetkisi cumhurbaşkanının başkanlığında toplanan bakanlar kuruluna aitti. Çıkarılmaları için yetki kanununa ihtiyaç yoktu. Yargısal denetimleri mümkün değildi.

b)Tüzükler

Bir kanunun uygulanmasını göstermek veya emrettiği işleri belirtmek üzere kanunlara aykırı olmamak ve danıştayın incelemesinden geçirilmek şartıyla bakanlar kurulu tarafından çıkarılan yazılı hukuk kurallarıydı.

Tüzüklerin konusu kanunların uygulanmasını göstermek veya emrettiği işleri belirtmek olduğundan bir kanuna dayanmadan tüzük çıkarılamazdı. Yönetmeliklerden farkı danıştayın incelemesinden geçirilmesiydi.

Tüzükler, cumhurbaşkanınca imzalanır ve kanunlar gibi resmi gazetede yayınlanırdı.

-2018 itibarıyla tüzük çıkarılması artık mümkün değildir. Eski dönemden kalan tüzükler yürürlükten kaldırılmadıkça yürürlükte kalmaya ve uygulanmaya devam olunurlar.

OLAĞANÜSTÜ HAL YÖNETİM USULÜ

1) Olağanüstü Hal İlan Kararı

Sebepleri:

*Savaş

*Savaşı gerektirecek bir durumun baş göstermesi

*Seferberlik

*Ayaklanma

*Vatan veya cumhuriyete karşı kuvvetli ve eylemli bir kalkışma

*Ülkenin ve milletin bölünmezliğini içten veya dıştan tehlikeye düşüren şiddet hareketlerinin yaygınlaşması.

*Anayasal düzeni veya temel hak ve hürriyetleri ortadan kaldırmaya yönelik yaygın şiddet hareketlerinin ortaya çıkması

*Şiddet olayları nedeniyle kamu düzeninin ciddi şekilde bozulması

*Tabii afet veya tehlikeli salgın hastalık

*Ağır ekonomik bunalım.

Yetki

-Olağanüstü hal ilan etme yetkisi doğrudan doğruya Cumhurbaşkanına ait bir yetkidir. Ancak bu yetkisi TBMM nin onayına tabidir.

-Cumhurbaşkanı olağanüstü hal ilanını gerektiren sebepler hangi bölgede veya bölgelerde ortaya çıkmış ise o bölge veya bölgelerde olağanüstü hal ilan edebilir.

-Cumhurbaşkanı altı ayı geçmemek üzere olağanüstü hal ilan edebilir. Cumhurbaşkanının talebiyle TBMM her defasında dört ayı geçmemek üzere süreyi uzatabilir. Savaş hallerinde bu süre aranmaz.

-Olağanüstü hal ilanı işlemi hukuki biçim olarak bir cumhurbaşkanı kararı şeklinde ortaya çıkar. İlan kararı verildiği gün resmi gazetede yayımlanır ve aynı gün TBMM nin onayına sunulur. TBMM ilan kararını kaldırırsa olağanüstü hal ortadan kalkmış olur. TBMM onaylarsa cumhurbaşkanı kararı olmaktan çıkar parlamento kararına dönüşür.

-İlan kararının amacı olağanüstü hal ilanına yol açan sebepler yüzünden bozulmuş olan kamu düzeninin yeniden sağlanması veya ortaya çıkan tehlikelerin ortadan kaldırılmasıdır.

Yargısal Denetimi

Cumhurbaşkanının olağanüstü hal ilan kararı, bir idari işlemdir ve dolayısıyla Danıştayın yargısal denetimine tabidir. Bu işleme karşı danıştayda iptal davası açılabilir. TBMM nin onayına sunulduktan sonra onay işleminden sonra konusuz kalması sebebiyle danıştay davanın düşmesine karar verecektir. TBMM nin onay işleminden sonra parlamento kararıdır ve bu nedenle de ne danıştay ne de anayasa mahkemesi tarafından denetlenebilir.

2) Olağanüstü Hal İlanının Sonuçları

- a) Tabii afet veya tehlikeli salgın hastalık veya ağır ekonomik bunalım sebebiyle ilan edilen olağanüstü hallerde vatandaşlar için para, mal ve çalışma yükümlülükleri getirilebilir.
- b) Temel hak ve hürriyetlerin kullanılması kısmen veya tamamen durdurulabilir.
- c) Olağanüstü hal kanun hükmünde cumhurbaşkanlığı kararnamesi çıkarılabilir.

3) Olağanüstü Halin Sona Ermesi

TBMM olağanüstü hal ilan kararını ret ederse ilan edilmiş olağanüstü hal yürürlükten kalkar. TBMM nin ret kararı geçmişe etkili hüküm ve sonuç doğurmaz. Sürenin uzatılması istemi yoksa sürenin dolmasıyla olağanüstü hal kendiliğinden sona erer. TBMM cumhurbaşkanının istemi olmaksızın olağanüstü hal süresini uzatması mümkün değildir.

YARGI ORGANI

a) Bağımsızlık

Bağımsız mahkemeler hiçbir organ, makam, merci veya kişi tarafından yargı yetkisini kullanırken kendilerine emir ve talimat verilemeyen, genelge gönderilemeyen, tavsiye ve telkinde bulunamayan, kararları yasama ve yürütme organlarını bağlayan kararları bu organlarca hiçbir surette değiştirilmeyen ve yerine getirilmesi geciktirilemeyen görevlerinde bağımsız ve teminatlı hakimlerden meydana gelen kuruluşlardır.

b) Kesin Hüküm Verme

Yargı yetkisinin hukuki uyumsuzlukları kesin bir biçimde yani artık aksinin hukuken iddia edilemeyeceği bir biçimde çözümleyen ve karara bağlayan bir devlet yetkisi olmasıdır.

Türkiyede Yargı Kolları

Yargı Kolu, kararları aynı yüksek mahkemede temyiz edilen mahkemelerin oluşturduğu düzendir. Yüksek mahkeme kararları bir başka mahkeme nezdinde temyiz edilemeyen mahkeme demektir.

1) Anayasa Yargısı

Kanunların ve cumhurbaşkanı kararnamelerinin anayasaya uygunluğunun denetlenmesinin yapıldığı yargı koludur.

2) Adli Yargı

Olağan ve genel yargıdır. Diğer yargı kollarının görevine girmeyen davalara adli yargıda bakılır.

a) İlk Derece (Birinci) Mahkemeleri:

*Hukuk Mahkemeleri- sulh hukuk ve asliye hukuk olmak üzere ikiye ayrılır. Bu mahkemelerde kural olarak savcı bulunmaz.

*Ceza Mahkemeleri: Asliye ceza ve ağır ceza olmak üzere ikiye ayrılır. Sulh ceza mahkemeleri kaldırılmıştır yerine sulh ceza hakimlikleri vardır.

b) Ara Derece (İstinaf) Mahkemeleri: Bölge Adliye Mahkemeleri

bunların her birinde birden fazla hukuk ve ceza daireleri bulunur. Her daire bir başkan ve iki üyenin katılmasıyla toplanıp oy çoğunluğuyla karar verir.

c)Üst Derece (Temyiz) Mahkemesi: Yargıtay

Yargıtay, adliye mahkemelerince verilen ve kanunun başka bir adli yargı merciine bırakmadığı karar ve hükümlerin son inceleme merciidir. Yargıtay üyeleri birinci sınıfa ayrılmış adli yargı hakim ve cumhuriyet savcılar arasında Hakimler ve savcılar kurulu tarafından seçilirler.

3)İdari Yargı

İdari makamların idare hukuku alanındaki faaliyetlerinden kaynaklanan uyuşmazlıkların çözümlendiği yargı koludur.

a)İlk Derece: İdare ve Vergi Mahkemeleri

İdari yargı kolunun ilk derece mahkemeleri idare ve vergi mahkemeleridir. Bu mahkemeler bir başkan ve iki üyeden oluşur.

b)İstinaf Derecesi: Bölge İdare Mahkemeleri

Başkanlık, başkanlar kurulu, daireler, adalet komisyonu ve müdürlüklerden oluşur. Bu mahkemelerde biri idare diğeri vergi olmak üzere en az iki daire bulunur.

c)Temyiz Derecesi: Danıştay

İdari mahkemelerce verilen ve kanunun başka bir idari yargı merciine bırakmadığı karar ve hükümlerin son inceleme merciidir. Belli davalara da ilk ve son derece mahkemesi olarak bakar.

Danıştayda İdari dava daireleri kurulu, vergi daireleri kurulu ve içtihadı birleştirme kurulu bulunur. Her daire bir başkan ve en az dört üyeden oluşur. Üyelerinin dörtte üçü HSK tarafından, dörtte biri de nitelikleri kanunda belirtilen görevliler arasında cumhurbaşkanı tarafından seçilir.

İlk derece mahkemesi olarak da çalışır. Cumhurbaşkanının kararlarına, cumhurbaşkanınca çıkarılan cumhurbaşkanlığı kararnameleri dışındaki düzenleyici işlemlere, bakanlıklar ile kamu kuruluşları veya kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarınca çıkarılan ve ülke çapında uygulanacak olan düzenleyici işlemlere karşı açılacak iptal davaları idare mahkemelerinde değil, doğrudan doğruya Danıştayda açılır.

4)Uyuşmazlık Yargısı: Uyuşmazlık Mahkemesi

Adli ve idari yargı mercileri arasındaki görev ve hüküm uyuşmazlıklarını kesin olarak çözümlemeye yetkilidir.

Uyuşmazlık mahkemesi bir başkan ile altı asıl altı yedek üyeden kurulur. Uyuşmazlık mahkemesi başkanı anayasa mahkemesince kendi üyeleri arasından seçilir.

Yargı Organına Hâkim Olan Temel İlkeler

a)Tabii (Kanuni) Hâkim İlkesi

Bir uyuşmazlık hakkında karar verecek olan hakimin, o uyuşmazlığın doğmasından önce kanunen belli olmasını öngören bir ilkedir. Kişiye ve olaya özgü mahkeme kurma imkânını ortadan kaldırmaktadır. Hiç kimse kanunen tabi olduğu mahkemeden başka bir merci önüne çıkarılamaz. Bir kimseyi kanunen tabi olduğu mahkemeden başka bir merci önüne çıkarma sonucunu doğuran yargı yetkisine sahip olağanüstü merciler kurulamaz.

b)Hakimlerin Bağımsızlığı İlkesi

Hakimlerin gerek yürütme gerekse yasama organlarına bağlı olmadıkları, onlardan müstakil oldukları, bu iki organın hakimlere emir ve talimat veremeyeceği ve tavsiyelerde bulunamayacağı anlamına gelir.

*Yasama organına karşı bağımsızlık

*Yürütme organına karşı bağımsızlık

*Yargı organına karşı bağımsızlık-

*Çevreye karşı bağımsızlık- Hakimler ve savcılar kanunda belirtilenlerden başka resmi ve özel hiçbir görev alamazlar. Çevreden gelen en önemli baskılardan biri de basın-yayın organlarından gelen baskıdır. Anayasa yargılama görevinin gereğine uygun olarak yerine getirilmesi amacıyla basının sınırlandırılmasına izin vermiştir.

c)Hakimlik Teminatı

*Azledilmeme Teminatı- Hakimler ve savcılar azlolunamazlar.

*Emekliye sevk edilmeme teminatı- Kendileri istemedikçe anayasada gösterilen yaştan önce emekliye ayrılamaz. (65 yaş)

*Mali Teminat- Hakimler bir mahkemenin veya kadronun kaldırılması sebebiyle de olsa aylık, ödenek ve diğer özlük haklarından yoksun kılınmaz.

*İdari Görevlere atanmama teminatı- Bir hakimin kendi isteği olmaksızın hakimlik sınıfından alınıp adalet bakanlığında idari bir göreve atanması da hakimlerin bağımsızlığına bir müdahale imkanı yaratabilir.

*Coğrafi Teminat (Türkiyede mevcut değildir.)- güzel bir şehirde çalışan bir hakimin kötü bir yere naklen atanması imkanı onun üzerinde baskı kurulmasına yol açabilir.

*Savcılık sınıfına atanmama teminatı (türkiyede yoktur)- Bir hakimin kendi isteği olmaksızın hakimlik sınıfından alınıp savcılık sınıfına nakledilmesi de hakimlerin bağımsızlığına bir müdahale imkanı yaratabilir.

Hakimlerin Özlük İşleri: Hakimler ve Savcılar Kurulu (HSK)

Adli ve idari yargı hakim ve savcılarını mesleğe kabul etme, atama ve nakletme, geçici yetki verme, yükselme ve birinci sınıfa ayırma, kadro dağıtma, disiplin cezası verme ve görevden uzaklaştırma işlemlerini yapar.

HSK onüç üyeden oluşur. İki daire halinde çalışır. Kurulun başkanı adalet bakanıdır. Kurulun üç üyesi birinci sınıf olup, birinci sınıfa ayrılmayı gerektiren nitelikleri yitirmemiş adli yargı hakim ve savcıları arasından, bir üyesi birinci sınıf olup birinci sınıfa ayrılmayı gerektiren nitelikleri yitirmemiş idari yargı hakim ve savcıları arasından cumhurbaşkanınca; üç üyesi Yargıtay üyeleri bir üyesi danıştay üyeleri, üç üyesi nitelikleri kanunda belirtilen yükseköğretim kurumlarının hukuk dallarında görev yapan öğretim üyeleri ile avukatlar arasından TBMM tarafından seçilir. Adalet bakanlığı müsteşarı kurulun tabii üyesidir. Üyeler dört yıl için seçilir. Süresi biten bir kez daha seçilebilir.

*Kurulun meslekten çıkarma cezasına ilişkin olanlar dışındaki kararlarına karşı yargı mercilerine başvurulamaz.

ANAYASA YARGISI

Türkiyede anayasa mahkemesi ilk kez 1961 anayasasıyla kurulmuştur.

1)Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu

Anayasa mahkemesi on beş üyeden kurulur.

TBMM; 2 üyeyi sayıştay genel kurulunun kendi başkan ve üyeleri arasından her boş yer için gösterecekleri üçer aday içinden; bir üyeyi ise baro başkanlarının serbest avukatlar arasından gösterecekleri üç aday içinden gizli oylamayla seçerler.

Cumhurbaşkanı; 3 üyeyi yargıtay, 2 üyeyi danıştay genel kurullarınca kendi başkan ve üyeleri arasından her boş yer için gösterecekleri üçer aday içinden; en az ikisi hukukçu olmak üzere 3 üyeyi YÖK ün kendi üyesi olmayan, yükseköğretim kurumlarının hukuk, iktisat ve siyasal bilimler dallarında görev yapan öğretim üyeleri arasından, 4 üyeyi üst kademe yöneticileri, serbest avukatlar, birinci sınıf hakim ve savcılar ile en az beş yıl raportörlük yapmış anayasa mahkemesi raportörleri arasından seçer.

Buna göre anayasa mahkemesi üyelerinin üçü TBMM, on ikisi cumhurbaşkanı tarafından seçilmektedir.

*TBMM nin doğrudan doğruya üye seçme yetkisi yoktur. Cumhurbaşkanı ise on iki üyeden ancak dördünü doğrudan doğruya seçebilmektedir.

*Anayasa mahkemesine üye seçilebilmek için 45 yaşın doldurulmuş olması gerekmektedir. Yükseköğretim kurumları öğretim üyelerinin profesör veya doçent unvanını kazanmış, avukatların en az yirmi yıl fiilen avukatlık yapmış, birinci sınıf hakim ve savcıların adaylık dahil en az yirmi yıl çalışmış olması şarttır.

*Anayasa mahkemesi üyeleri on iki yıl için seçilirler. Bir kimse iki defa anayasa mahkemesi üyesi seçilemez. Anayasa mahkemesi üyeleri altmış beş yaşını doldurunca emekliye ayrılırlar.

2)Anayasa Mahkemesinin Görev ve Yetkileri

-Bazı normların anayasaya uygunluğunu denetlemek- Kanunların, cumhurbaşkanlığı kararnamelerinin ve TBMM içtüzüğünün anayasaya şekil ve esas bakımından uygunluğunu denetler.

-Bireysel başvuruları karara bağlamak.

-Bazı kişileri yüce divan sıfatıyla yargılamak- Cumhurbaşkanını, TBMM başkanını, CB yardımcılarını, bakanları, yüksek mahkeme üyelerini, Kuvvet komutanlarının görevleriyle ilgili suçlardan dolayı yargılamak.

-Siyasi partilerin kapatılmasına karar vermek- Siyasi partilerin kapatılması, Yargıtay cumhuriyet başsavcısının açacağı dava üzerine anayasa mahkemesince kesin karar bağlanır.

-Siyasi partilerin mali denetimini yapmak- siyasi partilerin gelir ve giderlerinin amaçlarına uygun olması gereklidir.

-Yasama dokunulmazlığının kaldırılması kararlarını denetlemek- Meclis genel kurulu kararının alındığı tarihten başlayarak yedi gün içerisinde ilgili milletvekili veya bir diğer milletvekili kararın anayasaya kanuna veya içtüzüğe aykırılığı iddiasıyla iptali için anayasaya mahkemesine başvurabilir. Mahkeme 15 gün içerisinde kesin karara bağlar.

-Milletvekilliğinin düşmesi kararlarını denetlemek-

-Uyuşmazlık mahkemesine başkan seçmek

3)Anayasa Mahkemesinin Denetimine Tabi Normlar

Anayasa mahkemesinin denetimine konu teşkil eden normlar şunlardır: Kanunlar,

cumhurbaşkanlığı kararnameleri, TBMM içtüzüğü ve Anayasa değışiklikleri.

***Kanunlar:**

Anayasa mahkemesi kanunların anayasaya şekil ve esas bakımlarından uygunluğunu denetler. Anayasa mahkemesi sadece 1982 döneminde çıkarılan kanunları değil yürürlükte olmak şartıyla çıkarılmış bütün kanunları denetleyebilir.

***Olağan Dönem Cumhurbaşkanlığı Kararnameleri**

Olağanüstü hallerde çıkarılan cumhurbaşkanlığı kararnameleri anayasa mahkemesinin denetimi dışında tutmuştur.

***TBMM İçtüzüğü**

TBMM içtüzüğünü hukuki niteliği itibarıyla bir parlamento kararı olmasına rağmen taşıdığı önem dolayısıyla anayasa mahkemesinin denetimine tabi tutulmuştur.

***Anayasa Değişiklikleri**

Anayasa mahkemesi anayasa değişikliklerini sadece şekil bakımından inceler ve denetler.

***Eski Dönemden Kalan Kanun Hükmünde Kararnameler**

Eski dönemden kalan ve hala yürürlükte olan KHK'ler hakkında itiraz yoluyla anayasa mahkemesine başvurulabilir. Olağanüstü hallerde, sıkıyönetim ve savaş hallerinde çıkarılan KHK'ler anayasa mahkemesinin denetimine tabi değildir.

4)Anayasa Mahkemesinin Denetimine Tabi Olmayan Normlar ve İşlemler

***Milletlerarası Andlaşmalar**

Usulüne göre yürürlüğe konulmuş milletlerarası andlaşmalar hakkında anayasaya aykırılık iddiasıyla anayasa mahkemesine başvurulamaz.

***Olağanüstü Hal Cumhurbaşkanlığı Kararnameleri**

***İnkılap Kanunları**

inkılap kanunlarının anayasaya aykırı olduğu iddia edilemez.

-Tevhidi tedrisat kanunu

-Şapka iktisası hakkında kanun

-Tekke ve zaviye kanunu

-Evlenme akdinin evlendirme memuru önünde yapılacağına dair kanun

-Beynelmilel erkamın kabulü hakkında kanun

-Türk harflerinin kabul ve tatbiki hakkında kanun

-Efendi, bey, paşa gibi lakap ve unvanların kaldırıldığına dair kanun

-Bazı kisvelerin giyilemeyeceğine dair kanun

***Üç İstisna Dışında Parlamento Kararları**

-TBMM içtüzüğü

-yasama dokunulmazlığının kaldırılması kararı

-milletvekilliğin düşmesi kararı

Anayasa mahkemesi bu üç karar dışında parlamento kararlarını denetleyemez.

5)Anayasa Mahkemesinin Denetiminin Kapsamı

a)Şekil Bakımından Denetim

*Kanunlarda Şekil Denetiminin Anlamı: Öngörülen Çoğunluk

Kanunların şekil bakımından denetlenmesi son oylamanın öngörülen çoğunlukta yapıp yapılmadığı hususu ile sınırlıdır.

*Anayasa Değişikliklerinde Şekil Denetiminin Anlamı: Teklif ve Oylama Çoğunluğu ve İvedilikle Görüşülemeyeceği Şartı

Şekil bakımından denetleme Cumhurbaşkanınca veya TBMM üyelerinin beşte biri tarafından istenebilir. Kanunun yayımlandığı tarihten itibaren on gün geçtikten sonra şekil bozukluğuna dayalı iptal davası ileri sürülemez.

b)Esas Bakımından Denetim

*Sebeup Unsuru

Bir kanunun sebeup unsuru o kanunun çıkarılmasında rol oynayan etkenler oluşturur.

*Amaç Unsuru

Kanunun amaç unsuru o kanun ile ulaşmak istenen nihai sonuç olarak tanımlanır. Kamu yararının gerçekleşmesi.

*Konu Unsuru

Bir kanunun konu unsuru o kanunun doğurduğu sonuç olarak tanımlanabilir. Eğer bir kanunun hükümleri anayasanın hükümleriyle çatışıyorsa konu bakımından anayasaya bir aykırılık vardır ve bu sebeple kanunun bu hükümlerini anayasa mahkemesi iptal edebilir.

6)Anayasaya Uygunluk Denetimi Şekilleri (Denetim Yolları)

a)Soyut Norm Denetimi (İptal Davası)

Anayasada belirtilen bazı organların bir kanun aleyhinde doğrudan doğruya anayasa mahkemesinde iptal davası açmalarıyla gerçekleştirilen denetimdir. Bu durumda kanunun uygulandığı somut bir olay veya dava yoktur.

Dava Açma Yetkisi

-Cumhurbaşkanı

-TBMM’de en fazla üyeye sahip iki siyasi parti grubuna

-TBMM üye tamsayısının en az beşte biri tutarındaki üyelere aittir. (120 milletvekili)

Dava Açma Süresi

Genel olarak iptal davası açma süresi altmış gündür. Dava açma hakkı Resmi gazetede yayımlanmasından başlayarak altmış gün sonra düşer.

b)Somut Norm Denetimi (İtiraz Yolu)

Bir mahkemede görülmekte olan bir davanın karara bağlanmasının, o davada kullanılacak hukuk normunun anayasaya uygun olup olmamasına bağlı olması halinde yapılan denetimdir. İtiraz veya defi yolu da denilir.

Konusu:

Somut norm denetimine ancak kanun ve cumhurbaşkanlığı kararnameleri konu olabilir.

Şartları:

- Somut norm denetiminin başlatılabilmesi için bakılmakta olan bir dava olmalıdır. Dava henüz açılmamışsa veya dava ortadan kalkmış ise bu denetim yoluna gidilemez.
- Somut norm denetimi yoluyla anayasa mahkemesine ancak bir mahkeme başvurulabilir.
- Bir davaya bakmakta olan bir mahkeme, herhangi bir kanun hükmü için değil, o davada uygulanacak olan kanun hükümleri için defi yoluyla anayasa mahkemesine başvurulabilir.
- Mahkeme re'sen anayasaya aykırı görmeli yada taraflardan birinin ileri sürdüğü anayasaya aykırılık iddiasının ciddi olduğu kanısına varmalıdır.

İşleyiş Usulü:

Mahkeme o davada uygulanacak olan kanunun anayasaya aykırı olduğunu resen kanaat getirirse yada tarafların ileri sürdüğü aykırılık iddiasının ciddi olduğu kanısına varırsa anayasaya aykırılık ön meselesi oluşur. Bu durumda mahkeme dosyayı anayasa mahkemesine gönderir ve anayasa mahkemesinin bu konuda vereceği karara kadar davayı geri bırakır.

Dava mahkemesi dosyayı anayasa mahkemesine gönderirse anayasa mahkemesi işin kendisine gelişinden başlamak üzere beş ay içinde kararını verir ve açıklar. Bu süre içinde karar verilmezse mahkeme davayı yürürlükteki kanun hükümlerine göre sonuçlandırır.

c)Bireysel Başvuru Yolu

Kendisine anayasa şikayeti de denen bireysel başvuru yolu temel hak ve hürriyetleri ihlal edilen kişilerin olağan başvuru yollarını tükettikten sonra anayasa mahkemesine başvurmalarıdır. Bireysel başvuru yolu 2010 değişikliğiyle getirilen bir yeniliktir. Bireysel başvurular anayasa mahkemesi genel kurulu tarafından değil bölümleri tarafından incelenir.

Bireysel başvurunun şartları:

- *Anayasa ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi tarafından güvence altına alınmış bir temel hak ve hürriyeti ihlal edilmiş olmalıdır.
- *Söz konusu ihlalin herhangi bir kişi tarafından değil, bir kamu gücü tarafından yapılmış olması gerekir.
- *Olağan kanun yollarının tüketilmiş olması şarttır.
- *Güncel ve kişisel bir hakkının doğrudan doğruya etkilenmiş olması gerekir.
- *Bireysel başvurunun başvuru yollarının tüketildiği tarihten başvuru yolu öngörülmemişse ihlalin öğrenildiği tarihten itibaren otuz gün içinde yapılması gerekir.
- *Kamu tüzel kişileri başvuramaz. Özel hukuk tüzel kişileri ise yalnız tüzel kişiliğe ait haklar dolayısıyla başvurabilirler.

Bireysel Başvuruların İncelenme Usulü

a)Kabul Edilebilirlik İncelemesi

Kabul edilebilirlik kararı verilebilmesi için yukardaki şartları taşıması gerekir. Aksi halde kabul edilemezlik kararı verilir.

b)Esas İncelemesi

Bir başvuru hakkında kabul edilebilirlik kararı verilmiş ise başvuru hakkında esas incelemesi safhasına geçilir. Esas incelemesi sonucunda bölüm başvurucunun hakkının ihlal edildiğine veya ihlal edilmediğine karar verir. Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hallerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir.

7)Anayasa Mahkemesi Kararları

a)Kararların gerekçeli olması zorunluluğu

b)Kararların kesinliği ve bağlayıcılığı

*Bir kararın şekli anlamda kesin olması demek, o karara karşı temyiz karar düzeltme gibi kanun yollarına başvurulamaması demektir.

*Bir kararın maddi anlamda kesin olması demek ise o kararın bağlayıcı olması demektir. Bu anlamda kesin karar mahkemenin kendisini ve başka mahkemeleri bağlar.

c)Kararların Etkisi

Anayasa mahkemesinin iptal kararı dava konusu olan kanun hükmünü ortadan kaldırdığı için bu karar, herkes için (erga omnes) hüküm ve sonuç doğurur.

d)Kararların yürürlüğe Girmesi

Anayasa mahkemesi kararlarının yürürlüğe girmesi kararların resmi gazetede yayımlandığı gün yürürlükten kalkar yani kararın verildiği gün değil, bu kararın resmi gazetede gerekçeli olarak yayımlandığı tarihtir. İptal kararları gerekçesi yazılmadan açıklanamaz.

*Anayasa mahkemesi iptal kararının yürürlüğe gireceği tarihi ayrıca saptayabilir. Bu tarih kararın resmi gazetede yayımlandığı günden başlayarak bir yılı geçemez.

e)İptal kararının geriye yürümezliği

İptal kararları geriye yürümez. Yani anayasa mahkemesi kararları geçmişe yönelik (ex tunc) değil, geleceğe yönelik (ex nunc, pro futuro) etkiye sahiptirler. Anayasamız iptal kararlarının geriye yürümemesi ilkesini benimsemiştir.

8)Anayasa Mahkemesinin İç Yapısı, Çalışma ve Yargılama Usulü

*Yapısı

a)Genel Kurul

Mahkeme Başkanının ve bütün üyelerin katılabileceği kuruldur. Genel kurul mahkeme başkanı veya başkanın belirleyeceği başkanvekilinin başkanlığında toplanır. Genel kurulun görevi, siyasi partilere ilişkin dava ve başvurulara, iptal ve itiraz davaları ile yüce divan sıfatıyla yürütülecek yargılamalara bakmaktır.

Genel kurul en az on üye ile toplanır. Yani anayasa mahkemesi genel kurulunun toplantı yetersayısı onbirdir.(bir başkan+ on üye). Karar yeter sayısı toplantıya katılanların salt

çoğunluğudur.

Özel karar Yetersayıları:

Anayasa değişikliğinde iptale, siyasi partilerin kapatılmasına ya da devlet yardımından yoksun bırakılmasına karar verilebilmesi için toplantıya katılan üyelerin üçte iki oy çokluğu şarttır.

b)Bölümler

Anayasa mahkemesinde iki bölüm bulunur. Bölümlerin görevi bireysel başvuruları karara bağlamaktır. Bölümler başkanvekili başkanlığında dört üyenin katılımıyla toplanır. Bölümler kararlarını salt çoğunlukla alır.

c)Komisyonlar

Anayasamız bireysel başvuruların kabul edilebilirlik incelemesi için anayasa mahkemesinde komisyonlar oluşturulmasın da imkan tanımıştır.

*Çalışma Usulü

Anayasa mahkemesinin görüşmeleri gizlidir. Üyeler çekimser oy kullanamazlar. Oylamaya en kідemsiz üyeden başlanır.

ANAYASA DEĞİŞİKLİĞİ

TEKLİF

Anayasanın değiştirilmesi TBMM üye tam sayısının en az üçte biri tarafından yazıyla teklif edilebilir. Teklif yeter sayısı 201 milletvekilidir. Cumhurbaşkanının anayasa değişikliği teklif etmesi mümkün değildir.

-Anayasa değişikliği teklifi yazılı olmak zorundadır. Bir önerge halinde sunulması ve önergede öneri sahibi milletvekillerinin tümünün imzasının bulunması gerekir.

-Konusu, anayasanın bir maddesinin veya birkaç maddesinin değiştirilmesinden veya anayasaya yeni maddeler eklenmesinden ibarettir. Anayasanın ilk üç maddesinin değiştirilmesine ilişkin anayasa değişikliği teklif edilemez.

GÖRÜŞME

Komisyonunda Görüşme- Anayasa değişikliği teklifleri önce anayasa komisyonunda görüşülür.

Anayasa komisyonu kendisine havale edilen bir değişiklik teklifini inceledikten sonra vardığı sonuçları bir rapora bağlayarak genel kurula sunulması için meclis başkanlığına gönderir.

Genel Kurulda Görüşme: İki Defa Görüşme Kuralı- Anayasanın değiştirilmesi hakkındaki teklifler genel kurulda iki defa görüşülür. İkinci görüşmeye birinci görüşmenin bitiminden kırk sekiz saat geçmeden başlanamaz. Birinci görüşmede tümü hakkında görüşme açılır. Teklifin tümü oylanır. Maddelere geçilmesi kabul edilirse bu maddelerin her biri teker teker görüşülüp oylanacak ve bu şekilde birinci görüşme sonuçlanmış olacaktır. Kırk sekiz saat geçtikten sonra ikinci görüşmeye geçilir. Sadece maddeler üzerinde verilmiş değişiklik önergeleri görüşülecektir. İkinci görüşmenin sonunda da teklifin tümünün kabulü için oylama yapılacaktır.

KARAR

Kabul Yeter Sayısı

Yeter sayısı TBMM üye tam sayısının beşte üçü veya üçte ikisidir. Beşte üç 360, üçte ikisi ise

400 milletvekilidir.

Gizli Oy

Anayasa değişikliği oylamalarında gizli oy esastır.

ONAY

1982 anayasası onay yetkisini Cumhurbaşkanı ile halk arasında paylaştırmıştır.

1)Eğer Anayasa değişikliği teklifi üye tamsayısının beşte üçü ile veya üçte ikisinden en az bir oyla kabul edilmiş ise, yani 360(dahil) ile 399(dahil) arasında ise; Cumhurbaşkanı değişikliğe dair kanunu bir daha görüşmek üzere TBMM ye geri gönderip göndermeme yetkisi vardır.

*Eğer kanunu meclise bir kez daha görüşölmek üzere geri göndermiyorsa halkoymasına sunulmak üzere resmi gazetede yayınlamak zorundadır.

*Halk oylamasına sunmayıp meclise bir kez daha görüşölmek üzere geri gönderirse
- Meclis 360-399 oyla aynen kabul ederse cumhurbaşkanı değişikliği halkoyuna sunmak zorundadır.

-Meclis 400 ve daha fazla oyla aynen kabul ederse cumhurbaşkanının değişiklik kanunu onaylamak ile halkoymasına sunmak arasında tercih hakkı vardır.

**cumhurbaşkanı anayasa değişikliği kanununun bazı maddelerini onaylayıp, diğer maddelerini halkoymasına sunabilir.

2)Eğer değişiklik teklifi TBMM üye tamsayısının en az üçte ikisi ile kabul edilmiş ise; cumhurbaşkanı

-Böyle bir anayasa değişikliği kanununu onaylayabilir.

-Halkoymasına sunabilir. "İhtiyari halkoylaması"

-Bir kez daha görüşölmek üzere meclise geri gönderebilir.

***Cumhurbaşkanı kendisine gelmesinden itibaren on beş gün içinde onaylayacağına mı, yoksa bir kez daha görüşölmek üzere meclise geri mi göndereceğine veya yoksa halkoymasına sunacağına mı karar vermesi gerekir.

Meclis;

*Anayasa değişikliği kanununu 360-399 ile aynen kabul etmiş ise cumhurbaşkanı anayasa değişikliğini halkoymasına sunmak zorundadır.

*Meclis 400 ve daha fazla oy ile aynen kabul ederse cumhurbaşkanı

-Anayasa değişikliğini kanununu onaylayabilir.

-Halkoymasına sunabilir. İhtiyari halkoylaması

HALKOYLAMASI

Anayasa değişikliğinin halkoylaması, ilgili kanunun resmi gazetede yayımını takip eden altmışıncı günden sonraki ilk Pazar günü yapılır. Halkoylaması sonuçları YSK tarafından ilan edilir. Oylamada kullanılan geçerli oyların yarısından çoğunun kabul oyu olması gerekir.

Anayasa Değişikliklerinin Yargısal Denetimi Sorunu

Anayasa mahkemesi anayasa değişikliklerini sadece şekil bakımından inceler ve denetler.

Şekil bakımından denetlenmesi teklif ve oylama çoğunluğuna ve ivedilikle görüşölemeyeceği şartına uyulup uyulmadığı hususları ile sınırlıdır.

